ALBERICI GENTILIS IC. CLARISSIMI,

De Legationibus, LIBRI TRES.

Omnibus omnium ordinum studiosis, præcipue vero Iuris ciuilis lectu vtiles, ac maxime necessarii.

HANOVIÆ
Apud Guilielmum Antonium.
M D X C V I.

ILLVSTRISSIMO

PHILIPPO SYDNEIO

ALBERICVS GENITILIS

S. P. D.

MAGNVM, Sydnei, *desiderium fuit, quo summā erga te animi mei propensionem, summamq; obseruantiā facere testatissimā, & illustrem desideraui. Quidquid enim hoc toto Anglicano quinquennio potui in rem istā excogitare, mihi illud omne exile semper, & tātæ voluntate longe inferius visum est. Sic scilicet vsu venit, vt in quæ studio quodā ferimur singulari, in his numquam satis nobismet ipsis facere valeamus. Ego cū in Angliam appulissem primo, & nihil sane pro ea quæ me tenet condicio, cogitarem minus, quā nobilibus viris operā dare aut in ipsorū oculis apparere: insignis fecit frequens, & cōstans virtutū tuarum prædicatio, vt ipse quoq; caput attollere, & ad eam, quam forte æquo etiam plus refugi, lucē vltro decurrere, adeoq; ad te properare voluerim. Et tu vero cū litteris, tū sæpissime corā ita mecū egisti, vt nunc rem nullā auribus vmquā meis accidisse opportuniorē ipso hoc putem quo factum est, vt in tuā notitiam, & familiaritatem desiderarim: proq; tua humanitate potuerim peruenire. Nā quid eius quæso viri beneuolentia gratius, qui auita nobilitate, præsenti virorū illustriss. necessitudine, suis virtutib. ita splendet, vt quodquod est præstantissimū in multis, id tamquā in vnā arborē plura genera, sic in eū vnū multorū insitum, atq; illuminatū cōspiciatur?*

Illustriss. merito sit, & habeatur parens Henricus, *Proregis Hiberniæ munere, Præfectura VValliæ, summo Garteriæ ordine, excellentiss. Consiliarii dignitate honorib. reliquis: te tamẽ quodtalẽ, tantũq; filiũ habet, ipse & ab aliis, & a me longe nobiliss. existimabitur Illustriss. & religiosiss.* VValsingamũ, *alterũ parentũ, socerũ tuũ, an credimus vel supremo illo Secretarii gradu, vel insigni alia administratione se beatiore censere, quã quod filiã vnicã, eamque lectiss. tibi ex omnib. nobilib. delecta in matrimoniũ, & in spẽ domus collocarit? Dicã de fratribus? Ecce ipsi egregiũ nacti gloriæ cursum, illũ, te præeunte, ac prælucente feliciss. tenent. Quid illustriss.* Pembrochiæ *Comitẽ appellẽ, nobiliss. sororis tuæ nobiliss. virũ? Iste adfinitate Sydneiorũ maxime delectatus, te in ore, te in oculis pectoris semper incredibili cũ iucunditate habet. Sed comites illustriss.* VVaruicensis, & Leicestrensis, *avunculi te vnũ sic intuentur, vt reliquorũ, quib honorati beatiq; supra omnes existunt, bonorum obliti, & in te vno esse ipsis omnia credere, videantur. Quid attinet singula prosequi?* VVaruicensis *dignitates amplissimas, & summos exercituum narrare ducatus?* Leicestrii *decora omnia explicare? Hic propter sapientiã singularẽ, egregiã charitatẽ in patriã, admirabilẽ erga principẽ fidem, religionẽ in Deũ excellentiss. suspicitur bonis omnibus, diligitur, colitur, veneratur. Is ille est, qui magnarũ virtutũ suarũ documenta toto hoc tẽpore quo* Serenissimæ Reginæ *adsedit, talia ac tanta dedit, vt nisi penitus & nos occupet malus genius, de ipsius laudibus conticescere non possimus. Sit enim, vt est,*

ut est, maximum, ac prope diuinum Elizabethæ *ingenium consiliumque: deque ipsa cani illud verissime possit;*

Vos etenim reges animũ geritis muliebrem,
Hæc REGINA viri:

Nullus tam ... cũ vmquã fuerit princeps, nec esse quidem possit qui sine administris regat imperiũ suum; his certe rectionis non minimũ est deferendũ. Itaq; si quid hodie boni Anglia habet, (habet vero pacẽ, religionẽ, reliquaq; quæ illas sequuntur bona. quib. necullũ est sanctæ administrationis certius argumẽtum.) id tanta ex parte, quanta maxima ipsius est administratio, consiliis huius auunculi tui, necesse est, referamus acceptum. Et sane nec possumus sine grandi alio piaculo non faustis omnib. acclamationib. excellentiss. viro fauere: quẽ Elisabetha (Elisabetham *quũ dicimus, pietatẽ dicimus, & virtutẽ ipsam) a consiliis sibi esse voluit, & longissima experientia comprobauit. Nemo profecto, nemo, qui de* Principe optima *sentiat bene,* Leicestrio *non applaudet, & votis maximis nõ fauebit. Nam sunt ita rationes consiliariorũ iũctæ rationibus principis, vt Romani illi Imperatores partẽ corporis sui cõsiliarios esse profiteantur, & se violatos, consiliariis læsis, adfirmet. Quæ si profligatissimæ mẽtis homines quidã sentirent, vel famosæ vocis turpitudinẽ, omnium temporũ legislatorib. scilicet, & sanctiss. viris detestatã intuerentur; latratus nefarios contra virum fortiss. nec cõmouissent, nec os fœdissimũ aperuissent. Verũ & vecordes isti virtutibus* Leicestrensis *testimoniũ (sint alias lege intestabiles) non minus ad-*

ferunt, quã faciãt boni omnes, qui virũ meritissimũ nec nominare quidẽ sine honoris præfatione, aut insigni laudatione solet. vt enim a probis laudari laudatiss. est, ita ab improbis audire conuicia, non nisi summa in laude ducimus reponendum. quoniã & turpis hominis laudatio turpis laudat[...]est, labemq; turpem aspergit: & vt honestorũ commendatio hominũ arctissimã cum illis coniunctionẽ, sic istorum criminatio nobis cum istis dissimilitudinẽ, latamq; disiunctionẽ esse demonstrat. Macte animo ingenti, Comes excellentissime: cuius videlicet nomen cũ cætera virtutes tuæ, tũ merita in patriam, obsequia in principẽ, pietas in Deũ, voces bonorũ, ipsiq; improborũ furores gloriosum testantur, & laudatiss. in omne æuum transmittent: cui inimici esse non possumus, (Angliã me pro charitate facio, qua indies Angliæ magis, atq; magis deuincior) quã patriæ prius, quæ secundum Deũ, Principem*que, consiliariorũ, adeoq; tua* Leiceſtri, *opera multa floret; prius* Principi, *qua nihil vidit Sol ipse in terris vmquã excelsius, quæq; optimum de te viro nobiliss. iudiciũ tulit, religioni prius sanctiss. a vobis constitutæ bellũ intulisse nefarium iudicemur. Cæterũ de* Leiceſtrio *& aliàs, & longe plurima. Ad te nunc, Sydnei, reuertor. Hunc tu tantum tuorũ splendorẽ, quem alii vix capere aut ferre possent, nõ modo excipis, sed & maiorẽ multo excellentib. virtutib. tuis reddis, & magis, magisq; illustrem facis. De his tamen, ne quid culpa ingenii deterreatur, silendũ est mihi: qui etiã, quod in ea scriptione valui, exprimere toto hoc opere conatus sum: vbi scilicet, vt de te imaginem perfecti*

legati,

legati, hoc est viri excellentiss. exprimerē, sedulo, & viribus cunctis incubui. Me beatū, si huius voti aliqua ex parte sum factus cōpos. Vt enim nō fuerit pictor, tertius artifex, qui ad viuum pleneque, vtatur quāuis penicillo doctiss. opus vllū artificis cuiusque primi retulerit: ita nec ego is sum, qui tua ornamēta (quo stylo?) sic a me explicata credā, vt multa non prætermissa, plurima vix adumbrata, & infra omniū dignitatem expressa omnia non agnoscā. Probe mihi tenuitatis meæ conscius sum. Et hac cō̄scientia (vt iā cōplectar quod a principio proponebā) longū me istud tempus detinuit, ne mearū lucubrationū, quibus quidē poterā solis meæ illi cupiditati satisfacere, quidquā ad te deferrē. Postquā enim primitias in nomine summi viri, auunculi tui emisi, cui tamquā tutelari numini debebantur: nihil sane ad manus fuit, quod te dignum existimarē. Volebam enim aliquid non ex meis studiis agrestioribus, sed quod nobiliore & magis ingenuā saperet eruditionē, obtulisse. Quod quā difficile fuerit, & pene impossibile, vt ego cōsequerer; vel tu bonus mihi testis apud te eris, qui hominem scio nullis deditū aliis litteris cognouisti, quam his, quibus Bartoli, ac Baldi conspersi sunt, & alios ipsi studiosos suos conspergunt, penitusq; ac penitus imbuere solent. Nec vero meum illud desideriū explessem vnquā, nisi Oxoniā Illustriss. Leicestrensis *aduentus huic rei ansam aliquā præbuisset. Dum namq; me illic, nō doctissimos Anglos tantū, audire (quod tu, qui aderas bene tenes) voluisset: ea in corona ordinarias quæstiones missas facere, atq; ipsa vel inuita Minerua tractare ali-*

quid oportuit; quod illã occasionẽ deceret. Tractaui itaq; de Legato quæstionẽ, & (vt scis) eam, in quam despiciendã tu me olim deduxeras, atq; explicandã penitus Socratico omni artificio adiuuaras. An.n. ego simile quidquã meditari, aut disputare potuissem præsertim cũ dicendũ mihi (vt nosti) ex tẽpore incubuerit? Ea tractatio quod placere visa fuit, resumpta mihi in manus & doctiss. Doctore Ioanne Iames *hortante ac impellẽte locupletata, expolitaq; me tandẽ argumenti huius admonuit quod aptum esset, in quo plene explicãdo versarer, & in explicato veterẽ illã meã voluntatẽ perficere possem. Erat id quidẽ arduũ mihi ab iis omnibus adiumentis inopi, quæ res tãta requirebat: quæq; vt cõpararem, ratio studiorũ meorũ, me diutius ab ipsis diuagari non sinens, summopere impediebat. Vicit tamẽ animi ardor hæc omnia. Repetii ex pristinis studiis ad rem quantum fauere memoria valuit, operis, nescio an succisiuis, sed certe de lectione cõsueta detractis, alia perlustraui. Sic festinaui, vt minutulo (vix.n. sex intercedere menses agnoscis) hoc tẽporis spatio opus præsens confecerim. Id nunc eius, quã dixi, obseruãtiæ in te meæ, ac nomini tuo adfero, facioq; sacrum. Atq; tu excipere quidẽ sic debes, vel si illud nõ prorsus dignũ existimes, quod tot inter alia tibi nuncupata reponas. tibi.n. desideratũ, meditatũ, elaboratũ, affectũ; deq; te, qua rudis potuit faber, effictum præferre aliud nomẽ non potest. At tu, tuus ille Sophus Lælius,* Eduardus Dierius *vel conatũ meũ iuuabitis: & is cum apud alios, tum apud vos, quib. probari maxime cupio aliquẽ locũ obtinebit. Vale. Oxoniæ 12. Kal. Augusti.*

ALBE-

ALBERICI GENTILIS IC. CLARISSIMI; DE LEGATIONIBVS LIBER I.

Legati nomine qui nuncupentur, CAP. I.

LEGATVS aut is dici (Varrone; Cicerone, aliis testibus) solet; qui alicuius potestatis, magistratusve personam, munusve sustinet: aut is, qui mittitur aliquid explicaturus, quod illi libeat, a quo mittitur. Priores sunt, qui bellica legatione (sic Cicero nominat pro Balbo) apud Imperatores, ducesque exercituum funguntur. Sunt qui magistratibus similem fiduciariam (vt Cæsar loquitur) operam in officio administrando pręstant, legati Proconsulum; alii, quorum & historiæ, & libri iuris ciuilis frequentissime meminerunt. Sed & multi sunt magistratus istius nominis, propria munera exercentes; vt Pontificius ille legatus, quem in exercitibus bellà

lib. 4. de ling. Lat.
Cic. Verr. 4.
Libr. 2 de bell. ciuili.

pro Papa Romano tractare, notat lib. 14 Guicciardinus. Ac quidē ex eodē foro sunt illi a latere, illi constituti, illi nati, de quibus scriptū in iure Pontificio nō vno est loco. Fuit magistratus olim, quē dixere *Legatum Cæsaris*, siue, *Imperatoris*: & is prouinciæ Præses erat, vt traditū est a Venuleio IC. in l. 12, D. de accus. Hoc scil. nomine præsides, qui ab Imperatorib. in adsumptas sibi prouincias mittebātur, a præsidibus distinguebant, quos in ꝓuincias suas mittebat populus. Quod Dio libro 53 scribit. Fuit huius generis *Legatus ad census accipiendū*. De quo libro Epitomarum 1 Hermogenianus loquebatur; & loquitur lib. 1 Annal. Tacit⁹. Sunt tandem & hi, qui re bene gesta, dispensandæ, cohonestandæq; victoriæ ad Imperatores designabantur. Tales ad maiorem Africanū superatis Carthaginensibus; ad Quinctiū, superato Philippo; ad L. Scipionē, victo Antiocho; ad Æmilium, victo & capto Perseo; ad Aniciū, Gentio in potestatem redacto: alii ex his caussis ad alios missi fuere, quos dicere nec operæpretiū est, nec præsentis nostri instituti; quod alterū Legatū, qui magistratus nullo modo est; spectat. Hęc vero satis sunt, quę de Legato magistratu, aut magistratus vicē gerēte indicauimus: ne deinceps ambiguitate nominis capti hæsitem⁹ alicubi, vbi minime fuerit hęsitādū.

Cod. 1. de off. leg. C. 2. eo. in 6. C. 1. de app. & 7. q. 1 placuit. L. pen. D. de off. præs. l. 1. D. de mun. & hon.

Liu. lib. 30 33, 37, 45

Multiplex eius Legati nomen, de quo nos sumus dicturi, & definitio, CAP. 2.

Legatus

LEgatus, de quo institutus nobis est sermo, & *Orator* quandoq;, & *Interpres*, & *Nuncius*, vocabulis scilicet latioribus, nuncupatur. Atq; ad Oratorem quod attinet, loci illud plures confirmant. Inquit Virgilius: *Lib. 2.*

Tum satus Anchisa delectos ordine ab omni
Centum oratores augusta ad mœnia regis
Ire iubet. -- & lib. 11:
Iamq; oratores aderant ex vrbe Latina.

Sed & Liuius vsus hoc nomine est frequentissime: & vtitur Plautus in Prologo Amphitr. ac vulgata res est. Alterum nec videri obscurum potest, quod diximus, Oratoris nomẽ lati⁹ nomine Legati patere. Illud. n. eius est, quĩ de reb. omnibus possit varie, copioseq; disserere: istud vero ad hos tantũ refertur, qui negotia publica tractant. Ast & in eo differunt, quod oratoris, quâ is est orator, artis propriæ appellatio est: Legati significatio ad ministeriũ alienũ refertur. Quare vt sit orator, etsi iam caussas non oret, orare tamen possit, non tamẽ dicitur Legatus nisi is, qui legatione fungitur. Addite, quod *legare* est mittere, & legatus *missus*: orare est loqui, vel agere; orator vel loquutor, vel actor. Sic & alienas & suas caussas orator agit: & apud alios, & apud ciues: Legatus rei suæ, nisi vn⁹, nõ est, nec est ad ciues. Latior est ergo appellatio oratoris. Immo arctior iã ex cõmuni vsu videri aliquando potest: siquidem legatos quosdã deprehendemus, qui penitus nihil, aut

Liu. 2, 5, 6, 24, 25.

Cic. lib. 1. De orat.

ſolum in acceſſionem operis peragẽdi aliquid loquũtur. Et iſtos ex recepta dicendi cõſuetudine nominare oratores vix poſſumus. Et ſcribit Plato, oratoriã earũ eſſe artium, quæ oratione perficiuntur, & opere aut nullo indigent, aut perexiguo. Itaq; ſuperet illã Legatio; quoniã hæc & opere ſolo perfici poteſt, & opere verbisq;. Quibus trib. differẽtiis artes omnes diſcriminantur. Quod autem Gul. Budæus oratoris vocabulo eos Legatos proprie ſignificari cenſet, qui deprecabundi veniunt, id mihi perſuaſum nõ eſt. Repugnat enim nominis origo: quoniã *orare* ab antiquis dictũ pro *agere*, docent Grammatici: & inde oratores nuncupatos hos Legatos, quod reip. mãdatas partes agebant. Quid præterea, eandẽ ſignificationẽ omnis nõ ſuſciperet orator? At dicitur orator non is modo, cuius oratio precibus cõſtat, verũ & alius quilibet, qui vituperet, accuſet, minitetur. Non etiam in Budæi partes dederim vſum autorũ. Ceterũ de re iſthac ſatis, & ſatis de oratore. *Interpretem* quoque nominari Legatum ſcimus. Nam de nuncio deorum Mercurio Virgilius Æneid. 4:

In Gorg.

In tit. de vi pub.

Feſt. Adorare. Orare.

Interpres Diuûm fert horrida iuſſa per auras.

Et eius nominis, itemq; Iridis ad rẽ belle explicat rationẽ Plato in Cratylo, quã exſcribere nolo. Sed & Cicero interpretes dicit, qui ferũt, referũtq; mandata, quos *Legatos* appellamus probe. Et ſane tali ratione ſtat Lucretii illud libr. 6:

Manut. in ep. 9. ad Brut.

At-

Atq; animi interpres manabat lingua.

Et quod in Timæo Plato, orationẽ esse interpretẽ scribit. Differunt porro isti. Quoniã & scriptorum interpres dicitur, non Legatus. Et pro pręsente etiã ille est, quẽ loquentẽ non intelligimus: legatus solum pro absente agit. *Nuncium* tandem nuncupari legatum & ex eo Virgilii liqueat:

Nuncius hæc Idmõ Phrygio mea dicta tyranno
Haud placitura refer. --

Et qđ qua forma interpretis vocabulũ a Cicerone vsurpatũ, & Lucretio modo retulimus, eadẽ Ciceronẽ scripsisse, quinque hos nostros sensus esse nuncios animi nostri, cognouimus. Dixit & Plato venas saporũ nuncias, quæ a lingua ad cordis sedem tenduntur. Orationẽ etiã nunciam dixit. Nota dein Fetialis illa sunt: *Rex, facisne me tu regium nuntiũ populi Romani Quiritium?* Atque nuncios, interpretesq; nominat legatos Cicero in Vatiniana: & libro 21 Liuius, quos dixerat *oratores*, eos mox *nuncios* appellat. Homerus etiam, & alii illum Deûm interpretem Mercurium pariter nuncium vocant. Discrimen vero inter nunciũ, legatumq; esse indicat Cicero ep. 1. lib. 15. fam. & Liuius perspicue, dũ de Æquorũ aduẽtu sic scribit: *(uius si falso famã vulgatã, vanaq; nõ nũcios solũ, sed Tusculanorũ etiã legatos attulisse putent.* Et ilico: *Sin fides & nũciis & legatis habeatur*, &c. Atq; alibi de Carthaginensib. *Asdrubalem subinde ac*

Lib. 1. Tusc.

In Timæo.

Hym. in Merc.

Lib. 3.

Lib. 29.

Syphacē per litteras, nuntiosq, postremo etiam per legatos accersunt. Quod ergo illud discrimē est? illud certe nō est, quod publice missi legati dicantur, priuatim nuncii. Nuncios. n. & publice missos non apud relatos modo Liuii locos, sed & alibi apud eundē, & apud Ciceronē, Sallustium, alios nominari videmus. Itaq; hinc præsentem definitionē sumere nō oportet. Sumimus ex mittēdi ratione. Vt legatus is sit qui nō modo publice, sed publico etiā nomine, & publica indutus persona missus est. *Senatus* (inquit de legato quodam in 8 Philippica M. Tullius) *faciem secum attulerat, auctoritatē reip.* Et scribit lib. De offic. 1, haud absimili ratione, quod ciuitatis personam magistratus gerat. His modo omnibus adsumptis, multiplicibusq, legationum (mox de istis exponemus) generibus, legatū in proposito definirem, vt esset, qui publico, aut sacratiori nomine ad remp. personāve aliam sacratiorē ob rē publicā, aut sacratiorem missus sine imperio est rei dicendæ, agendæ caussa. Quid explicem? Nuntios, qui inter priuatos sunt, (vt dixi) etiā inter personas publicas, primis statim verbis excludo. Nā legati non sunt: nisi in Verrina 4 credimus proprie Ciceronem locutū, qui Letilium, nescio quē tabellariū, mox *legatum* appellat. Exclusi sunt illis verbis, *ob rem publicam, aut sacratiorem,* etiam *adlecti.* Hi, secundum Grammaticos erūt, qui ad priuata negotia dimittuntur. Hanc etenim

Lib. 3, 41, 42, &c.
Cic. ep. 2. lib. 15. fa.
Sall. de bel. Iug.

nim ſtatuunt iſti magiſtri differentiã inter *legãdi & adlegãdi* verbũ: vt publica illud; hoc, priuata negotia reſpiciat. Et verum videtur, regis etiã ſi ſint negotia iſta. Nã ita Liuius libro 36: *Rex amore captus virginis, cũ patrẽ, primo adlegãdo, deinde corã ipſe rogãdo, fatigaſſet*, &c. Atq; horum adlectorum (vt ego quidem exiſtimo) illud eſt, qđ ſcribitur in lib. 10. C. de exc. mun. *Legatis, atq; adlectis ſumptus poſſeſſio*, &c. Scripſi in definitione, *ſine imperio*: quia legatos illos, quos nominauimus capite 1, nolumus iſta diſputatione contineri. Et ſunt illi cum imperio omnes, proprio, aut alieno. Quod recte oſtẽdit in Verr. 3 Manutius, contra quã Lãbinus & Hotomanus exiſtimarunt. Noſter autem legatus nullam habet iurisdictionẽ. Nec. n. ſi quid in ſuam familiã cenſebimus legatũ poſſe, id propterea eſt homini, quâ legationem fungenti, adſerere iurisdictionẽ. Reliqua definitionis reſpiciunt omne genus legationũ, quarum hic tractatus eſt: neq; vllum incontentũ reliquunt. Quod ipſa legationum explicatio demonſtrabit. *Verr. 3. & ep. vlt. lib. 12 fam.*

De ſacra legatione, CAP. 3.

QVI ſacratiori, quam publicum eſt, nomine, aut ad perſonam ſacratiorẽ, & ob rem ſacratiorem proficiſcitur, is eſt, quẽ aut a Deo miſſum, aut ad Deum, remve diuinam appellabo. Apoſtoli, Angeli, atque huiuſmodi alii a Deo miſſi ſunt; & ii, quos Deorum nuncios

finxit Gentilitas sibi, Iris, Opis, Mercurius. Sed & Dæmones, & aues, & Somnia huc vel Xenophon, Platoq; trahunt. Plato etiam libro 4 De rep. oraculum Delphicũ ea ratione interpretem mortalibus omnibus vocat, quod deorum consilia hominibus referebat. Atque is propterea Philosophus in sua rep. legationem hanc sacram retinet. Ait enim lib. 12 De legib. *Ad Pythium Apollinem, ad Iouem Olympicum, Nemeam quoq;, Isthmum mittendi sunt nonnulli, per quos sacrificia, ludosq; his Diis ciuitas nostra communiter conferat.* Hi siquidem sacri legati ad templa deorum, rem diuinam vt agerent, oracula cõsulerent, munera portarent, legabantur. Et non rara eorum historia est. Habet vero de ipsis plura libr. 2, & 3 Heliodorus, & Plutarchus aliquid in Demetrio. Cæterum sacræ huius legationis meminit etiam Philo in libro De legatione ad Caium, & illam dicit, qua Hierosolymam ad sacrificia peragenda, primitias, donumve aliud ferendum in templum ibatur. At illud est perbelle a Plutarcho relatũ, quod Senatus Rom. deos consultum quandoq; miserit, quidnã ciuitati portenderet, quod mulier caussam (& hæc tamen propria fuit) in foro dixisset. Retulerint vero non pauci in harũ legationũ catalogũ eas, quæ a Romano pontifice, vel ad eum sunt. Nã diuinitatis huic multũ adfigitur. Et Hispani a legato Papæ, quo cũ bellũ gerebant, non aliter abstinuere annis abhinc centum,

Xenoph. in conu. Pl. in conu. & in Epino.

Liu. lib. 5, 22, 29, 45.

In eo. Ly. & Nu.

Guicc. lib. 12.

centũ, atq; piratæ Liparenses ab illis abstinuerint qui Delphos ab Roma proficiscebãtur sacram istam legationẽ peragentes. Hoc scil. tenet præ cæteris sacra legatio, quod inuiolata esse apud eos etiam valet, ad quos missa nõ est. Nec enim vel ad Hispanos pontificius proficiscebatur, sed ab illis hostibus interceptus, religionis ergò dimissus est. Alii non dimitterent, scio: nec Heluetii illo eodem tempore tãtum honorem vel ad ipsos missos detulere. Sed de sacra legatione abunde. De alia enim nobis, non de ipsa, dicendum adsumpsimus. *Guicc. lib. 14.*

Diuisiones legationum a personis mittentium, iisque, ad quos mittuntur, CAP. 4.

ALia legatio inter homines mere est. Et cum cæteras, tum illam suscipit diuisionem; vt quædam a libera repub. principeve libero ad similem personam fit: quædam a rep. nõ libera, non libero principe ad similem remp. principemve similem: quædam vero ex his mixta. Qui illi sint nobiliores legati primæ speciei, notũ videtur. Est Anglus ad Gallum legatus, & ad Anglum Gallus, aliique eiusdem rationis. Quamquã regem Galliarum non vsquequaq; supremi principis nomen ferre, quis dixerit: quoniã in re diuina Romanũ sibi superiorem Pontificẽ tenet. Idẽ, quod de Gallo, asseuerari & de Hispano potest, aliisque; qui in hac vna caussa religionis subiecti viuũt Pontifici; cum in reliquis omnib. maxime, liberrimæq; pote-

ſtatis exſiſtant. Cæterũ hoc argumento, non eſſe hos ſummos principes, nolo. Videmus .n. legationib. inde nullum fieri impedimentum, quę vltro, citroq; cõmeant. Quod ſi *temporariã* quam appellabimus, legationem ab Regina Angliæ, eiuſdẽve religionis alio quouis principe Hiſpanus, aliusve talis apud ſe non ferat: id ſummi principis iuri nihil detrahit. Siquidẽ hæc legatio huiusmodi eſt, vt vbiq;, quod explanabimus, tolli queat. Qua re non efficiat ſublata principẽ minus pręſtantẽ. Sic ſi velinre alia ſubiectus ſit principi princeps, quæ tamen legationes non attingat, ego illũ, iuxta propoſitũ argumentũ, ſupremi adhuc dignarim nomine principis. Ecce, Genuenſis reſp. regi Hiſpaniarũ in quibuſdam, vt audio, paret: & claſſem eius excipere vel ad vrbẽ tenetur, & alia quędã facere, patiq;, quæ ſummi prorſus principis nullo modo ſunt: Genuẽſem tamẽ remp. de gradu illo excellẽtiſſimo minime in re pręſenti moueo: quoniã ad legationes iſtuc non pertinet. Minus autẽ nocet, quod maieſtatem alterius alter (vt inquit Proculus) comiter cõſeruare obſtrictus ſit: hoc etenim non eſt, vt intelligatur, principẽ hũc liberũ non eſſe, ſed vt intelligatur, illũ ſuperiorẽ eſſe; vtriusq; inuicẽ dignitate collata: non etiã ꝙ aliqua alterius in alterũ poteſtas ſit. De feudatariis poteſt cõtrouerti. Sed inſpecto tenore inueſtiturę, res facile componetur. Hæc porro disquiſitio

L. 7, D. de capt.

vtilis

vtilis est, ac necessaria: quoniã lata sit iuris differentia inter legatos istos supremi ordinis, & eos, qui inter subiectos habẽtur. Ista fuerat secunda species. Quę qualis sit, ex iã dictis liquet. Nam simul atq; liberos nouimus principes, & qui liberi non sint, intelleximus. Definitione autẽ legati nostra cõcludo etiã illos, qui ab istis principib. ciuitatibusq; maiori parẽtibus imperio mittuntur: quia & legati passim nominãtur, & multis, quâ legati, priuilegiis fruuntur: possuntq; publici, quo in definiendo vsus vocabulo sum, appellatione optime contineri. Tertia species mixtarũ fuit. Et ea quoq; reddita pspicua est. Nã aut a nõ libera rep. vel principe non libero ad liberã remp. principẽve liberũ legati proficiscũtur: aut cõtra. Illud verũ est, qđ hęc legatio vel inter subiectos & principẽ ipsorũ est; vel principẽ aliũ. Exempla (ne quid cuiquã desideretut) appono. Primi generis erant prouincialiũ legationes ad Senatum, siue imperatorẽ Romanũ. Erant & quæ a magistratibus, aliisq;, qui cum imperio extra vrbẽ agebant, in vrbem mittebantur. Quarum frequens libris nostris, Liuio, & aliis mentio est. Sunt hodie, quæ ab Hibernia, ab qua alia prouincia, ciuitateve subiecta ad Angliæ reginam cõmeant. Atq; hæ ipsæ ad regẽ Scotiæ (Nũ id fieri liceat, alia erit quęstio) missę subiectorũ ad principem non suum sunt. Hæc vero conuertãtur: & exẽpla secundi generis constabũt.

L. 16. D. de verb. sig.

Mittet princeps ad subditum suum legatos, si quid sit, sibi magnæ curæ, & id subditum sentire velit. Retuli capite secundo de Carthaginensibus sic Syphacem & Asdrubalem accersentibus. Alius est Liuii preclarus locus, vbi de Flaminio consule Romam retrahendo loquitur. Ait: *In eam legationem (legatos enim mitti placuit) Q. Terentius, & M. Antistius profecti.* Et vero illud fiebat, quod faciem reip. isti secũ deferentes, & auctoritatem, non significabant modo principis voluntatem ei, ad quem ibãt, sed & imperare poterant, & imperabant. Ast neq; omittendum hîc est, quod subditorũ legationes aut ex munere patriæ sunt, aut volentibus demandatæ. Item quod sunt quædã gratuitæ; quædam, quibus legatiuũ præstatur. Et latius libro proximo. Nunc alias diuisiones prosequamur.

Lib. 22.

Liu. lib. 9, 29, 30.

De variis legationum generibus secundum mandata, Cap. 5.

Confertur publicum legationis nomen & publicæ rei, & rei priuatæ caussa: priorque legatio vel in nomine manet generis sui, vel publica etiam appellatur. Posterior libera nuncupatur. Est vero illa aut negotii, aut officii, aut temporis. Altera, quia libera est, nulli certæ rei adstringetur. Dicemus de ipsa capite integro. Legatio ad negotium vel ad pacis est, vel ad belli. Pacis negotia nominamus quæq; illa sint. Nam & ad coëmenda frumenta legatos

tos missos esse, nobis narratum est. Quidquid igitur mandatum sit, quod bellicam actionem non sapiat, id pacis negotiũ nuncupauerimus. Et illi profecto ad pacis negotium sunt, qui ad pacem ipsam ineundam mittuntur. Hi fuerũt, quos ad pacem dandam Verminæ filio Syphacis in Africam Senatus Romanus misit, & qui, cum in magna Græcia seditiones aliquando ingentes essent, vndique ad eas componendas confluxisse, memorantur. Legato belli suum dabitur caput. Item in officium legato. *Legatos temporis*, siue *temporarios* eos dico, qui ad nõ definitum, certumque negotium, sed ad tempus siue certum; siue incertum ita mittuntur, vt dum in legatione degunt, omnia tractent, faciantque, quæ e re mittentis toto illo tempore esse contingant. Nam alii in certam aliquam occasionem legantur, redire iussi simul atque quod habent in mandatis confecerint. Sed sunt isti tẽporarii satis cogniti. Sunt enim quos *Residentes* vulgari sermone nominare solemus. Est præterea legationũ diuisio alia. Nã sunt quidam legati, qui nullam rem dicere, sed aliquam agere habent. Qui munera, qui litteras, qui rem aliam ferunt, qui veniunt præsentiam tantum in re aliqua exhibituri, aliudve quid facturi: ii, si ex potiori parte, si ex forma nomina rerum sunt, factorum legati dicentur: Age, exempla passim obueniunt eorum, qui dona ferunt. Cui literæ tantum commissæ vi-

Liu. lib. 4, 42.
Dionys. 7.
Liu. lib. 21. &c.

Liu.li. 45. deri possunt, C. Popilius est; quem aduenientē cum rex Antiochus salutasset, & dextrā peteret, tabellas ei Romanus scriptū habentes tradit: atque omnium primum id legere iubet. Quibus perlectis, cum se consideraturū adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, rex dixisset: Popilius virga regem circumscripsit, iussitque responsum reddere prius quā ex eo circulo excessisset. Paruit rex. Cōfecta legatio est. Si igitur litteras primo quoq; tempore is legisset, & paruisset Senatui, exhibitione tabellarū absoluta omnis erat legatio: & facti hæc erat. *In Melpō.* Memorat Herodotus, a rege Scytharum legatum missum ad Darium cum aue, sorice, rana, sagittis; monitumque ista solum deferre, & agere præterea nihil. Ipse quid frequētissimas nostrorum temporum memorem legationes, quæ in id solum sunt, vt præsentia ipsarum illustre magis reddatur, quod agitur? Cape antiquorum temporū historiā ex ludis, quos Amphipoli celebratos ab Æmilio post victoriam de Perseo partam, & hisce legationibus cohonestatos, *Lib.45.* Liuius scribit. & eiusdē Persei, & regis Prusiæ celebratas nuptias gratulatione, donisque innumerabilium legationum, & velut auspicibus populis nobilissimis, eodē scripto- *Lib.42.* re. Legationes hæ in eo, quod post gratulationem habent, huius sunt proculdubio classis, quā hîc institui. Illa non est huius classis, quā Budæus *pronubam legationem*, appellat libro 1

De

De asse: quæque ab eo peragi dicitur, qui matrimonium pro absente cõtrahit principe. Nã verbis tota hæc res peragitur. *Factitiam* (cedo aptius nomen?) *legationem* confingere etiam possumus inuerso & Superbi Tarquinii, & Thrasybuli facto notissimo. Nã vt illi de sectione eminẽtium papauerũ, spicarumq;, nullo verbo nũciis respõderũt; ita nũcios hæc nos introducamus agentes. Cæterum & belli legatus aliquis huiusmodi ostẽdetur ex his, quæ ꝓximo capite scribemus; & in alio, quod erit de Caduceatore. Nũc plene declarata legati definitio est. Posuimus enim exempla ad verba illa: *rei dicendæ, agendæ caussa*. Iam de bellico legato exponam, quod habeo. *Liu. lib. 1.* *Diog. invi. Perian.* *Arist. lib. 3. Politic.*

De legato bellico, CAP. 6.

BELLICVM legatum ego dico non ex Ciceronis sensu, sed qui missus citra imperium est publico, aut principali nomine bellum indicere, aliudve hostile significare. Eum puta, qui in duellum vocare alterum mitti solet. Et is ille Idmon fuit a Turno missus ad Æneam; & quem Pyrrhus ad Antigonum, Antonius ad Augustum, Carolus Imperator ista ætate ad Franciscum regem Galliæ transmisit. Hocce cur legatos belli non nominem, sane non video. Nam quæ ad pacem cõponẽdam legatio est, eam *pacificatoriam* dixerit M. Tullius Philipp. 11, quiq; in Vatiniana cũ belli, tum pacis nuncios nominat. & si legati *Plutarch.* *Guicc.*

cuiuſque munus eſt mandata peragere;qui vero bellum denunciare iuſſus eſt,bellum denũciat, quî non appellabitur belli legatus? Nam quod belligerãtis principis, ipſiusq; belli pax ſit finis; huius tamen legati bellum denũntiãtis is finis non eſt: aut bellici cuiuſque inſtrumẽti etiam erit:miles erit vir pacis: immò bellum pax erit. Si res non ex eo,quod ſunt,ſed ex fine,ad quem ſunt, cenſemus, & nominamus; & media cum finibus commiſcere licet. Certe id non ferret Plato; qui paſtoris munus pecorũ ſaginatione finit: & refellit Thraſymachũ, qui ad vtilitatem vſque paſtoris, & domini rẽ deducebat. Nec inde quoque conſequitur,legatos belli non eſſe; quoniam vetitum legatis eſt,arma tractare. Siquidem bella etiam voce mouemus,tractamuſque. Et præco ille apud Æſopum,belli ſe miniſtrum non extitiſſe, hac ratione,quod arma non ſtrinxerit,nequiit adprobare. Infirma hæc ratio eſt: *Non ferit legatus: Ergo non eſt legatio belli.* Etenim eo argumẽto nec bellica ſunt hoſtica verba. Et nos facimus iſtum legatum,qui (vt de Athenienſib. Liuius dicit) verbis,quibus ſolis vti poteſt,bellũ gerat. Non igitur viro diuino aſſentior Torquato Taſſo, qui alios eſſe pacis legatos, alios belli nõ fert, ſed omnem legatum pacis virum eſſe contendit. Atque huius ſunt rationes iſtæ, quas reiecimus. Adducit vero & imaginẽ (ea eſt ex Siſypho Platonis, aut cuius eſt ille dialogus)

Libro 1. de rep.

Lib. 31.

gus) de Sagittario, quod vanissimus vt hic esset, si in scopũ nullũ collinearet, sed elegans vt pareret, iacularetur: ita & legatus fuerit inanissimus, qui in belli finem non intendit, eoq; suã non dirigit legationem. Ast hoc argumẽtum quanti? Mandatũ legato scopus est, quo collineet. Quod si mandatũ liberũ datũ sit, tum aliqua poterit ratione dici, hos etiam, qui bellum denunciãt, pacis esse legatos. Et ita forte accipiendus erit Xenophõ, qui alicubi ex Socrate scribit, legati officium esse, amicum ex hoste eũ reddere, ad quem proficiscitur. Certe in mandato definito, & bellum indicere iubente, vera Tassi sententia esse non potest. An pacis legationem appellauero factitiam, si hastam hæc ferat? Videbimus quid istud fiet. Et si legatio hęc est bellica: qui eadem fungitur, an non est legatus bellicus? Hanc disceptationẽ & veritatis caussa habere volui; & ne quid sibi licentiæ legatus in re commissa adsumat, quasi cogitare debeat aliquid præter mãdatum. Id; quod ducta hinc origine, Tassus permittit: & nos suo loco refutabimus. *Lib. 4. de fact. & dict. Soc.*

De officiosis Legationibus, CAP. 7.

IAM de officiosis legationibus dispiciamus. Ad prosequendum Scipionem officii caussa vndiq; ex tota Sicilia legationes conuenerãt, inquit Liuius. Et temporaria legatio plurimũ officii habet. Nam quid summi principes apud minores quosdam non habent, nisi quia *Lib. 29.*

illi his genus istud quasi obsequii non debent?

Cic. p Flac. Videtur officiosa legatio & quæ a prouincialibus mittebatur ad hominem laudandum, qui magistratum apud eos gessisset: quamque vetitam Tacitus libro 15 scribit. Mittuntur officii ergô, qui gratulari, dolere, atque id generis reliqua peragere debent. Missa (inquit

Lib. 2. hist. & lib. 14 ann. Tacitus) legatio, quæ gaudio fungeretur. & legationibus testatá lætitiam, alibi dixit. Commemorat aliquas Herodianus libro 2, & aliam occiso Maximino solennem valde ad nouos Imperatores libro 8. Scribit lib. 1. de bell. Pers. Procopius, Cosrhoem misisse talem legatio-

Lib. 3, 7, 26, 27, 37, 42, 44, 45. nem ad Iustinianum. Sunt apud Liuium plurimæ. qui libro 45 & candidam his vestem designat. Orosius, Diodorus Siculus; ille, capite 20 libri tertii; hic, libro 12, ad Alexandrum quandoq; tales ex vniuerso terrarũ orbe profectas legationes recensent. Et de hoc legatorum gratulatorum genere aliquid etiam IC.

L. 35, D. ex qui. ca. ma. Paulus adnotauit. Similia aliorũ exempla nec difficile est inuenire, sed passim occurrũt. Missi ad Germanicum legati, qui eum mœstum

Tac. lib. 5 Ann. Augusti morte solarentur. Missi ab Ilio ad Tyberium, qui idem officium in morte filiorum ei præstarent. Legati Syracusani nuntiarunt cædem Flaminii consulis, exercitusq; adeo ægre tulisse regem Hieronem, vt nulla sui propria, regniq; sui clade moueri magis potuerit, vt est a Liuio lib. 22 relatum. Legationem, qua

gratiæ

gratiæ aguntur, an huc non referemus? Misit quandoque legatos Dauid, qui id pro Saulis agerent sepultura. Missam ab omnibus pagis Heluetiorum legationem, quæ Papæ gratias ageret, a quo titulus, & insignia defensorum Ecclesiæ tributa ipsis fuissent, libro 11 narrat Guicciardinus. Verum ista congerere (& habeo plura ex Liuio) nolo: quamquam in tractatione historica, quæ hæc est huius primi libri, quid similis opera improbetur? Sed nec alias vana est, cum vsitatam rem ostendere, vanum non sit: firmamus enim talium legationum ius, dum hoc agimus. Illud tamen nouisse, potius est, quod etsi legatio ista officii appelletur, habeat tamen aliquam necessitatem. Nam a Prusia obiectum Byzantiis tradit Polybius, quod isti legatum ad se nullum in gratulationibus Deorum transmiserint. Et Papa, si Deo placet, indignabatur quandoq; regi Hispaniarũ, quoniã ad se non miserit legatos rex, qui creato Pontifici adorationẽ pro more exhibuisset. Deputo ego officio id, quod huiusmodi principes præstãt pontifici. Cæterũ viderint ipsi. Quod dicere habeo, li. e. iure sequi offensionẽ his pretermissis legationib. quoniam omni officio prætetito id fiat: & contemptus videturis, in quem finimus officia nostra desiderari. Finẽ facio, si prius dico, legationes has non modo eorũ esse, qui aliena bona gratulantur, dolentve mala; sed & ipsorũ, quibus

Sam. 2, c. 2.

Lib. 28, 32, 45.

Lib. 4.

Guic. lib. 7.

hæc obtigerunt: dum ſcilicet hi ſuos amicos participes eius, quidquid ſibi acciderit, factos eſſe exoptant. Sunt apud Liuium exempla, & apud Procopium in fine lib. 3. de bel. Goth.

Lib. 31.

De libera legatione, CAP. 8.

VNA reſtat legationis ſpecies, Libera, de qua aliquid exponamus. Libera legatio eſt eius, qui publico legati nomine commendatus, ornatusque, re ipſa ob priuatam exiit occaſionem. Simili ſcilicet hic eſt procuratori, quem dicunt *in rem ſuam* iuriſconſulti. Hæ porro legationes ornamenti tantum cauſſa impetrari ſolebant, quo gratioſiores ad ſua hi eſſent negotia, qui impetrant: aut honeſtius ſe ſaltem haberent, vbi degerent, otiove cum dignitate fruerentur. Sic & voti cauſa ſoluendi, hereditatis adeundæ, debitorum exigendorum cauſſa concedebantur. Sic Scipioni Naſicæ hanc decretam legationem Plutarchus in Gracchorum vita commemorat, vt tutius, honorificétiusq; in Aſia eſſet, quo proficiſcebatur, plebis ob necem Gracchi infenſę furorem, ſi Romæ ſubſtitiſſet, reformidãs. Et Tyberius, dum Rhodi manet, ad velandam, neſcio quã ignominiam, conſecutus fertur, vt quaſi legatus ab Auguſto abeſſet. Ideẽq; prętor deſignatus liberam obtinuiſſe hanc legationẽ ſcribitur: ſimilem, ni male nemini, ob cauſſam, propter quam & Rhodum ſeceſſit. Cicero etiam, quo magis a curis quibusq; vacuus dare com-

Cic. in orat. con. Rull.

Suet. in Tib.

commmentationib. operã valeret, voce Attici in libro 1 De legib. legationẽ istã, cessationẽq; liberam, & otiosam sibi exoptat. Habuit vero (quod dixit in 1 Philippica) hoc ipsum ius legationis liberum: sed dum arma fugit Antonii. Quæ ad rem historicam satis sunt. Possum etenim de Lentulo, de Othone, de aliis dicere, qui libera legatione abfuerũt. Nomen porro liberę legationis inde (vt Manutius scribit) ortum videtur, quod introire in vrbem, & rursus exire liberam legationem habentib. liceret. Nam cæteri honores, qui extra vrbem gererentur, ingredientibus in vrbem deponebantur. Cuiacius inde dictam docet, quod nulló sit finita tempore, sed redire, & abire ei, qui impetrauerit, quandocũq; liceat. Id quod mihi perperã scriptum videtur. Nã lege a Cicerone lata annuũ tempus hisce legationibus præstitutum fuisse, certo certius est. Et doctissimus (vt ipse Cuiacius appellare hominem solet) Turnebus lege Iulia datũ quinquenniũ tradit. Dixisset itaq; Cuiacius, quod nullo fuerit finita tempore; quod redire, & abire quandocũq; licuerit ei, qui liberã legationẽ impetrasset, sic nominatã fuisse, & scripsisset bene. Quamquã quid dico, Scripsisset? exscripsisset. Budæus enim scripsit. Inquit iste sic dictã legationem hanc, quod nullo tempore, vel loco circumscripta, nullis rationibus reddendis obnoxia sit. Adde tu, quod impetrata, an vti

Val. lib. 5, c. 3. Suet. lib. 8. Cic. lib. 12. fam.

lib. 9 Obs. c. 29.

lib. 3. De legib. vbi Turneb.

imperator voluerit, suæ potestatis esset. Altera enim quæ ob caussam publicam iniuncta erat, necessaria dici merebatur, quam non obire haud licebat. Alexander ab Alexandro, qui scribit; dictam illorum quoq; liberam legationem qui difficillima queq; explicaturi in prouinciis a Senatu nomine legatorũ mittebantur, illam rationẽ addit, quod soli sine cõsule, aut prætore legati munere fugerentur. Cæterum fateor incognitum mihi, vbi ista legatio isto nomine nuncupetur. Auctorẽ itaq; (vt dicitur) p re pono. Duos vero lictores obeuntibus liberas legationes dari solitũ, in Oratione pro Quinctio, notatum est ab interprete. Qui quoq; docet, Senatoribus necessario aliquam huiusmodi remissionẽ impetrandam fuisse: quoniam Roma abesse aliter non concedebatur. Et in libro de Senatu, ad finem: Senatusconsulto & de re isthac priuata deliberatum, scribit elegantissime.

Libr.6. Gen.c.3.

Ex ep. Caius lib.12. fam.

Manut. in ep.1. lib.11. Fam.

Quorum esset apud Romanos cura mittendi, & excipiendi legatos, Cap. 9.

EXplicatis omnibus legationum generibus, sequitur, vt reliquam tractemus historiam, atq; nouo huic operi principiũ illud tribuam⁹ qui Romæ istã partẽ cum mittendę, tum excipiendę legationis curarent. Siue.n. sit Romana historia omniũ nobilissima, & cognitu dignissima, siue ea mihi ignota est min⁹; de ipsa certe explicatius, quam de aliis, dicendum videtur.

Pro-

Propoſitam autem quæſtionem diſſoluit Polybius, qui in Senatum perſpicue curam hanc totam reiecit. Ait enim libro 6, quod a Romanis ſi legatio aliqua mittenda fuiſſet, quæ vel aliquos conciliaret, vel hortaretur, vel bellum denuntiaret, aliudve quid ageret, Senatui id muneris incubuiſſet. Et ſane ita ſe rem habere vniuerſa Liuii hiſtoria conteſtatur. Vbi legationes a Senatu miſſas & ſemper, & multas admodum legimus. Nec vero huic ſententiæ repugnat Varro, qui Senatus, populique nomine legatos miſſos adſcuerat. Nihil enim communi nomine miſſos, & lectos tamen a Senatu fuiſſe, vetat. Cicero id voluit populo communicare illo legum ſuarum verſiculo: *Imperia, poteſtates, legationes, cum Senatus creuerit, populusve iuſſit, ex vrbe exeunto.* Et non tantum ipſe per ſe Senatus deligebat legatos, ſed & per Conſulem aliquando idem expediebat. *Conſuli* (inquit Liuius meus) *a patribus permiſſum, vt quem videretur ex iis, qui extra Senatum eſſent, legatum mitteret ad bellum regi indicendum.* Et alibi: *Conſules decem legatos, quos iis videretur, ex Senatu legere, quos cum prætore mitterent*, &c. A Senatu etiam, qui Romam veniebant, exceptos legatos, docet Polybius Liuiusque: & in Senatū a Conſule introductos, aut hoc abſente, a prætore, ſiue vrbano, ſiue peregrino, quem id agere Senatus

lib. 4. De ling. Lat.

lib. 3. De legi.

Lib. 31.

Lib. 29.

Liu. lib. 10, 33, 37, 39, 40, 45.

iuſſiſſet. Sed & a Dictatore, equitumve magiſtro, vt alii indicarunt. Immo & ab his ſcio legationes in Senatum deductas, qui miſſi ipſi fuerant ad aliquem imperatorem re bene geſta, & redierant. Sed & illud fecit prætor: Patres de legationibus conſulebat, monebatq;, vt ſi quis quid voluiſſet legatos interrogare, id ageret. Quare Senatorum frequentes huiuſmodi interrogationes videmus. Item reſpondebat legationib. & prætor: ſed id tamẽ, quod Senatus iubebat; cuius ſcilicet hæc erat poteſtas reſpondendi, quod videbatur. Quiq; non magiſtratibus tantũ aut potuit, aut voluit negotium hoc demandare, verum & vni mandauit Senatori. Eius moris, cuius libro 56 meminit Dio, quod Senatores tres legationibus reſponderent, ego aliud nullum teſtimoniũ habeo. Et fieri poteſt, vt hic mos fuerit recẽtis inductus. Quando tamen mox nullis cum arcanis dominatio exercebatur, ipſos imperatores reſpondiſſe in Senatu legationibus noui; & regum temporib reges. De repub. ſunt, quę diximus. In qua nec Conſules ſine iuſſu Senatus id ſibi adſumere valuerũt; nec vel illud facere, vt populus etiam legationem audiret. Quod ex Publicola Plutarchi liquet, & ex Liuii nõ vno loco percipimus. Et de reip. temporibus quærendum ſane fuit propter mixtam illam trium rerump. formã, & admirabilem nexum. Hoc ergo oſtendimus in præſentia, totam Senatus, libe-

Ioſeph. lib. 14. antiq. c. 16.
Liu. lib. 39
Liu. lib. 23 30, 37.
Liu. lib. 8, 37, &c.
Liu. lib. 39 40, 43.
Liu. lib. 34
Suet. in Claud. & Liu lib. 1.
Liu. lib. 5.
Liu. 5, 7, 9, 27.

liberamq; fuisse curã mittendi, excipiendi legatos,& qualiter agi cum iisdem deberet. Quę & ex aliis mox firmabuntur. illud notissimum puto: ab ducib. magistratibusq;, qui extra vrbem erant, legatos mitti consuesse, excipiq; ad se venientes: & id quidem modo præsente cõcilio factum, modo arbitris omnibus remotis, vt vt libuit imperatori, magistratuive. Sed non omitto dicere, quod sub Augustis magister epistolarum legationes ciuitatum tractabat; & quod sub magistro Officiorum agentiũ in rebus (aliunde petatur horum munerum explicatio) interpretes omniũ gentium erant. Magistratum vero horum interpretum extitisse, indicat Procopius satis libro 2 de bello Persico. Nunc videamus de legandi modo.

Liu. lib. 37 42.
Plut. in Scip.
Not. imp. Rom.

Disceptatum de loco Taciti, an sorte ducerentur, qui legationes obirent, CAP. 10.

LEgatos, temporibus reip. flagitantibus, mitti solitos, & alii scribunt, & probe nobis compertum est. Illud ego non intelligo, quod libro 4 historiarum Tacitus ponit; magnam agitatam in Senatu controuersiam, si electione, an sortitione sumi legati debuissent, qui Vespasiano occurrerent: & quod pars vicerit, quæ sortiri legatos secundum vetera exempla voluit. De his mihi exemplis non constat. Et mirum est, nullum nec expressum, nec eius rei vestigium aliud in toto Liuio extare, ipsove Tacito, aliisque, quos legere contigit,

Tur. ad lib. 3. Cicer. de leg. Liu. lib. 42.

rerum Romanarum scriptoribus. Magistratus sortitos prouincias, templorum dedicationes, ius dicendi dictatorem: milites etiam sorte, non delectu, quandoque vocatos legimus, & id generis reliqua. Sorte euenire iurisdictionem, rém illam illi, & euenire absque sortis mentione scriptum videmus. Nullum deprehendimus huiusmodi verbum in hoc, cuius tamen mentio est frequentissima, negotio legatorum. Quid? Maiores natu viros missos lego, nobilissimos, decretos, lectos, aptos præ cæteris rei gerendæ. Quid Ciceronem, Seruium, alios tanta cum disquisitione electos, legatos memorem? Verisimile profecto mihi non fit, vt sorte ducerétur, qui legationes obirent. Etsi hoc dicat Tacitus. Nihil hìc dispuro de eo, quod fieri debet; nam eligi legatos oportere, non sorte duci, Aristoteles lib. 4 Politicorum probat. Et Socratica collatio, quam idem alibi ponit, oppido quam facit ad rē præsentem. Sorte scilicet legatos creare non aliud esse, quam & athletas sorte eligere, & nautas, quasi non ex viribus, & ex peritia, sed casu & nauigatio, & lucta peragatur. Etiam sapientissimus Nestor Plutarcho reprehenditur, quod eligere de quibusdam heroibus præstantissimū cum deberet, rem fortunæ & sorti cōmisit. Cæterū defendi Pylius potest. In nostro argumento eorum apud Tacitum oratio, qui sortem obtrudentibus aduersabantur, partem hanc

App. de be. Hisp.

Liu. lib. 2, 3, 21, 29, 31, 42. Phil. 9. 12.

Lib. 2. Rhet.

hanc satis cōfirmat:& nostra libri 3 cuncta disputatio rem exploratissimam faciet. De re igitur gesta hìc sermo est. Quid ergo? An de ea legatione loquitur Tacitus, quæ ab vnoquoq; confici valuit? Magistratus quidem, qui peritia non indigent, & arte, minimos etiā tribui sorte posse, ac solere, tum ex Aristotelis non vno loco, & Platone, tum nostra etiam ratione cognoscimus. Num statuimus ius hoc sortionis ordinarium in quæstione nostra, & extra ordinarios casus, quos retuli? Non probo. An igitur sequutum Tacitum opinabimur illius disceptationis rumorem, nec quidquam intuitū rei veritatem? Si nota historico nō aspergitur, senatuique vniuerso. Non definio. Vtrum ergo placet magis, sortem hìc adhibitam dicere eo modo, quo in aliis relatis speciebus scimus adhibitā? & lectos, qui possent legatione fungi, sorte ductos, qui fungerentur? Quid si nec illa lectione opus fuisse in Senatu Romano existimamus? Etsi sub Imperatoribus Senatus ille nec regum, nec deorum, vt olim, personis cōstabat, at longe deterioribus: quod ipse Tacitus notat Annalium 1. Nihil extrico. Doctissimi interpretes nec attingunt. Ego & illud scio, quod aliâs deligi ex omni ordine, non ex Senatu tantum, legati solebant: atq; eò respiciunt Virgiliana;

Arist. lib. 4. Polit. Lib. 1. R. S. & in Rhet. ad Alex. Pla. libr. 6. De legib.

Liu. lib. 9, 9, 4, 5.

Tum satus Anchisa delectos ordine ab omni
Centum oratores, &c. Ast hinc manum tollo, vbi nil nisi vmbras delineamus.

Seru. ibi 4. 5.

De legationum solennibus, CAP. II.

CEremoniam porro aliquam in mittenda legatione solitam adhiberi, monet nos Cicero in oratione, quæ est pro Roscio Americo. Vbi tamen de omni legatione ab oratore id dictum inuidiose, interpretes tradunt: & in iis legationibus solum verum fuisse, quæ ad fœdera facienda, aut leges pacis dicendas, bella indicenda mittebantur. Sed quæ hæc ceremonia fuit? Libet rem totam exscribere ex Liuio. *Fœdera* (inquit ille libro 1) *alia aliis legibus, cæterum eodem modo omnia fiunt*. Fetialis regem ita rogabat: *Iubesne me, Rex, cum tali fœdus ferire?* Nominabat eum, quo cum fœdus fuerat feriendum. Iubente rege: *Sagmina*, inquiebat, *te, Rex, posco*. Rex dicebat: *Puram tollito*: Fetialis ex arce graminis herbam puram afferebat: postea regem ita rogabat: *Rex, facisne me tu regium nuntium populi Romani Quiritium? Vasa, comitesque meos?* Rex respondebat: *Quod sine fraude mea, populique Romani Quiritium fiat, facio*. Fetialis aliquem patrem patratum faciebat, qui ad iusiurandum patrandum, id est, sanciendum fiebat, & verbena caput, capillosque tangens fœdus multis verbis longo effatis carmine peragebat. Legibus deinde recitatis: *Audi* (inquiebat) *Iupiter, & tu audi* (appellabat illum, quo cum fœdus percutiebat) *vt illa palam prima, postrema ex illis*

Hotom.
Freigius.

tabulis, cerave recitata sunt, sine dolo malo, utique ea hic hodie rectissime intellecta sunt: illis legibus populus Romanus prior non deficiet. Si prior defexit publico consilio, dolo malo, tu illo die Iupiter populum Romanum sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam: tantoq; magis ferito, quanto magis potes, pollesq;. Id ubi dixerat, porcũ saxo silicẽ percutiebat. Hæc ex Liuio. Et eadem in pacis conuentione seruata, idem in fine 30 libri ostendit. Ipso autem libro 1 belli indicendi ritus sic descripsit: Legatus, ubi ad fines eorum venit, quibus indicendum est bellum, capite velato: *Audi, Iupiter:* inquit: *audite fines*: (cuiuscumq; gentis sunt nominat) *audiat fas. Ego sum publicus nuncius populi Romani, iuste, pieq; legatus venio: verbisq; meis fides sit.* Peragit deinde postulata, propter quæ, ni fierent, bellum mox erat indicẽdum. Inde Iouem testem facit: si ego iniuste, impieque exposco ista, tum patriæ compotem me numquam sinas esse. Hæc cum fines suprascandit, hæc, quicumque ei primus vir obuius fuerit, hæc, portam ingressus, hæc, forum ingressus, paucis verbis carminis, concipiendique iurisiurandi mutatis, peragit. Si postulata non fiunt diebus trib. & triginta (tot solennes sunt) peractis, bellum ita indicit: *Audi Iupiter, & tu Iuno: Quirine, diiq; omnes cælestes, vosq; terrestres, vosq; inferni audite: Ego vos testor, populum hunc iniustum esse, neq; ius persoluere.* Sed de his rebus in patria maiores natu

Vide & Gell. lib. 16, cap. 4.

cõsulemus, quo pacto ius nostrũ adipiscamur. Cum his Romã ad consulendum redit. Cõfestim rex patres consulebat. Decreto bello, fetialis hastam ferratam, aut sanguineam præustã ad fines eorũ ferebat, & non minus tribus puberibus præsentibus dicebat: *Quod hic populus aduersus populum Romanũ Quiritium fecit, deliquit, quod populus Romanus Quiritiũ bellũ cũ hoc populo* (nominabat populum semper) *iussit esse, senatusq; populi Rom. Quiritium censuit, consensit, consciuit, vt bellum cum hoc populo fieret: ob eam rem ego, populusq; Romanus huic populo, hisq; hominib. bellũ indico, facioq;*. Id vbi dixisset, hastã in fines eorum emittebat. Hæc de solemnibus: quæ (vt arbitror) non frustra descripsi. Declaranda vero in ipsis quædam sunt.

De Fetiali, & Patrepatrato, CAP. 12.

FETIALIVM fuisse Romæ collegium, libro 2 Dionysius scribit, & id Romanorũ inuentum. Qua in re sibi adstipulantem habet Plutarchum, qui acceptum institutũ hoc Numæ refert. Fuisse tamen & Samnitibus fetiales indicat in fine libri 8 Liuius. Et morem illum hastæ emittendæ etiam Persarum commemorat *Lib. 19.* Ammianus. Sed hæc stare simul possunt. Illud videndum est, quod habet Liuius, qui cum supradictis conueniat auctorib. Illi & alia, & rationem indicendi belli fetialib. a Numa expositam tradunt. Liuius Numæ instituta perse-

qui-

quitur diligentissime; nec tamen rem tantam illi regi adscribit; immo adscribit diserte Anco. Vtramen (ait de isto) quoniam Numa in pace religiones instituisset, a se bellicæ ceremoniæ proderentur: nec gererentur solum, sed etiam indicerentur bella aliquo ritu, ius ab antiqua gente Æquicolis, quod nunc Fetiales habent, descripsit. Mirum mihi præterea est, quod in tanta inopia gestorum Numæ Liuius de nullo fetialium instituto scribat: & illud magis, quod nec alibi vel verbum scribat. Verum aliis, qui scribunt, in re ista stemus, & Numæ institutum credamus: nam meminit & Liuius fetialium mox sub Tullo. In priori est difficultas; nec video, quid dicamus aliud, quam quod & de Hercule, & de ipso hoc Numa, & de primis rerum inuentoribus dici solet: Quæ vnius heroica illa facinora Herculis memorantur, vnius non fuere: sed collata in vnum sunt vel præstãtiorem, vel quẽ talem reddere auctores voluerunt. Sic instituta religiosa ad Numam referantur omnis religionis fontem, atque parẽtem: quo ille insignior ostẽdatur. Id quod accidere primis rerum auctoribus solet, vt ipsis & ea dentur, quę ab aliis postea inuenta sunt. Atque Numę tantum contigisse, maxime si de alio auctore non liquebat, me legisse, scio. Cætera de fetialium & nomine, & munere non libet exscribere. Qui isthęc cupit, Dionysiũ, Plutarchum, Noniũ adeat. Ego quæ sunt legati ꝓpria, absoluo.

Legati nomen fetialis tenet cum ad fœdus feriendum, aut indicendum bellū proficiscebatur, ad res repetendas, ad iubendum alicunde aliquem decedere, ad aliquem dedendum: vt *Lib. 9, 10, 38.* Liuium liquet versantibus. In quo illud obseruatione dignū est, quod sine duobus fetialibus *Lib. 31, 36.* factū fœdus inutile prorsus existimabatur; bellum indici per alios etiam rite potuerit. Item quod per fetiales tum res repetebantur, cum per alias legationes absolui nihil potuisset. Quod colligo ex 4 Liuii, & ex eo, quod missio fetialium erat præambulum quasi ad bellum. Porro, fetiales quatuor ad res repetendas proficisci solitos, Nonius scribit. Sed multa de fetiali. De Patrepatrato vnum. Creari iste non poterat nisi & patrem haberet, & filios. Quod *Lib. 11. Pater. cap. 9.* mihi ex Plutarchi Problematibus retulit Alciatus, dum illud Catullianum;

Quæ tuis careat sacris;
Non queat dare præsides
Terra finibus, &c.

in nomine *præsidis*, de patrepatrato accipit; qui fetialibus præfuerit.

De Sagminibus & Silicibus, Cap. 13.

Fetialibus herbas traditas vidimus, easque sagmina, gramen & verbenas esse nominatas. Quæ igitur istæ herbæ? Vna, an plures erant, vt nomina? Nominat Galenus Pam- *Lib. 6. de Simp. me. fac.* philum quendam, qui herbas, quas vidisset nūquam, ex libris depingeret; & præconem indi-

tia

ciâ prouocātem, ait, ſæpe oculis obuerſantē rē non cognoſcere, quam minutiſſime aliis deſignat: & eum Pamphilum herbas non agnouiſſe, ſi ſibi quiſquam oſtendiſſet, quas depinxerat. Vereor autem, ne & ego aliquis huiuſmodi ſim in tractatu iſto. Sed, ſi quod poſſum, id& cōmunico aliis; &; quale ipſum ſit fateor: cedo; vbi eſt vitiū? Plinius nō obſcure herbam vnam opinatus eſt trib. illis nominibus ſignificari, & quarto adhuc, quod eſt *Verbenaca*. Sed iſtā cū a verbena peritiſſimus Dioſcorides lōge diuerſam, maxime foliorum colore conſtituat, quî Plinio adſentiemur? Verbena numquam ſingulari ramo, radiceque vnica (quod ſæpe verbenacæ euenire Dioſcorides tradit) inuēta eſt, ſed pluribus ſemper. Magnitudo itē, & facultates diuerſiſſimę ſunt Dioſcoridi: Plinius vtrique tribuit eaſdem vires. Non eſt igitur verbenaca in rem præſentem ducenda. Errandi autem cauſſam Latino fuiſſe crediderim, quod & verbenacæ, & ſacræ (hæc verbena eſt) herbæ idem *periſtereon* nomēn a Dioſcoride tribuatur. De gramine & verbena maius negotium. Liuius enim videtur eandem facere: & tamen differentia longe maior verbenæ cum gramine eſt, quam cum verbenaca. Opinari nō poſſumus, graminis nomine vti Liuium pro herba: inquit enim: *Ex arce graminis herbam afferebat*. Sed & gramen, & verbenam reor adhibita ex illis Virgilii;

Lib.22 c.2.
Lib.4.cap. 56, & 57.
Dioſ.Lib.4. cap.28.

Lib.12. *--Rutulique viri, Teucrique parabant*
In medioq; focos, & Dis communibus aras
Gramineas: alii fontemq; ignemq; ferebant
Velati lino, & verbena tempora vincti.

Scal.lib.4. poet.cap.5. Sagminum nomen & herbę proprium: verbenæque sic dicebantur antiquitus, quod in loco sancto secarentur, vt ait Festus. Vel, quod ad fœdera sancienda adhiberentur. Aut quia (id voluisse Marcianus I C. videtur) *Sanctos*, id est, *L.8, D. de re.diu.* defensos, atque munitos facerent eos, qui ipsas portabãt. Nam cum sua terra solitas euelli, non secari, Plinius tradit. Hæc de ipsa herba. Sequitur illud: Cur ea Romani hìc vterentur. *Lucr.lib.1. Virg.lib.8. Horat. od. 19, lib.1.* An quia Æneadæ Romani, & Æneadum genitrix Venus, & Veneri verbenas adolebant, & Venus conciliatrix quædam discordiarum est? Certe altera Veneris arbore myrto in re ista vsi sunt antea: Si Alexandro ab Alexandro stamus, qui id ponit libro 5, c.3 Genialiũ. Standũ vero est: quia habet illud Plinius lib.15, c.29. *Acciat. emblem.26.* atque is hanc nostrã rationẽ confirmat. Et gramen, altera herba, Marti alteri parenti sacrum fuit. Illam sententiã iuuat, quod in fœdere iciẽdo, & pace ineunda, nõ in bellis indicẽdis fuerat verbenarum vsus. Vt ego ex eo Liuii loco, quem de ritu belli indicendi recitaui, collectũ verius credo, quam quod Plinius, Festusq; cõtrarium notãt. Lanæ filo bellicos hos legatos facit velatos Liuius. Attamen, si nostra nõ placet opinio; adsit Plinius, qui ad legatorum au-

ctori-

ctoritatem augendam, nõ quidẽ verbenas nominat, sed herbas datas dicit: quasi vt perhiberetur auctoritas tanta, quãta surdis etiã herbis mutisq; indicari queat. Mihi placet ratio propior. Et ea firmatur, quod verbena (vt ipse testatur Plinius) priuilegiis plurib. donata est. Plinio tamen concinere videtur I C. dicẽs: Sanctũ est, quod ab iniuria hominũ defensum, atq; munitum est. Sanctum autẽ dictum est a sagminib. Sunt autem sagmina quædã herbæ, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret. Quidquid verò est, habes iã eccur herba, ista herba, & in quẽ finẽ vterẽtur legati. Nec de ipsa sunt plura. Cum silicib: longã moram non facio. In quem vsum portarentur, patet ex Liuii non vno loco. Porcus feriendo fœdere feriebatur. Dixit & Virgilius libro 8: *Lib. 25, c. 9.* *Lib. 1, 9.*

--*& cæsa iungebant fœdera porca.*

Credo autem soni vastioris vitandi gratia diuinum poetam vitasse masculinum genus: non quod sacra voluerit præstãtiora designare, quæ victimis fœmininis adsumptis talia sunt. Quãquam si fœminam volumus interuenisse, laudo Ciceronem, qui eo in genere victimæ huius, bis meminit, lib. 2 De inuent: Porcum autem cũr cæderent Romani, opinor ex Coruini libello De Romana historia posse explicari. Instituti mei non est, vlterius progredi. Ab Annibale aghum in solenni quodam promisso

mactatũ,legi. Restat,vt,quid priui nomine intelligi putẽ,paucis perstringã. Nã inquit Liui⁹: *Fetiales cũ in Africã ad fœdus feriendũ ire iuberẽtur,ipsis postulantib. Senatus consultũ in hæc verba factũ est: Vt priuos lapides silices,priuasq; verbenas secũ ferrẽt.* &c. Ego priuos lapides puros,& priuas verbenas puras interpretor. Dicebat enim Rex: *Purã tollito.* Ait Liui⁹: *Purã attulit.* Et cõuenit interpretatio cũ Grãmaticorum opinione, qui priuũ esse *propriũ* docuere,& inde priuilegii nomẽ constare,quod ꝓpria alicuius lex est, non communis. Et isti quoque lapides, & istæ herbæ nõ communes, sed proprie priuatimq; ad rem præsentẽ excisi,euulsæ fuerint. Nãquid eidem auctori nostro sunt alibi priuæ tunicæ? Puras,nouas ego existimo. Vt *vasa pura* in Captiuis Plauto omnino sunt,quæ in alio vsu non fuerũt. Voluerint sc. Romani sic & religionẽ plene colere. Quare&ex loco sacro omnia ista accipiebãt. Lapides(auctore Festo) ex templo Iouis Feretrii. Vnum porro legatorũ verbenã portasse Plinius scribit. Vnde & *Verbenarii* nomẽ illi. Tandẽ moneo ex Festo, Consulẽ mox, Prætorẽve hæc legatis in libera rep. tradidisse, quod olim reges fecerunt. Et Festũ Liuius cõprobat. Itaq; in tota illa, quam capite 11 descripsimus, solenni legationis designatione, cum in rep. sumus,expungẽdum regis nomen erit, & Consulis,vel Prætoris introducendum.

Lib. 30. *Gell. lib. 10, cap. 20.* *Liu. lib. 7.* *Lib. 30.*

Ex-

Explicatum principium L. 7. D. de sup. leg. CAP. 14.

DIXIMVS de iis legationibus, in quib. adhiberi ceremoniæ solebãt, & de his ceremoniis non pauca. Iam vnum, quod commune est omnium legationum videamus. Scribit Celsus I C. originem fuisse supellectilis, quod olim his, qui in legationem proficiscerentur, locari solerent, quæ sub pellib. vsui forent. Ego, vt recte omnia capiã, nec Rhodigino assentiar, qui pro *in legationem*, reponit *in legionem*: in eo tamen, quod de locatione scriptum est, subsisto paulũ. Docet lib. 30 Liuius, tabernacula, & militarem supellectilem Consuli præberi, moré fuisse. Et lib. 42; *Omnes magistratus*, inquit, *mulis, tabernaculisque & omni alio instrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent sociis. Priuata hospitia habebant; ea benigne, comiterq; colebant: domusq; eorum Romæ hospitib. patebant, apud quos ipsis diuerti mos esset. Legati, qui repẽte aliquo mitterentur, singula iumenta per oppida, iter quâ faciundum erat, imperabant. Aliam impensam socii in magistratus Romanos nõ faciebãt.* Hactenus Liuius. & in eandem sententiã Cicero Verrina 6. Atq; quod hinc volo, dari eam supellectilem solitũ proficiscentib. in legationẽ; id liquido, & ex ea formula patet: *Facis me regium nunciũ, vasa, comitesq; meos?* Militare. n. verbũ *vasa*, &, *vasa colligere*; quo militaris supellex significatur. Et ita euanidum est, quod

Lect. ant. li. 27. c. 14.

Rhodiginus substituit. Si enim eadem ratio, quæ firmat etymologiam, legendo *in legionem*, firmat etiam lectionem receptam: quid hanc immutamus? quid in deterius mutamus? Cedo, an vsitata phrasis, *in legionem proficisci*. Proficiscentibus ergo cum potestate, aut legatione isthæc dabantur. Dabātur autem (vt scribit Liuius) ne quid oneris sociis apportaretur; aut (quod docet Cicero) occasio auare agēdi præbita magistratibus esset, si emere in prouinciis ea ipsi debuissent. Nos, ad legatos quod attinet, commentari aliam probabilem caussam possumus: quod scilicet proficisci legati viderentur, quasi nullus eos esset hospitio excepturus. Nam aut ad hostes ibant; & ab his quid
Liu. lib. 45. hospitalitatis officia expectassent? Ipsi Romani nihil comiter, nihil hospitaliter hostium legatis, aliorumve, in quos fuissent infensi, præstare consueuerunt. Aut ad amicos ibant: quibus vel oneri esse noluerint; vel ab illis pendere non placuerit, vt sub dio degere legatio, inve sordido diuersorio perindecore debuisset, si amici aliter non prospexissent. Idem noster historicus quandoque narrat, Senatori Ro-
Liu. lib. 42. mano quid factum Præneste sit. Audimus Ciceronis querelas ex Verrina sexta. Habet in Selectis de legationibus Polybius duriora, quæ C. Fannius legatus passus in Illyrio est. Frigida amicorum studia ignoramus? Quid quoque (sit alia ratio) si cogitarunt Romani le-

ni legationem, quam possent, maxime a ciuilibus commerciis continere; cum sit legatio iurisgentium? Hæc vero illuc spectant omnia, vt cognitam mihi (quod dixi) ostendam totam Celsi sententiam; & ipsam esse veriorem in lectione recepta. Nec enim istę rationes ad Cœlianam quadrant. Quod ergo vnum de locando scribitur, illud me remoratur. An enim facerent sumptuum quoque iacturam legati? Opinari licet verbum *locandi*, pro *commodandi* verbo vsurpatum. Et est adfinitas vtriusque maxima; cum vtroque vtenda res concedatur. Atque sic vsum Liuium existimo libro 43: *Munera*, inquit, *binûm millium æris legatis missa, & vehicula Miccioni* (is vnus legatorum erat pedibus captus) *publice locata, quæ eum Brundusium commode perueherent.* Et libro præcedenti: *Ea regis legatio grata Senatui fuit. Decreuerunt, vt Cn. Sicinius pr. ædes instructas locaret, vbi filius regis comitesq; eius habitare posset.* Posses etiã apud IC. accipere verbũ *locãdi*, pro altero *conducendi*. Quod frequẽs fit. nec nõ faciũt loci Liuiani. Atq; ita nihil esset, quod nos moraretur: nã ab aliis, prætore, quæstore, non ab ipsis legatis conduci illã supellectilẽ diceremus. Potes & nihil deflectendo a proprietate verbi, locatam legatis supellectilem credere: quoniam & legatiuum ipsis daretur. Si scilicet Romani sic agebant cum suis, vt cum suis age- *Liu. li. 45.*

bant prouinciales, & Athenienſes cum ſuis. Prima expoſitio magis placet. Et ſane in verbo obiter vſurpato, ſuperſtitioſos eſſe non decet.

De loco, temporeque excipiendarum legationum, Cap. 15.

Cvm Senatus hanc curã eſſe dixerimus excipiendi legatos, qui Romam mittebãtur: videtur, exceptos vbique fuiſſe loco apto habendo Senatui. Quod & verum, & notiſſimũ eſt. Aptus autem locus qui fuerit, mei propoſiti non eſt declarare: & facit plene in libro De Senatu Manutius. In Comitio video quoſdam ſtetiſſe expectãtes, vt in Senatum introducerentur. Erat autem fori pars Comitium ante curiam. Erat vero & Græcoſtaſium, vbi ſedere ſolitos legatos, ex Varrone notant. Inde intra curiã, vbi erat Senatus, vocabãtur. Et hęc ſi oppidũ legatos intrare volebant. Oppidũ ea Romæ pars dicta fuit, quæ intra mœnia erat: & ab vrbe differebat. Etſi noſtris iuriſconſultis aliter viſum ſit, & aliis, ipſique Liuio hæ appellationes confunduntur. Excipere autem in oppidum legatos hoſtium moris non fuit; nec aliquarum gentium externarum admittere quãdoque placebat. Hos extra vrbem excipiebant, vel in æde Bellonæ, ſenaculove iuxta poſito, vel in Apollinis, forte & in templo Herculis, alteriusve peregrini Dei, quod eſſet poſitum extra vrbem. In quibus templis & ciui-

Liu. lib. 45.

Egn. in Pi. Cap.

L. 2, de verb. ſig.

Liu. libr. 3, 4, 37, 39, 41, 42, &c.

Feſt.

ciuibus his Senatus dabatur, qui, cũ in imperio essent, ingredi vrbem legibus vetabantur. Forte tamen & istis erat in vrbem aditus: si placuisset Senatui. Atq; sat scimus, Cyneam Pyrrhi legatum ingressum. *Flor. lib. 1.* Facit etiam quod de legatis Persei, Cotysq; scriptum a Liuio est libro 42, & 45. Certe attendebãt Romani multum huic consuetudini, iuriq;. Et Numãtinorum legatos non admiserunt, ne fœdus, quod nolebant, confirmare eo facto viderẽtur. *Dio in Select.* Cur vero legati hostium in oppidum non admitterentur, ratio manifesta esse potest: nempe, quia & priuatos inimicos nec recipimus in priuatas ædes, nec recipiebant ex antiqua formula. Iidem legati hostium, si in castra venissent, in Quæstorio excipiebantur: vt ex manuscripto Hygino alii nobis renunciarunt. *Lips. ad lib. 1. ann. Tac.* Hactenus de loco. De tempore illud. Mense Februario & prouincialium, & externorum audiri solitas legationes. Istud multi adnotarunt. *Alex. lib. 4. Genial. c. 10. Manut. Verr. 3.* Quale tamen sit, per eos haud intelligo. Nihil de prouincialibus loquor: his enim, cum essent sub imperio, statui dies poterat, in quem venirent. Sed si amicus rex, aut etiam externus legationem misisset pridie Kalendarum Martias, an manendum legatis annum fuisset? Video etiã auditas omni tẽpore legationes. Quid igitur? Datum illud tempus (& id legi alicubi) Senatoribus crederem, quo ab aliis negotiis sub eo prætextu otium esset. Nihil enim agi

aliud potuisse videtur. Obseruo tamen, vt initis statim magistratibus huic vni curæ audiendarum legationum circa illa tempora vacaretur. &, vt tum temporis multæ admodum legationes Romæ esse solerent. Atq; hæc ita videntur. Gressu autem paulum retroacto, & illud notemus, quod si incognita aliqua legatio Romam aduentabat, ei obuiam & alii exploratores, & maiores magistratus procedebant, quo & de personis legatorum, & de ipsa legatione fierent certiores: atque ita deliberari Romæ posset de tota ratione, quæ seruari debuisset in ea legatione excipienda. Quæstorem, qui sumptu publico duceret, deduceretque in aliquam viæ partem, a Romanis missum legimus non vno loco. Sed & in Selectis Polybii obseruaui, itum his obuiam legatis, qui gratulandi caussa Romam adueniebant. Speculatores apponi legationibus solitos arbitror, si timebatur, ne quis per eas corrumperetur. Nã huiusmodi cautionem commemorat alicubi Appianus. Sic volunt alii; datum legatis hospitium publicum, ne quid intra priuatas ædes machinarentur. Et iidem ex Demosthene narrant, a Philippo eos punitos, qui legatos priuato hospitio excepissent. Quod hic recensui, etsi non sit Romanæ historiæ: quia ad hanc facit.

Liu. lib. 28, 39, 40, 44.

Alex. lib. 2 Gen.

De bell. Mithr.

De muneribus aliisq; hospitalibus, quæ Romani legatis Romã aduenientibus præstabãt, CAP. 16.

Legatis

LEgatis Romam venientibus munera dari ſolitum, aliaque hoſpitalia comiter a Romanis præſtita docet libro 42 Liuius: ſed ſociis tamen & amicis; vt alibi oſtendit. Verum & hoſtibus dediſſe hoſpitium in villa publica notat lib. 30, atq; 33: imo etiam lautia. Quamquam non tam hoſtium hi erant legati, quibus hæc præbita dicuntur, quam deuictorum, ſupplicumque, & tantum non ſe dedentium. Eorum, qui etiamnum hoſtes ſtarent, datum nihil legatis videtur. Etenim de Cynea ſolum, & legatis Numantinorum quibuſdam diuerſum legi. Cum aliis, etſi hi viſi eſſent indigniſſimi, beneuole eò vsque actum lego libro 44, vt munera etiam illis mitterentur. At quæ illa erant amicis dari conſueta? *Locus*, *Lautia*, *Munera*. Loci nomine ædes liberas accipio, libera loca. quod & Liuius ait. Et liberi appellationem ego ad ius magis retulerim; & proximo libro explicabo. Lautia quæ ſint, Plutarchus docet. *Vocantur*, inquit, *lautia legatis miss[illegible]xenia.* Sunt ſumptus. Ex 42 Liuii. Quos omnes ſub ſalis & lignorum ſpecie aliquando Horatius intellexit, Porphyrio enarratore. Atq; apud hunc ſcriptũ eſt, parochos, qui iſthæc legatis regũ, populorumque parabant, dictos Latine *copiarios*: quod omnium rerum neceſſariarum copiam ſupradictis præberent. Sic verbum *copia* alicubi apud IC. pro cõmeatu; & alibi caſtrenſe verbũ

Liu.45.

App. & Dio in Select.

Liu.lib.23 39,35,42.

in Probl. Rom.

Satyr.5. lib.1.

copiari: quæ Duarenus docuit lib. 1. Disp. c. 26. Pro lautiis antiqui *dautia* dixere: vt Festus tradit. Et eodem auctore lautia dicta nos opinabimur a magnificentia præbitionis. De muneribus quid scribam? Et legatis, & aliquando comitibus ipsorum dabantur. Singulis vero supra centum coronatos datos, legere me non memini. plerumque 20 dabantur. nisi scilicet persona aliqua insignis aduenisset; aut qua alia caussa singularis intercedere visa esset. Nam filio Masinissæ munera data ex centum pondo argenti sunt: quæ mille coronatorum esse dicuntur; atque regis Antiochi legato totidem, hoc est, centum millium æris missi sunt. Quod commode facere potuerunt Romani, quando hic donũ attulit vasa aurea quingentûm pondo, sex scilicet & 50 millia coronatorum. Attalo etiam regis Eumenis fratri, optimeque merito de re Romana, munera data, equi duo, bina equestria arma & vasa argentea centum pondo, & aurea viginti pondo. Et quidem quod parciores fuissent in re isthac Romani, quam e dignitate tanti imperii videri potuerit; vel eò referatur, quod se datores respici voluissent, quam rem datam: vel quod in tanta legationum frequentia, nec consultius fuisset, existere liberaliores. Ac narrat Plutarchus, solitum primo, vt legati Quæstoribus nomina darent, quæ in publicas tabulas referebantur. & mitti a Quæstoribus munera: & ægrotos

Liu. lib. 28 30.

Liu. lib. 42 45.

Liu. lib. 35

In quæst. Rom.

pub-

publico sumptu curatos; & funeratos mortuos. Postea, cum nimia, vt dixi, frequentia legatorum esset, desitum dari munera, dari sumptus: retentum solum morem nomina describendi. Quod verum est. Et Modestinus IC. vel ad ærarium in Saturni (vt ait Plutarchus) æde nomina edi legatorum, vel in principis commentarium referri solita, scribit. Quod & ad prouinciales, & ad suos Romanorum, Principisve pertinere potest. Illud referre pudet, quod habet Vlpianus, vt ex pannicularíis munera legatis barbarorum a magistratibus prouinciarum cogerentur. Datur eodem iure nostro legatis vtendi cursus publici facultas. Remittitur aliquid de vectigalibus. Conceditur aliquid commercii, quod aliis interdictum est. Et olim Romani Gallicis transalpinis legatis permiserunt aliquot equos ex Italia ducere. Prosecuti vero sunt discedentes & litteris cōmendatitiis ad reges, ciuitatesque, qua remeandum fuit; vt legi apud Iosephum lib. 13 Antiquit. cap. 8. Et apud eundem, quod pene erā oblitus, in publicis spectaculis, loco nobilissimo in Orchestra datum considendi locum legatis, scriptum est libro 14, cap. 17. quod & Suetonius in Augusto, & in Claudio habet. Legatis suis quæ præstabant & Romani & alii, inducam proximo libro. Hic finem esse volo Romanæ historiæ.

L. 32. D. ex qui. cauf. man.

L. 6, D. de bon. dam.

L. 16, & l. pen. C. de cur. publ. l. 8. de vect.

l. 4, de cō- merc.

Liu. lib. 43

Mos Græcorum in legationib. qualis, Cap. 17.

Sig. lib. 4, c. 7. de rep. Ath. Habeo autem quædam in historia Græca, quę omittere non placet. Athenis curam mittendi legatos populo incubuisse volunt: quod ab Æschinis oratione de falsa legatione confirmatur. Vnde & alterum cognoscimus, quod tamen ad Senatum legationes veniebãt: quas præco vocaret in curiam: de quibusque ducēdis ad populum Senatus deliberaret. quę ex Alcibiade Plutarchi recte adferuntur. Et id postremum cum re Romana conuenit: si tamen Senatus Atheniensis hic tantam potestatem obtinebat, quantam Romanus. Quã autem seruarent in legatis mittendis Athenienses rationem, Sigonius explicat: dicitque; merito, non sorte, ad huius fastigium muneris homines adscendisse. Et Plato satis ostendit, dum Pyrilampem, nescio quem, pro- *In Charmide.* bitate & dignitate hoc argumento extollit; quod variis, ac frequentibus legationibus ad magnum fuerit Persarum regem defunctus. Res ad rem nihil, si forte demandatæ fuissent legationes. Obseruandum vero id est. Nam in magistratib. creandis Athenienses sorti omnia permittebant. Vt *sortilegam* eam rempub. qui- *Bod. Meth histor. pag. 294.* dã merito censeãt appellandam. & *stolidos* Socrates etiam appellauit Athenienses eadẽ ratione. quod Xenophon libro 1 de factis Socra- *Ex Menon. Plat.* tis commemorauit. Ego tamen, multos maximosq; magistratus aliter delatos, scio. Sed ea

dis-

disquisitio ab re est. Legatis suis Athenienses magnum exhibuisse viaticum, Demosthenes aperit nobis in ea oratione, quã scripsit (incertũ enim ait Plutarchus, si fuerit vmquã dicta) de falsa legatione aduersus Æschinem. Et idẽ Plutarchus, pactũ Demadem quinque talentorum mercedem legatione functum ad Alexandrum, recenset; quam refugit Demosthenes. In publica vero monumenta, & ibi solitũ fuisse, nomina legatorum referri, Æschines tradit. Aliorum legatis datũ scimus, vt ad cœnam, si digni visi fuissent, inuitarentur in curiam, & laudibus ornarentur. quod idem orator habet. In publicis quoq; spectaculis certũ locum legatos, vbi sederent, Athenis tenuisse, Cicero in Catone ostendit. Publicum & datum hospitium iisdem censemus: quia id exprobretur Atheniensibus aliquando, quod præconi cuidam hospitium non tribuissent. Illud certum videtur, quod poterant illic legati & apud priuatos hospites esse. In theatris porro, curiis, foris Græciã excepisse legatos cognoscimus & ab aliis; & ab libro 9 Herodoti. Atq; is libro 7 narrat, honorem hunc in legationes proficiscendi vni apud Spartanos familiæ Talthibiadarum datum: factiq; explicat rationẽ. Fuisse scilicet regis Agamemnonis Talthibium quendam præconẽ: cui & templum positum Spartæ: atque propter eum conlatam in posteros istam prærogatiuã. Ita est dẽ

Xenoph. lib. 6 rer. Græc.

Idem. lib. 5.

Ilia.3,4,7. Talthibio. Celeberrimus Homero est. Hęc tamen narratio non est nisi de præconibus accipienda. Nam & reges,& alios missos in legationes Lacædemone memorat Aristoteles libro secundo Polit. & Xenophon in laudatione Agesilai. Atq; hanc distinctionem Eustathius probat. Sed qui illic sustinebant istā prouinciam mittendi legatos? Credo Ephoris, regibusq; eam curam incubuisse: quoniam illa resp. non dissimilis fuit Romanæ, si licet Polybium audire. Quamquam & variatam illic reip. formam non vno ex Platonis loco adnotare licet. Habet tamen Xenophon in libro, quem de ea rep. scripsit, quod ratio hæc legationis commissa regis diligentiæ fuerit. Ad reges etiam, sed & ad Ephoros, venisse legationes, & productas istas ab iisdem in concionē, idem auctor est libro 2 & 4 rerum Græcarum. Legationibus reges respondisse, colligimus ex Plutarcho. Apud Achæos sane prætorem, ex gentis tamen decreto, solitum legatis responsa dare, ostendit libro 32 Liuius. Quod cum re Romana conuenit. Vt etiam illud Græcorum omnium, quod (sed in Græcia per præconem) a magistratib. potestas fiebat: si quis quid vellet de legatione audita disserere. Quid de rep. Platonis dicam, cōmenter? Ea non est respublica, sed votum: quidquid ille philosophus hoc nō ferat. Cum tamen lib.9, verbis solum exsistere eam in terris, ingenue fateatur. Populi

Ilia. 1.

Lib.6.

Lib.3,4.

De. leg.

In Agesil.

Liu. 11.

Ex lib. 12.

De legib.

Lib. 5,6.

De rep.

puli primores apud Mantinenſes excipiebant legatos: atq; an ad populum eſſent producendi, deliberabant. Ecce quomodo a Græcis inſtitutis fluxerint inſtituta Romana.

De caduceo, & velamentis, & reliquis ſolennibus; CAP. 18.

VT vero Romani ſagmina, ita Græcorum legati ferebant ea, quæ vocantur *Cerycia*, vt inquit IC. Cerycia autem caducei ſunt. Etenim ſic Euſtathius libro Iliados 2: *Iupiter ſceptrum (ſupplicia* dicunt Latini) *Mercurio dedit tamquam Cerycium* Eſtque, eodem auctore, Cerycium baculus, qui ſymbolum ſit caduceatorem eum eſſe, qui baculum portat. Eſt baculus eſt, vt ſcribit Suda, lignum habens ab vtraque parte duos ſerpentes inuicē implicatos, & ſe mutuo reſpicientes. Eſt autem lignum rectum, ſymbolum recti ſermonis. Illaque anguium inuicem ſe contuentium ſpecies caſtris oppoſita caſtra ſignificat. Et quidem ita ſe res habet; vt in bellis tantum, & armorum ſtrepitu, & ardore prœliorum, certe inter hoſtes tantū caduceatores interuenirēt. Hoſtes dico vel natura. Atq; ideo op⁹ caduceatore, aliove huiuſmodi homine barbaris fuit in Græciā proficiſcentibus; ſi a Gręcis mali aliquid pati nolebant: & Græcis cōtra euntib. in barbaras regiones. Nam cum barbaris æternum natura bellum omnibus Græcis eſſe exiſtimabatur. Liquet vero id, quod de vſu ca- *L. 8, D. de re. diu.*

duceatorum dico ex Alcibiade Plutarchi, & pluribus locis Thucydidis, meique Liuii. Vt tamen in bello tantum fuerit horum legatorum vsus: bellicum tamen, hostile nihil ab ipsis audiebatur. Pacem caduceatores orabant, offerebantve: inducias petebāt: corpora repetebant ad sepulturam: potestatē dari redimendorū, permutandorumq; captiuorum rogabant: simile aliquid agebant, dicebant: quæ a ratione belli omnia dissita sunt. *Caduceatores*, inquit Festus, *legati pacem petentes*. Quare reprehendēdi illi forsitan videntur interpretes, qui apud Thucydidē, apud Plutarchum cum possent præconis nomine vti in eo legato designando, qui bellum indicit, inque pugnam prouocat, maluerunt verbo Græco insistere, & *caduceatorem* referre. Quod multo magis in Appiani interprete vitiosum est, qui cohortatores in pugna Romanorum eosdem hos facit. Verum hic ego sutor supra crepidam longe. Sed sic accepi. Placet autem, nisi aliqua interpretatione res aliter componatur, quia prouerbio etiam vsurpatum tradit Polybius, hastam & caduceum vt dicerent pro bello ac pace. Vt liceat recte iudicare, caducei nomen pacis significationem habere. Quod & proximus Sudæ locus ostendit: & Gellius, dicens *belli, pacisque signa hastam, caduceumque*. Et, quod Ammianus scribit, nuncupatum Iulianū quasi caduceum mundanū leniētem

Thucyd. lib. 1.
Plut. in Pyr.
Lib. 2. bell. ciu.
Lib. 4.
Lib. 10, c. 27.
Amm. lib. 25.

tem. Addo Plinium, qui libro 29, cap. 3, & alia, & hæc ad rem præsentem extulit: *Hic tamen complexus anguium, & efferatorum concordia, caussa videtur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint. Neq; enim cristatos esse in caduceo, mos est*, &c. Sed quid est, quod de exteris gentibus Plinius scribit, & nos cum ipso idem affirmamus? Attende quomodo quæstiones nectantur. Narrat Gellius, a Q. Fabio Imperatore Rom. epistolam ad Carthaginéses scriptam, qua iisdem significabatur, Roma hastã ad ipsos missam, & caduceum, belli; pacisque signa: vel; vt volebat Varro, tesserulas missas duas, in quarum altera caducei; in altera, hastæ simulacrum incisum fuerit. Et hic quidem in tesseris adstipulatorem habet Pomponium IC. Ergo & Romani caduceo vtebantur. Cæterum neque Polybius, neque Liuius vel tesserarum meminerunt; qui late hanc historiam tangunt. Et non in hoc vno IC. a Polybio; & Liuio differt, verum & in eo, quod illi bellum a legato datum Carthaginensibus volunt: hic (qua in re discrepat etiam a Varrone & Gellio) a Carthaginensibus duas illas tesseras positas scribit; dato arbitrio oratori Romano, referendi Romam, vtram mallet; & eum vtramq; sustulisse: dixisseq;, Carthaginenses petere debere, vtrã mallét accipere. Rursus aliud huius legati nomé memorat IC.

L. 2. §. 18. D. de orig. iur.

Pol. lib. 3.

Liu. lib. 21

Liuius aliud. Quid itaq; a consensu summorũ scriptorum, & auctoritate Plinii discedemus, vt minoribus (quamquam & IC. in præsenti quæstione non est contrarius) scriptoribus auscultemus? Teneo, Romanos caduceo vsos non esse. Priuernates tamen vsos, populum propinquum, indico ex 8 Liuii. His iam addo, quod fuit & munus caduceatorum certaminibus interesse singularibus, atque illis sic præesse, vt pugnam regerent: certisq; terminis, vt visum ipsis esset, circumscriberent. Ita ex Platonis Protagora noto. Estque quod Tassus vsurpat in certamine Tancredis, & Argantis: atque Homerus in pugna Hectoris, Aiacisque, Iliad. 7. Sed & si rixa aliqua incidisset, caduceo (sceptrum dicitur) interposito eam sedabant, Iliad. 23. Hæcque habui de caduceo. Nisi & illud scribendum est, quod caduceatores a Ceryco Mercurii filio ortos Eustathius tradit: Ceryces dicuntur caduceatores. Et stare cũ reliquis antedictis id potest. Sed an horum (omitti hoc non oportet) legatorum proprium erat, an omnium commune, qui vltro, citroq; belli tempore commeabant; *Lib. 6. Gen. c. 3.* quod Alexander ab Alexandro scribit? *Apud Græcos*, inquit, *nisi præconibus adhibitis, legatis minime hostium fines ingredi licuit: neq, legationis munere fungi quisquam potuit, nisi prius, infusa aqua ab iisdem, manus abluisset, Iouiq, coronatis poculis propinasset.* Credo non fuisse id vllo mo-

lo modo caduceatoribus necesse, per ea, quæ libro proximo exponemus. Itaq; hęc solennitas aliorum fuerit. Et quia in solénium tractatu nunc degimus, hîc ista posui. Est & quod dicitur de velamentis huius loci. Supplicũ vero moré hunc velamentorũ fuisse, locis Liuii admodũ multis constat: & Græcorũ moré. Rami oleæ (*icheteria* dicebantur) vittis cõpti, siue lana obuoluti erant. Ipsi & supplices oratores, qui veniã petebant, vel auxiliũ, vittis redimiti procedebant. Quæ constant & ex 7, atq; 8 Æneidos, & ex Plauti Amphitruone, in prologo. Argiui coronatos præcones mittere cõsueuere. Quid de reliquo vestitu? Fetiales Romanos veste augustiori, & verendis insignibus vsos in legationem euntes, Dionysius scribit. Sacram stolam, vestem inuiolabilem legatis huius generis, & eam coloris ad purpureum accedentis tribuit Appianus. Virgilius etiam præconi vestem facit illius coloris libro 6: atque legatis aliis Plutarchus ad rem Græcam in vitis alicubi, ni falsus memoria sum. Credo, datos Romæ & anulos legatis aureos: & opus datione fuisse: quoniam cum ex omni ordine mitterentur, multos eo ornamento carere alias oportebat. Credo & quod iter facientes ita velati, ornati incederent, non solum quum peruenissent illuc, vbi peragere legationem debebant. Nam inquit IC. *Sunt sagmina herbæ, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis*

Lib. 24, 25, 30, 35, 36, 37, 44, 45.

Xenoph. lib. 4. rer. Græc.

Lib. 2.

in Select.

Pli. lib. 3. c. 1.

eos violaret. Et Xenophon libro 6 de Cyri expeditione, in hæc verba: *Equites cum præcurrerent, legatos quosdam offenderunt: incertum quo iter haberent.*

Racematio, Cap. 19.

COlligamus iã quidquid nobis ex huiusmodi obseruationibus superest, nec inutile fuerit reliquis adiungere. Veteres Hebræi ad portas vrbium, vt reor, legatos audiebant. Ibi enim conuentus agere consueuerunt. Audiri autem a gentis principe, primatumque consilio, certo scimus. Mihi de eo tempore sermo est, quo sub regibus non viuebatur. Carthaginenses idem, quod fuit Romæ, institutum tenuisse, vt Senatus isthæc curaret, persuasum habeo: vt audiret, venientes: vt in templis, curiisque audiret. Vt Suffetes (illic is velut Consul Romæ) partes Consulis, prætorisve Romani ageret. vt de legatis mittendis, Senatus censeret. cum reliquis, quæ diximus ad Romanos. Gallos in armatorum conuentu audisse legationes, Liuius tradit. Illud barbarum erat, quod legatos audirent reges Indi dum caput sibi, barbamque pecterent, vt est a Curtio relatum libro 8. Igitur & Curius notam subibit, qui, cum Dictator esset, legatos Samnitum audisse dicitur, dum cibum vilissimum manu sua in foro versaret. Magnus Alexander in legationibus audiendis certum traditur seruasse ordinem. Audiebat primum, qui

Deut. 17. Iosu. 19.

Liu. lib. 21, 39, 41.

Lib. 21.

Sene. de cons. ad Alb. c. 10.

Diod. Sic. lib. 17.

qui rerum ſacrarum cauſſa veniſſent; ſecundo, qui munera attuliſſent: tertio agentes de obſidibus: quarto, qui priuata ad ipſum haberent negotia: tum, qui de reſtituendis exulibus actum veniſſent. Iam videamus ſolennia. Nergobriges populi Hiſpaniæ (quod Appianus notat) pro caduceo pellem præferebant lupinam. A barbaris, inquit Suidas, coronæ, & folia geruntur, tamquam caduceus: quo Græcis ſignificét, ſe adeſſe: & nolle quidquam nec facere, nec pati mali. Hodie, qui bellum denunçiare proficiſcuntur, *Araldos* dicimus. Hi veſte velantur diſtincta, ſignataque illius principis inſignibus, a quo mittuntur. Eam autem neſcio ſi antea induere ſolerant, quam eo peruenerint, vbi exponere legationem debent. Sed hiſtoriam præſentium temporum nō moror. Legati Perſarum deditionem poſtulantis formula eiuſmodi verborum vtebantur, qua ſignificabant, regē ſuum petere aquam ſibi, & terram dari. Cuius non ſcriptores modo Greci meminerunt, ſed & apud Liuium de ea re agitur libro 35. quaque comprehenduntur omnia, quæ longiori apud Romanos carmine explicabantur: aqua enim & terra tenentur omnia, quæ dedi poſſunt. Reſtat de muneribus. Legatis Romanis dona a Gallis data, Liuius refert. Quæ reges Perſæ præſtabant, Ælianus lib. 1 exſcribit. & magna fuiſſe, credendum eſt: nam Epicrates

Bud. in l. 7. D. de re. di.

Guic. lib. 7.

Liu. lib. 1.

Lib. 39.

decretum ferri Athenis vrgebat, vt ad eum regem pauperes homines legati mitterentur, quo ditescerent. Hæc, & si quæ alia colligeremus, cui bono? Vt exstitisse apud gentes omnes nomen legationis ostendam, & curam, & ius, & dignitatem.

De legationum caussa & antiquitate, Cap. 20.

VNa superest quæstio historicæ tractationis, de legationum origine & vetustate. Et Belo hoc institutum quidam adscribunt. Belus Nini pater fuit. Iosephus ad Deum refert, qui Angelos propterea fecerit, qui isto munere fungerentur. Ego sic statuo, vt discretis gentibus, regnis conditis, dominiis distinctis, commerciis institutis, legationis extitisse nomen opiner. Quoniam in tanta illa naturæ ruditate, quantam carmine incomparabili depingit Lucretius, homines nec commune bonum poterant spectare, neq; vllis moribus inter se sciebant, neq; legibus vti. Postea & amicitiã cœperunt iungere habentes finitima inter se, nec lædere, nec violare. Quæ expressa ex Platonis Protagora sunt. Si vero inter eos, inter quos est aliqua iuris communio, vt inter gẽtes est, respub. reges, necesse fuit officia, negotiaq; intercedere: & istæ personæ vel conuenire nolunt, vel sæpe etiam nõ possunt, certe ipsæ numquam ciuitates queunt: pernecessarium profecto (vt de procuratore scribit in simili quæstione Vlpianus) & illud fuerit, vt alii con-

Lib. 15, c. 8.

Lib. 5.

Cic. lib. 1. De inuent.

L. 1. de procur.

hi constituerentur, qui, eas personas referēdo, agere possint, quod incumbat. Hos autē esse tales oportuit, quales legatos videmus, non illi subditos, ad quē mittuntur: aut ea imperiorū distinctio inuiolata non retinetur. Nā in persona, quæ principē refert, ipse princeps subditur, si ea subditur. Ac a Mose quidem legatos non semel missos, omnium librorū antiquissimus memorat. Nec dubito, quin fuerint legati etiam ante. Sed familiarum historias scripsit priorum temporū Moses. Legatio autem res priuata non est: quare legatorū meminisse nequiuit priusquā ex familia, de qua sibi dicendū fuerat, respubl. cōsurrexisset. Quod si scriptorum consensum non aspernamur, ab illis sane non discedemus in principio legationis cōstituendo, qui id Belo ferunt acceptum. nam primam regum originē sub Nino scriptores tradunt. & regia dominatio antiquior aliis passim narratur. Fetiales, caduceatoresq; : item legatio libera ortum adeo vetustum procul dubio non habent. De solennibus loquor. Belli enim indictionē suspicor ab omni æuo vsurpatam: immo vsurpatam magis vetustis seculis, quam Punico (vt Liuius diceret) isto, Græculoq;. Bella autem, quis non credit, mox facta illa gentiū discretione fuisse? Et de muneribus certe, quę obit caduceator, minus dubito. Legationē liberam non tam longe repeto. Originem vero eius ex epistolis commēdatitiis facile quis de-

Num. 20, 21.
Deut. 2.
Iustin. Iornan. alii.
Polyb. lib. 13.
Liu. lib. 1, 42.
Plut. in Publ.

ducet. Et pro re priuata cum sit, in ipsa supradictę non obtinent rationes. Romanorũ porro peculiaris fuisse non videtur: nam Phrynonis cuiusdam meminit Æschines, qui Athenienses orauerit, vt ipsum mitterent legatum ad Philippum, si sic pecuniam quandam suam recuperare valuisset. Et certum argumentum in rem istã est illud, quod retulimus capite proximo de his apud Alexandrũ legatis, qui priuata ad eum negotia deferebant. Hi namq; alii omnino non sunt, quam qui libera legatione fungũtur. De sacris legatis, quod cultu diuino vetustius, & receptius nihil sit, idem censeo, vt vetustissimi & ipsi fuerint. Mutam legationem non statuo relatis exemplis antiquioré. Nam priscæ ætatis homines, vix est, vt mysteria illa scierint excogitare. Nisi quid ex Ægyptiis huc adferamus. sed libet solennia ista non reponere cum iis, quæ necessitas vsurpauit. In temporaria hæreo. Scio legatos Athenienses annos duos Demetrio adhęsisse: at legatos temporarios non fuisse, adfirmare licet. De Leone etiam quod cum Timagora (referente Demosthene) quadriennium in legatione fuerit, aliquis dicet: sed nec inde firmum ad rem argumentum. Tandem a legationibus prouincialium, gentiumq; fœderatarũ (quas tales mansisse Romæ sæpe existimo) morem hunc & ad nos peruenisse puto: auctum scilicet institutis Pontificum Romanorũ; qui cum legatos illos suos

De cultu diuino locus egregius apud Plutar. adu. Colo.

Plutar.

Liu. lib. 25. 27, 28. 39, 40, 44.

ſuos habere vbique ipſi voluerint, id imitati & alii omnes principes ſint. Et in iſtam cōiectu-ram me induxit quâ doctrina, quâ nobilitate vir in pauciſſimis Anglorum præſtantiſſimus, D. *Philippus Sydneius*. Bona occaſio fuit, quod inter principes frequentiora intercedunt negotia, quam vt commodum ſit iugiter legatos mittere, & non hos potius alterum apud alterum habere ſemper. Alii turpiter faciant ipſos eſſe ſpeculatores; & exploratores, & ad iſtud haberi: ego non facio.

ALBERICI GENTILIS IC. CLARISSIMI, DE LEGATIONIBVS LIBER II.

De iure legationum, CAP. I.

SVPERIORE volumine, quod in legationum generibus explicandis, & in antiquitatibus, Romanis maxime enarrādis poſuimus, & videri poſſumus, & ita ſane eſt,

manum nos ad alienam messem, quod dicitur, admouisse. Verum illa parte mihi præsens carere opus non posse videtur, nec certe primis multis capitibus potest, in quibus tot legationũ genera exposuimus, quot simul quiuimus indagare; simul etiam nouisse oportet, ad reliquam omnem disputationem recte instituendam, & de iure, & de officio legatorum. Nam variari definitiones in vtroq; argumento, necesse est pro alio atque alio genere legationis. Ast nec operam, vt existimo, in reliquis lusimus: quoniam præter eam, quam potuimus, historiam, alia quoq; docuimus, quę non in solo labore consistunt. Historia etiam ipsa vtilis fuit: nulla enim historia inutilis est: ac dum curam, dum diligentiam, dum solennia, dum sumptus, dum honores tributa legationibus, & earum caussam, originemque narraui, id certe ostensum est, & magnum esse legationum jus, & a legato expectari, vt officium ipse suum cumulatissime præstet: Si scilicet ita actũ cum ipso est, vt nihil, quod ornare, quod susceptam personam munire valet, non abundantissime indultũ dicere queat. Et vero eorũ multa, quæ scripsimus, non antiquorũ solum, sed & nostrorũ sunt, & omniũ temporũ erũt. Reliqua etiam non tam sublata, quã cõmutata cognoscemus, si & pręsentem historiã indagare, & conferre cum relatis ex antiquitate libebit. Placuit autẽ mihi vetera potius exponere: quoniam

quoniã ipsa, quæ nunc obtinent, vulgaria sunt, inque omnium oculis collocata: & ex his præterea tanta neutiquam auctoritas legationibus conciliata fuisset, quantam & nos esse adfirmamus, & vetustas rebus omnibus adiungere facile solet. Si ergo (vt ad iura legationum examinãda rectâ pergamus) omnis antiquitas, Græcia, Roma tot modis, tam sancte, tam solenniter contestatur, apud se dignationis maximæ legationes fuisse, hæ quid & apud nos, & apud omnes, nunc, semper non erunt? Ius legationum, dicit Cicero, humano, diuinoque vallatum præsidio est. & Ciceroni Cæsar, alii concinunt. Hoc vero est, sicuti ego sentio diuina quadam providentia immutabile ius, & omnibus constitutum, gentibus etiam barbaris exceptum & manifestum. quod quoque libro I de bello Gothico Procopius ex Totilæ oratione confirmat. Sanctum ius legationis consueuisse apud gẽtes esse omnes; Probus in Pelopida contestatur. Sacrum, ait Tacitus libro 3 histor. Sanctos & inuiolabiles exsistere legatos, Pomponius I C. lib. 37 ad Q. Mutium notat. Dionysius lib. 5 corpora legatorum sacrosancta appellat. Et Cicero (vt his congerendis testimoniis, cumque illo, a quo incœpimus, finem faciamus) ait, nomen legati eiusmodi esse debere, quod non modo inter sociorum iura, sed etiam inter hostium tela incolume versetur. Atque ista sic explorata, sic certa sunt; no-

In orat. De har. resp.

Libro 1. de bel. Gall.

L. vlt. D. de legatis.

Verr. 3.

taque, vt antiquissimum prouerbium fuisse dicatur: *Legatus neque caditur, neq; violatur.* Narrat de caduceatoribus Eustathius, diuinum eos genus existimatos, certe mediū quoddam homines inter, & Deos: nec nisi a Lęstrygonibus, Cyclopibusque, aliisque, qui fas non norūt, de iisdē aliter cogitatū. Nuncios Iouis atque hominū eos Homerus nominat, & oratores honorandos Xenophon libro 2 De pædia Cyri: & Cato apud Festum, *Caduceatori,* inquit, *nemo homo nocet.* Sed & alii omnes legati hoc priuilegio muniti sunt, vt nunc narrabamus. nisi quis forte prouinciales excipiat: quibus (verū est) nomen tantum communicatur propter ministerii similitudinem, & quod multis iuris ciuilis priuilegiis, qua legati, subornantur. At supradicta sunt de iure gentium, quod longe excellentissimum, & præstantissimum est. De quo prius quā dico, multa necessario sunt discutienda, quæ & aliis omnibus legatis adimire ius istud videntur.

C. ius gentiū. dist. 1. & Egesip. lib. 1, c. 36. & d. l. vlt. de legat. &c.

De mentita legatione, Cap. 2.

ET prima quidē quæstio erit de his, qui missi legati non sunt, & legationis tamen nomen obtendunt: quam in duas partes distribuo. Nā aut nec missus quis eo titulo est; aut est quidem missus vt legatus, sed alia quæq; (& hęc scelera) in mandatis habet, quæ procuret. Aduocauetit huc aliquis & falsam illā legationē, quæ dicitur, quod aliquid contra quam iniunctū fuit, ege-

egerit legatus, dixerit. Sed nos hîc dare locum legationi isti non possumus, vbi de iure gentiũ legationis tractamus, quod ad alios est, non ad suos. Alibi itaque de hac. Nunc de prima exẽplum ponimus in his legatis, quos Philippus Macedoniæ rex ad Annibalem misit: qui scil. in manus Romanorum incidentes, legatos se ad Romanos dixere missos. Sunt Illyrii, quorum libro 42 Liuius meminit, homines eius regionis morantes Romæ, suspectique ab Issensibus facti, quod specie legatorum speculatores essent. Sunt multi & illustres illi Carthaginenses, qui in potestatem maioris Africani redacti, legatos ad eũm sese missos aperte mẽtiti sunt, vt Valerius lib. 6 exscripsit. Illyrios vero facile istis adiunxerim: quoniam & Senatus Romanus, in ea illos adsertione mentiri, censuit. Romæ erant: Senatum adire non postulabant: non magistratum conueniebãt, vt ex instituto acciperent, quæ legatis præstari cõsueuerant. non denique, nisi vocati in Senatũ venere. Et hæc mẽdacio ipsorũ cũ obiecta forẽt, in responso plane etiã hæsitarunt. Age; in prima parte & tria exempla recensuimus: & exempla talia sunt, quæ illam partem in alias adhuc partiatur. Mentitur legationẽ quis, qui legatus etsi sit, non est tamen ad eum, ad quem se missum adfirmat. Tales Macedones. Mentitur ille, qui ad neminẽ legatus est. Tales Carthaginenses. Tandem mẽtitur, qui nomẽ legatio-

Liu. lib. 23.

nis non profert tẽpore suo. Hi sunt Illyrii. Hæc definitiones dicamus ad postremas species. Nã primæ tribui caput præcipuum oportet: & de secunda parte tractationis longe fusius est disceptandum. De Carthaginensibus itaq;, & id generis aliis, nemo, opinor, dubitabit, quin nõ fuerint, sintque iure vllo legationis excipiendi. Nam qui missus non est, is vtique legatus nõ est: vt Demosthenes, vt Cicero, vt ipse intellectus naturalis probat. Quare si Africanus eos dimisit incolumes, id non iure coactus fecit; sed pro naturæ, morumque suorum benignitate, magnanimitate. Atque rem sic se habere, non vno loco ostendemus. Et Valerius de eo facto scribit, Africanum potius voluisse, vt Romani imperatoris decepta fides, quam frustra implorata iudicaretur. Idque breuiter in ista specie. Ad Illyrios vero quod attinet, credo necessarium exemplum ad imitandum omnibus a Senatu Romano propositũ. *Ipsis*, inquit Liuius, *tamquam legatis responsum dari nõ placuit.* Et ratio fuerit; quia suo tempore adprobare se legatos isti neglexerint. regressus vero ad ius neglectum non datur. Et nomen, quod spernimus profiteri, mox patrocinio nobis esse, cũ id volumus, sane non debet. Estque rationis summæ, vt quod nolueris quando debebas, id cum velis, non possis. Quæ enunciata possum multis locis iuris ciuilis illustrare. Tamen ab ipso opere libens abstineo: quoniam sunt illa ex se nota

Cic. in ora. pro Flac. & in orat. pro Sextio.

L. in D. de iu. codicil. l. multum, C. de re. ali. l. si genero,

se nota satis, superque. Et hæc ergo definitio est apud me certa. Sed an ipsam sic accipimus, etsi mandato, litterisque perspicuis se mox legatum iste ostendat? Id rationes probant. Sed an rationes accipimus, vt si is legatus quidquã admiserit, quod pœnã mereatur, puniri tamquam nec legatus possit? Quid ni? Si Illyrii puniti non fuerunt: nec erat caussa cur punirentur. Nec enim speculatores propterea deprehensi sunt, quod legati habiti non sunt: & licebat illis etiam citra ius legationis Romæ esse. Itaq; quod cum iure legationis irrito facto morarentur, nocere eis non potuit. Et hanc quoque rationem loci multi iuris nostri confirmant, quos Baldus, adque Baldum alii notant in l. potuit, C. de iur. delib. Romani, quod potuerunt, id fecere. Nomen detraxerunt, quod mentiebantur Illyrii, aut certe perdiderant.

C. de iu. dot. &c. L. 10. C. de fid. instr. & C. in princ. de re ux. act.

An tuti legati sint etiam cum iis, ad quos missi non sunt, CAP. 3.

HIc de ea legatione scribendum est, quam aliò missam aliqui fortasse velint, & apud alios, quibus missa non est, iura legationis obtinere. Atque vt recipiat quæstio inspectiones duas: & si ea iura tribuantur, cum missa legatio ad hominem non est, apud quem tuti esse legati volunt, & hi se non missos fatentur; & cum missos se immo contendunt: ego vltimã hanc partem absoluo prius, quoniam rectã

præcedentibus iungitur. Exemplum proximo capitulo allatum de Macedonibus fuit. *Ii*, vt narrat Liuius, *felici primum euaſere mendacio: mox vero cogniti, capti ſunt, Romamq́ꝫ deducti.* Recte. Legati enim ad Romanos non erant, ſed ad hoſtes. Itaque hoſtilia molientes, ſi paſſi paria ſunt, non habent, quod iuſte doleant: non magis quam miles quiſpiam, qui parci ſibi ab hoſtibus velit, quod ipſe non pro ſe, ſed pugnet pro principe ſuo. Nunc alteram partē expono. Legati ex ipſo nomine ad alios nō ſunt, niſi ad quos legantur. Cum aliis ergo iura legationis non obtinent. Quorſum aliâs induciis inter Lacedæmones, & Athe-nienſes cautum fuiſſet, caduceatori atque legatis, comitibusve quotcumque diſſoluendi belli gratia, & controuerſiarum in Peloponneſum, Athenasve euntibus, ac redeuntibus, vt terra, marique fœdera eſſent? Adde, interceptos ab Athenienſibus regis Perſæ legatum ad Lacedæmones. Spartanorum proficiſcentes ad Perſam captos a Sitalce, & Athenienſibus traditos: qui & interfecerunt. Interfecerunt Illyrii legatum Eſſiorum ad Romanos, & legatum iſtorum ad Eſſios. Xenophon nec abſtinuit, quin captos alio proficiſcentes legatos adſeruandos iuberet. Poſſum alia, & recentiora facta narrare iſtius generis: quæ ſcilicet nec improbata, nec improbanda opinor. Sed hîc nos rationes magis ſectamur.

Thucyd. lib. 4.

Thucyd. lib. 2.

App. de bell. Illyr.

Lib. 6. de exp. Cyr.

ctamur. Primum igitur positæ rationi altera adiungatur, quod si ius legationis ei non est, qui non publicam cum principe caussam agit, vt dicemus ad liberam legationem: longe erit minus cum isto, qui omnino nullam agit cum eo, ad quem missus nec est. Et hęc de stricto, vt aiunt, iure certissima sunt. Nam legatis etiã ad se nõ venientibus multa omnẽ prę-stare principem debere, notum magis est, quã vt a me cõfirmetur. Alexander & his pepercit legatis Carthaginensibus, qui ad Tyrios in eum animandos venerant. Similes Lacedæmoniorum legati indigni erant, quibus parcere debuisset. & perfidi enim isti in Alexandrum. Aliâs pro illa æquitate facit, quod legati homines pacis (sic & cum omnibus agent ipsi pacifice) sunt. principis, aut reipublicæ personam gerunt. rem curant publicam. delecti vt sacri, sancti mox fient, & hostibus quoq; inuiolabiles. Pateant itaque legatis viæ: quibus vt obstruantur, nulla caussa est. Et scimus quantam vel suspicio labem aspersit Carolo V. cæsorum regis Galliæ legatorum ad Turcam proficiscentium. Ipso enim mandãte, aut a suis facinus scelestissimum patratum, crediderunt eius ætatis homines. Audiuimus, quod secutum deinceps bellum fuit. Etiam ob tabellarium interfectum, etiam priuato quorumdam militum consilio, Tigurini arma in Gallos mouerunt. De legatis diuino-

Curt. lib. 4.

Guicc. lib. 10.

rum plane ſic ſtatuendum exiſtimo, vt vbique ii ſancti ſint. Diuina enim, Deusq; omniũ ſunt. Indicauimus quid piratæ Liparenſes egerint cum iis Romanis legatis, qui Delphos proficiſcebantur. Scribit & de Delio templo Liuius, quod permixti ibi Romaniq;, Macedonesque manebant, ſanctitate templi, inſulæq; præſtãte omnes inuiolatos, induciasq; religione loci præbente. Ac ſi ſacer locus id facit hominibus, quid ſacer ipſe vir ſibi non faciet? Quid Fabium illum memorẽ, qui per media Gallorum agmina ſacrificatũ proceſſit, obſtringẽte religione Gallos, tutusque in Capitolium a ſacrificio rediit? Hodie ſacri legati eſſent, qui religionis cauſſa ad aliquem conuentum Eccleſiaſticum proficiſcerentur. Iam de iis videamus, quibus quidem legati nomen conſtat: ſed miſſi tamen ſunt ob aliam cauſſam verius.

Lib. 44.

Liu. lib. 5.

De legato ſpeculatore, & perfido, Cap. 4.

SVnt quidam legati, qui ſpeculandi cauſſa vere mittuntur. Atque id vt faciant tutius, nomine illo ſanctiſſimo muniuntur. Sed an tuti ſunt? Puto ego, primum Africanum, qui ſpeculatores nec legati nomine ornatos dimiſit incolumes: immo & perluſtrare omnia voluit: ius nobis, qui ius indagamus, non magnanima facinora haud quaquam ſtatuere. Ceterum cum legato ſpeculatore non arbitror agi durius poſſe, quam vt non admittatur, vel

Plura exempla habet App. de bell. Syr.

Liu. lib. 30

vel expellatur admissus. Antiochus certe legatum huiusmodi ad se Roma missum regaliter & perhumaniter tractauit. Vt ex Selectis Polybii de legationibus relatum est mihi. Et legatos quosdam Volscos agnitos, & conuictos speculatores Posthumius dictator Romanus seruauit: quia (sic Dionysius) legationis nomini, quod præ se ferebant, plus dandum censuerit, quam facinori certo rependendum. Est autem & simile regis Æthiopum exemplum: quod Herodotus in Thalia recenset, Ac dicere idem nos possumus de eo, quem Pompeio missum a Mithridate Cicero narrat in oratione pro lege Manilia, & legatum Pompeius, alii speculatorem iudicarunt. nam & ego cum istis sum. quorsum enim in Hispaniam legatos misisset Rex? An, vt cum Sertorio egisse dicitur, ita & cum Pompeio fœdus iniret contra rempublicam? Satis vel vno argumento constat, speculatorem illum fuisse, quod Cicero nec conatur adprobare legatum. Sunt autem hæc exempla in dictam definitionem satis: quoniam probabile illud est, quod probis, peritis rerum, pluribusq; visum est. Et eo magis probabilis nostra definitio est: quia improbis alioqui lata penderetur ianua in legatos omnes desæuiendi, si sit ius, nomine legati quempiam spoliare, subditumq; sibi reddere: quod eum ipse iudicet exploratorem, non aduenisse legatũ. Nũ Ariouistus nequisset

Lib. 6.

Arist. lib. 3. Top.

facinus immane ſuum excuſare, cuius meminit Cæſar belli Gallici comment. libro 1? Nũ & ſuum adprobare Iulius papa, quod recitatur patraſſe cum legato Ducis Sabaudiæ? Nũ quod regem Ammonitarum cum legatis egiſſe Dauidis memorat pagina ſacra, velamento hoc tegi non valet? Male legati illi omnes excepti: quod exploratores ab Ariouiſto, Papa, Ammonita habiti ſunt, non legati. Superſunt & alia exẽpla. Et iſta, cũ tamen de legatis veris, nec ſpeculatorib. ſint, a me producuntur, vt oſtendã, quod ſi aliud in præſenti quæſtione ius conſtituitur, facilis aperietur improbis via ad circumueniendũ ius & nomen legationis. Sed firmius adhuc diſputo. Qui miſſus ſpeculator ꝓbabitur, ſi certũ eſt nomẽ legationis? Quod deprehenditur omnia exploratoris more agere? At hinc minime infertur, cũ nõ eſſe legatũ: vt vt inferamus, malũ eſſe legatũ. Eſt vero hæc alia queſtio de improbo legato a noſtra, in qua, ſi omnino legatus nõ eſt, quidquid nomẽ preferatur, diſpicimus. Diſputamus, ſi, nequidquam obſtante nomine, cũ iſto, tamquã cum non legato agemus. Agendũ tamquã cũ legato dicimus, quia vanũ legati nomen non poteſt probari. Nã quomodo, ſi non hominẽ mittẽs prodat, aut ipſe ſe? Nec.n. credendũ eſt Volſcos illos, aliosve conuictos aut ſua, aut ſuorũ voce fuiſſe, inſipida.n. Poſthumii ſapientia, aliorumq; qui nomini pepercerint, quod ipſi

Guicc. lib. 11.

Sam. 2. c. 10.

App. de bel. Ilyr.

prò-

prodidiſſent hoſtes. Itaq; ſi conſtaret, exploratorem veniſſe: ego, quin inane, & ementitum legati nomen nihili eſſet, potius arbitrarer. vana namq; nomina reiecta paſſim. Sed illud dico, conſtare de re iſta nõ poſſe. Ergo, vt loquitur Paulus IC. *hic non ius deficit, ſed probatio.* Aliam a confeſſione mittentis, ipſiusque legati probationem non excipio: quia nulla eſſe alia poteſt. At huius generis aliam quæſtionem videamus. Quid ſi legatus mittatur in hoc ſolum, vt moretur, fruſtretur, ludat eum, cui miſſus eſt? id ſolet ſæpe valde contingere: vt ſæpe etiam, quod de ſpeculatore protulimus. Nam quem dices caduceatorem Alcibiadis ad Selibrianos? Habet Plutarchus hiſtoriam. Quos, Fritigerni legatos ad Valentem imperatorem? Narrat libro 31 Ammianus. Quid ego iſtos, qui admodum ſunt multi, recenſeo? Quæro, quid iuris. Exſtat Cæſaris exemplum, qui detinuit. & cõtrarium Gallo-græcorum, qui dimiſere. inquit lib. 44 Liuius de Perſei nũcio huiuſmodi ad eos legato: *Inuiolato fallaci nuncio (quod vix ſperauerat Perſeus poſſe contingere)* &c. Fallacem nunciũ dicit, quod illuſerit Gallis nõ ſemel. Age vero ex opinione Perſei, an non ſtat definitio præſentis quæſtionis? Deſperatio enim ſignificat cognitum Perſeo ius, ne inuiolatus dimitteretur. Et rem certe improbabilẽ ab his legatis agitari, quis neget? Martius legatus Romanus vituperatus eſt ab illis Romanis

L. 30. D. de teſt. tut.

Lib. 4. de bell. Gall.

vehementer, quod huiusmodi artes in legatione & ipse exercuit; ab illis Romanis, qui ius, & honestum iniuriæ, commodoque anteſtare volebant. Hi iſtas appellarunt Gręcas, Punicas artes: calliditatem Græcam, verſutiam Punicam, inquit Liuius. Ceterum non eſt hoc ſatis, vt animaduerti in legatum grauius debeat, quã vt dimittatur. Cur enim hic ius diuerſum ab eo, quod ſpeculatoribus ſcripſimus? Adderet aliquis, quod vt illuditur legatis non raro, ita & legati illudere aliis poſſe debent. at ego iniuſtum dico, vt illudatur legatis. Ridiculũ autem eſt quod quidam mihi in propoſito obiiciebat. Quid (dicebat) opus prudẽti legato eſt, ſi non timetur, ne homini quiſquam illudat. Hoc enim eſt, atq; ſi quæreretur, cur armis induimur, ſi parricidium eſt, hominem interficere? cur arcas, domum, tabernã claudimus, ſi furtum facit, qui quid nobis inuitis cõtrectat? & id generis reliqua. Vt vero capiti huic finem faciam, dico, probare me Gallos, Cæſarẽ maxime improbare. & hic proculdubio facinus illud patrauit, quod tutum, commodumq; videbat, tã multos, tã nobiles in poteſtate Germanos habere. Quamquam ſi iſtam definitionem tenemus, alteramq; ſuperiorẽ, vereor, ne certa ſecuritas delictis ꝓpoſita ſit. Si enim ſpeculator puniri non poteſt, ſed tantum dimitti, quid id eſt, niſi compotem voti facere ſpeculatorem? & is enim diſcedere mox omnia ſpeculatus

Lib. 42.

latus volebat, & missus in hoc erat. Qui etiam legatus iam illusit principi, quid ipse aliud voluisset, quā ad principem suum, re bene gesta, reuerti? Forte igitur distinguendum est, vt, qui iam speculatus sit, frustratus sit, is dimitti non debeat: atque iuste adeo timuerit suo nuncio Persea: nam ille, vt dixi, fallax. At si in ipso legatorum aduentu versemur: vt in specie Cæsariana est: quid non dimittantur, nō video, aut nō reiiciantur potius. Etenim, iure gentium non puniri propositum, certum est; nisiq; facta respici, & res facti. Semper ergo Cæsar vitupe-randus? Si scilicet sic se res habuit, vt non alia caussa interfuisset; quæ factū eius maxime cōprobaret. Verū caussa intercessit iustissima. nā ius gentiū violarūt Germani violatis induciis. neq; hoc solum, quod satis futurū non fuisse alibi dicam, admissum ab illis est; sed & ludificatum per easdem legationes Cæsari fuit. Easdē dico, etsi aliæ atq; aliæ fuerint legatorū personæ: quoniam eadem caussa, iidem litigantes. Hæc nostra opinio est. quidquid apud Appianum Cato decreuerit in Cæsarem durius. *In Select. de legat.*

De interdicta legatione, CAP. 5.

NVnc videamus, si ius adsit legationis illi, qui nomine, req; legatus aduenit: sed interdictū cum esset legationibus ab eo, ad quē itur. Etenim hoc frequētissime cōtingit. vt videre apud Liuium est bene sæpe: & apud Dionysium, Ammianum, Herodotum, Thucy- *Liu. lib. 22. 23, 41, 42. Dionys. 8. Amm. lib. 29. Herod. 9.*

Thucyd.3. didem. Denunciatum Ætolis, habitos eos iri pro hostibus, si legati venirent. Legatis Persei dictum, non venturos tuto. Curiolanus interminatus est, pro exploratoribus se ducturos, qui adfuerint. Et apud Heliodorum libro 1, in simili casu iussis legatis abire mortis pœnam dictam, cognoscimus. Athenienses igitur, Achæi, Romani, viri sanctissimi Curiolanus & Theodosius ius hoc legationibus interdicendi, omnes vsurparunt. Ius est igitur. Et quidem ni prohibere liceret, ne legationes ad se mittantur: hoc vno satis iura gentium perturbarentur, quæ rerum dominium distinctum, inuiolatum esse volunt, iubentque. Homo enim (legatus is est) in alieno solo alienus inuito domino sisteretur, necessitasque a principe principi iniungeretur, hominem sibi nō subditū in subdita sibi terra habere. Verum de re perspicua nō est diutius disputandū. Videre tamen oportet, vt aliqua ex caussa fiat hęc prohibitio. alioqui iura gentiū immutabilia mutari, tollique a nemine possunt. Quare Annibalem, quod legatos Romanos non admiserit, recte, & ita apud Carthaginenses suos
Liu. lib.21 incusat Hanno: *Legatos ab sociis pro sociis venientes bonus imperator vester in castra nō admisit: ius gentiū sustulit.* Et quod legati Romani fuga vix ab impetu Syracusanorū euaserint; ait Liuius,
Lib.24. eo facto non modo pacis, sed ne belli quidem iura relicta esse. Sed quænam isthæc caussa sit, propter quam non admittere legationes con-

cessum est, vnius non est definitionis. Improbam prætexuit Annibal, quod sibi in tãto belli apparatu degenti otium non esset legationes audire; neq; has tutas præstare posse tot inter, barbarasque nationes. An enim barbaris incognitum ius legationum? An legationes non auditas in longe maioribus occupationibus? Achæi fortasse non male decreuerunt, ne legatos, ne nuncios admitterent regum, quoniã sic sollicitari se posse aduerterunt. & Senatus Rom. legato Pyrrhi nunciãdum regi iussit, ne legationẽ cum donis postea mitteret. Carthaginensibus reiectis dixit, ex more Romano nõ esse, vt dum hostis degeret in Italia, tractarent Romani de pace. propter quam scilicet illi legati Carthaginenses venère, & Annibal adhuc in Italia erat. Habet vero lib. 2 Thucyd. plane simile Atheniensiũ factum. Impio homini interdici posse legationẽ opinor: atq; ἄθεον Theodorũ, cum Lysimachus illi interdiceret, ne iterum ad se veniret, non bene respondisse dicentem: *Non reuertar, nisi me Ptolomæus iterum mittat*. Quam in vita Aristippi Diogenes historiã tradit. Si mora fiat reb. agendis; si dignitati labes aspergitur; si q̃d periculũ creetur ex hac facultate mittẽdi legatos: hę, & similes ꝓfecto sunt satis iustæ caussæ prohibitionis: & id indicata superius exempla confirmant. Iam vero si licet hoc prohibere: quì alterum non consequitur, vt missis iura legatorum nõ maneant? Si licitum est, vetare, ne legati accedant: illicitũ

Liu. lib. 42

App. in Select. Dio in Select.

est mittere: illicitis autem ius non adsistit. Sic itaq; ad Coriolanum cum proficisci mox post illam interminationem legatæ mulieres debuissent: & timeretur valde, ne eas Coriolanus retineret: non satis fuit, iura legationum obtendere, inq; istis spem facere, sed ius quoq; supplicum in medium prolatū est. Et hos quidē supplices recte dicemus, qui accedunt prohibiti. nec alio sunt, vt arbitror, iure tuti, quam quod supplices Deo curæ esse, nouimus abunde, & diserte Dionysius scribit. Ille etiam Romanus contestatur, qui ad deditionem Ætolos adhortatus: *Verecundiam*, inquit, *supplices violandi imponetis Romanis*. Et ita sane accidere solet, ne violentur. Dicitur semel & iterum apud Ciceronem lib. 1. de Inuent. vt supplicum misereatur, vulgo omnes probare: & in supplices seuire ferinum penitus esse. Sed Athenienses, quibus non supplex legatus adstitit, metu omnino manus continuisse, dicēdum est. Nam, ius fuisse ipsis in legatum agendi, nos declarauimus. Quid ergo de ea Ligurū ciuitate existimabimus, quæ legati Romani seruos occidit, ipsum legatum fuga vix elapsum vulnerauit, quod iussus abire negauit se id facturū legatus? Romani bellum propterea indixerunt, captam seruam faciunt ciuitatem. At quod ex facto ius oritur, nos qui omnes facti rationes non nouimus, nec respondere aliquid possumus. In ambiguo contra legatum dice-

Liu. lib. 36.

Polyb. in Select.

dicerem; quia caussam Liguribus fuisse, cur respuerent legationem, adfirmare decet, & propterea vi irrumpentem licuisse vi repellere. Caussam stetisse vel hinc dicitur, quod eã Romano legato narrare, necessum non fuerat. itaque caussam adierentibus hoc solo prospectum de caussa est. Satisque habẽt hi, si mox ad amouendam violati iuris suspicionem, & belli forsitan aduentantis calamitatem, caussam istam exponant.

Qui alterius læsit legatos, suis non speret stare ius legationis, CAP. 6.

SED quid, si interdictum non est legationi, is tamen qui nunc mittit, caussam aliquã præbuerit aliquando, quæ faciat, ne & suis legatis ius legationis præstetur? Dicamus, ab hoc violatos legatos alterius, ad quem nunc mitti ipse. Est maioris Africani exemplum, vt nihilominus iura legationis adseruentur legatis suis. nam ille intactos dimisit Romã redeũtes Carthaginensium legatos, & in castra Scipionis tempestate depulsos, hostes iudicatos a senatu, patratoq; in legatos Romanos nefario à Carthaginensibus facinore. *Rogatus*, inquit Appianus, *Scipio, quid fieri illis legatis deberet: Nihil tale,* respondit, *quale Carthaginenses.* Variat autem ab hoc auctore Liuius in quibusdam: sed & ipse idem a Scipione factum adseuerat. Scipio (ait) etsi non induciarũ modo fides a Car-

De bel. Pũ.

Lib. 30.

thaginẽsibus, sed etiã ius gentiũ in legatis suis violatũ esset, tamen se nihil, nec institutis P.R. nec suis morib. indignũ facturũ dixit, & legatos dimisit. Et ratio adhuc potest in hãc definitionem adduci, quod si ob sui principis crimina legatus plecti valeret, nulla omnino superesse posse in bellis legatio videtur: in quib. & hinc & inde maximæ, multæq; offensiones semper exsistunt, & mala importãtur ingẽtia. An vero pluris est momenti in legato vno, & verbo forsitan, nõ aliter, violato; vt violatoris legatus violari etiam possit, quam in tot illis malis, quæ P. Cornelius Lentulus, a Carthaginensib. illata Romanis, commemorat? Icta pluries fœdera violarunt, & iuramenta pluria. Vnus Annibal quadringenta deleuit oppida Romanorũ, vastitatem toti intulit Italiæ, nullum non crudelitatis summæ, perfidiæq; genus omisit, trecenta millia hominum Romanæ militiæ occidit. & quid non? Ius tamen post hæc omnia fuit Carthaginẽsibus, Annibalique, legatos ad Romanos mittere: & legatis ius suum datum est. An dari non debuisset, si digito tantum attigisset Romanum legatum? Quæ preterea ratio est, vt in homine innocente sons puniatur? Verum nec me mouet Scipionis exemplum, nec proximæ rationes, quominus credam, ius legationis ei non stare, qui missus a principe sit eius iuris violatore. Iura etenim violanti si ius non præstatur, ei non violari, sed ius reddi, cre-

App. de be. Pun. in fin.

dictum est. Et Franciscus I. rex Galliarum cum a Carolo Imperatore suum legatũ detineri audisset, ipse Imperatoris legatum quoque detinuit. Detinuit & Belisarius legatos Gothorum donec dimitteret Goth⁹ legatos Iustiniani domini sui. Neq; hui⁹ generis alia exẽpla desunt. Sed quid alia recitem, si Scipionis recitatũ exẽplum in istas partes cõcedit? Romanorum instituta, suosque proponit mores Africanus, ne sit in eos legatos deseuiendum: & illa, & isti penitus ad clementiam, ad magnanimitatẽ erant. Audiamus vero & Polybium eiusdem scriptorem historiæ: ait, a Scipione pro salute legatorum responsum, nõ quid æquum esset Carthaginenses pati, illud agere oportere, sed quid facere Romanos deceret. Quo responso, quid iustum fuerit, declaratũ est. & de iusto nos quęrimus. Adde, hoc expresse confirmantem Xenophontẽ lib. 5. de exp. Cyr. *Quis*, inquit, *ad illos audeat cum caduceo venire, quorum caduceatores occiderit?* Satis, ait, tutũ nõ est. Ratiunculę, quæ attexebantur, non valẽt. Bellum enim iuris gentium est, vt ipso, bellicisque facinoribus ius gentium non lædatur. Quare vt tot illa sustinuerit populus Romanus a Carthaginensibus mala: quia iure belli sustinuit, ius in iis gẽtium violatum dicere nequiisset: & propterea nec ipse debuit violare. quod fecisset, si ob illa violasset legatos ad se postea missos. Insons vero qui iste dicetur, qui nocentissimi personam

Guicc. lib. 18.

Procop. lib. 2. bell. Goth.

Lib. 15.

induit? Sed sic numquã in subditos agere principis liceret ob offensam a principe pręstitam; & nullum bellum esset. Maiorem speciem habet illic, quod de iuramentis, fœderibusq; violatis dictum est. Horum enim temeratoribus nulla fides, ait ille, reliqua est apud amicos, ac inimicos. Sed nec propterea vel infirmari ius legatorum debet, qui in id sunt instituti, vt ratio cuiusque mali componendi superesset. Et sane quidquid gestum est, videmus in historiis passim, remedium hoc retentum ad mala quęque. At si quis contra alium eo spreuerit, non est, cur ipse pro se illum vti velit, cupiatque: sed hostiles expectet potius inimicitias. quibus sc. omnia iura belli, omnisq; penitus tollatur cõmunio. Vt etiam decreuerunt aliquando Athenis contra Megarenses, quorum culpa Atheniensem interiisse legatum, ferebatur. Et huiusmodi bellum, in quo nec tutus quidẽ est vel caduceatoribus accessus, tum aliàs, tũ nostro hoc sæculo a Rhætis cum Maximiliano gestum Imperatore huius nominis primo, resciuimus. Ceterum hoc non fuit argumenti propositi. Statuo igitur, legatos ab huiusmodi principe ad alterum tuto non ire, cui iura legationis violata sunt. aliàs legatos violari non oportere: nec si alia gentium iura violata forẽt: nullum enim maiestate, firmitate cum hoc cõferendum est. Et ideo ni alia patrassent Germani, de quibus diximus cap. 4. mala; iuste Catonem

App. lib. 5. de bell. ciu.

Plutar. in Peric. Alc. libr. 8. Parerg. c. 18.

fiem censuisse censerem, qui Cæsarem illis ob detentos legatos dedendum suaserit: etsi inducias violassent. Superflue quoq; (si tamē in re certiori facienda quid sit superflue) Gothos inter & Romanos conuentum, vt si quid datum iniuriarum esset induciis stantibus, legati tamē tuto irēt: qđ recenset Procopius lib. 2 De bell. Goth. Et hic vero illud repeto, quod superiore capitulo scripsimus; supplicib. adhuc suum ius esse, vel si eorum princeps violarit legatos alterius, ad quē supplices proficiscuntur. Atq; in hác rē libenter profero, quod de seniore Africano Appianus scribit, præstasse eū Carthaginensib. iterū ad se venientib. supplicatū omnē securitatem. Adhibuerūt autē legati hi supplices & sanctissimū caducei signum, quod vel Achilles reueritus fingitur, vt vt diuersa minitatus quoque fuisset. Ac sane non mirum, si caduceatorib. idem ius attribuitur, quod supplicib. nam vtrique sunt sub diuina tutela. Sic vbi periculū legatis est. Caduceatores missos, qui illis tutum accessum impetrarent, legimus nō infrequenter. Sed de supplicib. legatis nō violatis, etsi hi forent ab eis, qui pessime iura hæc temerauerint, exēplum & apud Agathiam est lib. 4. Habet vero & illam præclaram sententiā Plato: *Omniū tum in ciues, tum in peregrinos maximum est peccatum, quum peccatur in supplices. Deus enim afflicti supplicis custos eximius.* Iam ad alia.

De bell. Pun.

Eust. iliā. 1.

Liu. lib. 34, 45, 37.

Libr. 5 De legib.

An sit cum rebellib. ius legationis, CAP. 7.

VT vero is, qui iura despexit legationis, indignus iudicatus a nobis est, cui eadē iura seruētur: sed suo se delicto illis priuasse, creditur. ita, ne delinquēdo iura hęc quisquā assequatur, lōge certi⁹ esse, ac videri merito debet. Qui ergo deficiunt, i. qui ab his, quorū sub imperio sunt, desistūt, ii vllas legationes mittere ad illos nō audeāt, a quib. defecerunt. Atq; recens est admodū quod cū Belgicis legatis rex egit Hispaniarum. Etiam Dionysius legatos Syracusanos coniecit in carcerē: quū ea ciuitas, pulso in arcem tyranno, se in libertatem adsereret. Ego hîc tyrannum a rege non facile separarim: quia in eo, quod quærimus, paria esse vtriusque iura videri possunt. Vterq; dominus est. & iure forsitan vterque tenet principatum. Nam vt volentibus imperet rex, inuitis tyrannus. Haud tamen minus princeps tyrannus est: quoniam nec princeps nō est, qui armis, & bello imperiū quæsiit, quiq; inuitis maxime dominatur. Et libet sane Platonis similitudinem qua ille ad idē vtitur in Politico, huc adferre: Vt medicos scil. nihilominus appellamus eos, qui inuitis, atque qui volentib. medentur; modo recte medicinā exerceant: ita tyrannum a rege non discreuerimus in proposito: nec aliâs, nisi aliud obstet. Soleo propterea illos etiam ridere, qui & tyrannum & iniustum dominū Turcam clamitant imperatorē. Et scio, Aristotelē pro nobis stare.

Pl. in Dio.

Lib. 3. Pol. c. 10, 11, 12.

ſtare. Quæ etiam in contrarium afferri poſſunt de tyrānidis cauſſa improbata, & infirmiſſimo ipſius iure, cum id generis aliis; ea apud me firma non vſquequaq; ſubſiſtunt. Si.n. per neceſſarium lapſum ad tyrannidem deuenitur: cur dignũ qui ſe imperio ſentit, is illuc non admittatur? prædam expoſitam cur non capiet? Itaq; Georgio Buchanano non ſubiraſci nequeo, qui duos iuſtiſſimos principes (ipſe & fatetur iuſtiſſimos) Hieronem Syracuſanum, & Coſmum Medicem latronib. duob. aſſimilat, qui prædam quidem iuſtiſſime diuidere, & adminiſtrare ſoleāt, ſed iniuſtiſſime eā confecerint, adeoque latrones ſint. Nam vt de reliquo iure magni Etruriæ Ducis ſileam: quî, quæſo, latro Coſmus, ſi ciuitatē ſui iuris fecit, dominiique, quæ dominum inuocabat? Scilicet vir præſtātiſſimus domino barbaro, aut externo ſubiici ciuitatem ſuam debuit exſpectare: aut clauum aliis ſinere, qui ſcopulis, tēpeſtatibuſq; nauim illam cōtinuo obieciſſent: cum ipſe vnus quaſi in portu eam habere ſcierit. Quod præterea in tyrannos dicitur, iure eos non regnare, quia iure ipſis regnum eripiatur, id profecto debile eſt. Etenim nec iure regnaret Turca, regnaſſetque populus Romanus olim, quorum eadem hæc condicio, quæ & tyranni eſt. Scimus & illa, & alia contra hanc noſtram opinionem produci poſſe, maxime vero odioſiſſimum ipſum tyranni nomen. Sed ea ſunt fortiora. Ego

In libr. de reg. Scot.

autem nec tyranno faueo. verum quę sint cum ipso iura doceo subactorũ. Et aio, iura legationis non esse: sicut nec cũ alio principe sunt. Ac propterea neq; vituperari Constantiũ potuisse crediderim, si in legatos animaduertisset, vt minitabatur, quos Iulianus, in consortium imperii a Gallico exercitu euectus, ad eũ miserat. defector enim & Iulianus, & exercitus. Sic alio potius respectu Theodosius Maximi tyranni legatos, item tyranni Eugenii exceperit, non iure vllo constrictus. Imperite vero Hotomanus in Illustribus quæstionibus ius immo gentium cum defectoribus esse scribit. Quod nãque Paulus I C, defectores esse hostes dicere videtur, vsque eo vt ciuitatem amittant: tãtum abest, vt probet, iure gentium eos censendos, vt probet manifeste contrarium. nam si vsque eo tantum sunt hostes, capiteve minuuntur, vt ciuitatem amittant; profecto non erunt tales, quare consultum ipsis, iusve aliquod quæsitum existimetur. Vnum porro monendi sumus, ne de aliis rebellibus, defectoribusq; hic definitum existimemus, quam de his, quos sub dominio fuisse diximus. nã qui ab amicitia, fœdere, comi etiam obsequio defecerunt, his esse ius legationis reliquum adfirmo. Quoties. n. Volsci, Latini, Hispani, alii innumeri a Romanis rebellarunt, & eorum tamẽ legati iure hoc gentium tuti sic crediti sunt, vt frequẽtissime, citraque omnẽ periculi suspicionẽ proficiscerent-

Amm. lib. 21.
Ruff. eccl. hist. lib. 10, cap. 26.
Zosim. li. 4.
Liu. lib. 5, 6, 29, &c.
App. lib. 1. de bell. ciu.

rentur? Hi retinēt ius legationis, quoniā & habebant ante rebellionem: quod subditis nō erat: & ex reliqua iniustitia illud non perditur. Subditi autem rebellando quærere ipsum non possunt, quia delictis iura non adquiruntur.

Ius legationis cum prædonibus non est,

CAP. 8.

SED neque prædones eo iure gentium fruūtur, aut piratæ: quoniam ipsi humanā a se omnem societatem penitus repulere, trahūtq; (quantum in ipsis est) orbem terræ ad pristinā illam naturæ feritatem: quādo sc. homines vitam tractabāt more ferarum, quodq; obtulerat cuiq; prædę fortuna ferebat, sponte sua sibi quisque valere, & viuere doctus. Quando (vt Thucydides notat) nec dedecori fuit, latrocinari, sed honori potius. Quo etiā nomine Mercurius, aliisq; Homero maxime cōmendantur. His, qui ab omni cōmunione se subduxerūt, ac (vt Florus lib. 3 loquitur) fœd⁹ humani generis ruperūt, ius: quod nihil nisi cōmunio, & fœdus est, quî manet? Auscultandum ergo Ciceroni, qui lib. 3 De officiis, belli iura negat cū istis intercedere posse, qui sunt omnium communes hostes. *Latronib.* (alicubi Liuius ait) *verius, quā hostib. iustis*, &c. & alio in loco de prædonibus suppliciū sumptū scribit: & belli ius ipsis, vt aliis, in re ista datum non esse. Quæ & de fugitiuis scribit Florus lib. 3. Quæ cum ita sint, quid est, quod Cæsar lib. 3 De bello ciuili ipsum hoc

Lucr. lib. 5.
Lib. 1.
Hymn. in Mercur.
Plat. lib. 1 de rep.
Lib. 40.
Lib. 34.

ius legationis datum immo prædonib. ait? Cũ impetrare a Libone non potuisset, vt liceret sibi legatos per ipsum mittere ad Pompeium, id quasi cum exprobratione mox voluit pronunciari: *Liceretne ciuibus ad ciues legatos mittere, quod etiã fugitiuis ab saltu Pyrenæo, prædonibusque licuisset.* Credo autem de his Celtiberis, atque Iberis sentire Cæsarẽ, quos victos a Martio, Appianus cõmemorat, & de Viriato, suisq; quorum idem meminit auctor: atque latrones nominat passim: & legationes eorundem narrat ad Romanos duces. De quib. scil cet si Cæsar sensit, ipse ostenderit, Appianusque, latrones illos fuisse: ego enim non puto. Quamquã si sunt, nec me ratio mouet, qui ius factorũ cõsidero, non facta ipsa. An a Spartaco, & similib. legationes? Traditur, ab eo inuitatum Crassum ad fœdera: & renuisse hunc ob rei indignitatẽ. ceterum nullas audio missas legationes, Quid Tacfarinas latro Afer? is ad Tyberiũ imperatorem (huc scil. vt Tacitus loqu tur, arrogantiâ venerat) legatos misit. Sed excanduit Tyberius. adfirmauit contumeliam singularem factam a Tacfarinate sibi, quod predo secũ quasi perduellis ageret, hostisve public⁹. Si prædoni id iuris est, quid excandescit, quid iniuriam singularẽ conqueritur princeps Romanus? quid arrogantiã accusat Tacitus? Ex eo igitur hæc sunt, quod certũ sit, prædonib. iura ista nõ esse. Ergo miror adfirmare Hotomanũ, ius gentiũ, & cum

App. de bel Mythr.

App. de be. ciu. lib. 1.

Lib. 3. Annal.

& cũ fugitiuis,&cum prædonib.esse:ius ipsum legationis ex eo,quod Cæsar vocitabat. Quasi ius contenderit Cæsar in illo facto fuisse:aut id contendere eũ oportuit; & non potius in Põpeianorum inuidiam fuit,(id quod Cæsar questus fuit) datam & his legationis securitatem, quib. danda non fuerat, cum ciuib. interim non daretur,quocumque eos tandem nomine Pompeiani censerent. Verum Tryphonini I C.sententia idẽ probari Hotomanus asseuerat. Et ego eiusdem I C.testimonio nostram confirmo opinionem. Agitedum, videamus. Ait Tryphoninus, quod si dominus ad rem sibi ereptam repetendam non venit, is, apud quẽ deposuit illam prædo,restituere prædoni, latroni,furi eandem iure gẽtium debet. quod si dominus adsit, reddi huic magis oporteat. Qui ius hinc deducet latronib.gentium? Latro ibi non est,vbi dominus non est,qui illũ coarguat latrocinii.&nec latronem eum quidem nominat domino absente IC.Sed inquit: *Rem accipiat is qui dedit*.& mox:*Ei restituẽda sunt,qui deposuit*.Hoc videlicet est,quod in principio scripsit,presentis sue inspectionis alterã hanc partem esse,quũ ius inter eos tantum, inter quos contractum est,nullo extrinsecus adsumpto e-stimamus. Quod itaque iure gentium deposita res fuerit restituẽda,id fit vt cum deponẽte, non vt cum latrone. nam latroni negat idem IC.restituendam.*Scelestissimo*, inquit, *adempta*

L. 31. D. depositi.

sunt. & latronem, domini persona demum adsumpta facit. Aliàs latro is potius esset, qui depositũ deponenti nõ redderet. Nunc breuius. Latro vbi quis est, ibi iᵘˢ huic nõ datur. Est vero nõ aliter latro, quam si persona domini admoueatur. Ergo quod ius illi detur nõ admoto domino, est; quoniã latro ille tũ non est. Jam domini personam in quæstione nostra rectè tenuerit magistratus, publicaque alia potestas.

L.13, D de offic. præf.

Vtrum in ciuilibus dissensionibus maneat ius legationum, Cap. 9.

At illud etiã paulo diligẽtius cõsideremus, quod Põpeianis exprobrabat Cæsar, si in ciuilib. dissensionib. iura legationum non maneant. Et est sane periculosissimũ has mittere. Nã legati Senatus, Vitelliique a Flauianis violati. & Vitellius ipse cum aliis idem fecit, Item missi ad legiones Germanicas (recenset libro 1 Annal. Tacitus) vix apud Deum altaria seruati. Violati sunt ab aduersariis ii, quos misit Sylla, vt de pace agerent, & alius Marii legatus trucidatus a Syllanis. Antonius etiam flagris missum ab Augusto cæsit. Sic scilicet per summã rabiem res agitur (quod Tacito alicubi notatur) in bellis ciuilibus. Adde, quod cum vtraque pars rapiat ad se titulum ciuitatis, & aduersarios censeat patriæ hostes; hoc prætextu & ius in legatos sæuiendi sibi adsumere solet, tamquam in subditos, atque rebelles. Euẽtus enim mox iudicabit, quid fuerit. Siquidem

Tac. lib. 3. hist. & li. 1.

Liu. lib. 85.

Val. lib. 9, cap. 8.

Plut.

Plu. in vit. Othonis.

Dio lib. 41.

victi

victi hostium numero censeri consueuerunt. Et hæc ita se haud dubie in facto habent. Ad ius quod spectat, distinctione quadam quæstionem ipsemet componerem. quod in dissensione aut pars vtraq; totum ad se ciuitatis statum, æquamve portionem & verbo, & facto proponit pertinere: ac legationis vtriq; ius inter illos fiet. & recte exprobratum à Cęsare fuerit, quod retulimus. Si vero quidam sint, qui tantum sibi nec audeát, nec possint vindicare: his neq; iura legationis, neq; alia iura gentium tribui oportere, decernimus. An Catilina legatos habere Romæ potuerit? Scribit quidem Sallustius, Manlium Catilinæ ducem legatos ad Q. Martium Imperatorem Rom. misisse, eosque reuersos ad Manlium inuiolatos. Sed necdum hostis erat Manlius: nec ego hoc libro de factis, verum de legitimis sentẽtiis disputo. nam & fugitiuis, & prædonibus, & aliis omnibus, quibus iura dempsimus legationũ, paria cum Manlianis legatis exempla esse posse, non ignoramus. & ab Apuleio missos legatos, libro 3 nobis narrat L. Florus. Recte itaq; de legato Antonii Cicero Philippica 8, portas illi vrbis patere non debuisse clamat: atq; ego nõ quod hostis Antonius fuerit, sed quod fuerit talis hostis, cui iura hæc gentium concedi non debuissent: & Ciceronis vocẽ probo, & eum legatum Romæ (si libuisset) supplicio affici potuisse contẽdo. Ná qua ratione

Oros. lib. 5, cap. 2. Fuluij adolescentem filium in Gracchana seditione a patre ad Senatum, quo cum de pace ageret, missum, etiã in Robore necarunt? Ait quidem Plutarchus facinus crudelissimum, & Paterculus vnicum scelus libr. 2 appellat. Sed me istæ historicorum sententiæ non mouent. *Bodin. meth. hist. c. 4.* Qui facerent sapientius, si (quod & viris doctis probatur magis) ab istiusmodi iudiciis abstinerent. Cur scelus? immunem delictorum, aiunt, adolescentem fuisse. Quod falsum est. nã cum patre, reliquaque seditiosorum factione in Auentino fuit, & pro iisdem legatione fungebatur. *App. lib. 1 de bell. ciu.* Quamquam dicit Appianus captum, & dato mortis arbitrio necatum: quod primũ *l. 21. D. de capt.* venienti denunciatum fuit, ne postea vlla veniret legatio; & cõtempserit adolescens istam denunciationem: ideoque tamquam non iam legatum comprehendi iussum. Quod pro adsertione capitis quinti est. Sed & hanc, & priorem determinationem singulis adhuc rationibus adstruo. Priorem sic. Si cum hostibus ius est legationis, cum quibus & in exitiũ contenditur: magis est cum his, cum quibus non contenditur in exitium reip. nec vice hostium sunt. Tales autem illi sunt aduersarii, & tales *In Menex.* Græcos inter se belligerantes nuncupat Plato. *& lib. 5, De rep.* Ergo cum illis omnino erit ius legationis. Et quidem si ciuili gentium (vt ita cum Cicerone *Lib. 3. De finib.* loquar) bellis soluto ius manet legationũ: cur non maneat inter ciues iure ciuitatis turbato?

Et

Et quidem lib. 1 De bellis ciuilibus Appianus narrat legationes inter Cinnanos,& Octauianos vltro citroq; commeasse: & inter alios aduersarios.& lib. 2. inter Antoniũ, Lepidumq;, & Cæsaris interfectores:& lib. 3. inter alios atque alios: & reliquis pariter. Secundam sic. Subditis non est ius legationis. nam & iure ciuitatis tenentur. At isti seditiosi sunt subditi. nec enim delicto se quisquam nexibus soluit ciuilibus. Ergo istis non ius est mittere legationes. Disputemus de subditis.

Nec a subditis, nec ad subditos recte mittuntur legati, CAP. 10.

NON esse ius legationis cum suo domino subditis, hinc patet, quod potentioribus & dominis pares esse non possumus. legatus autem se vt parem gerit principi, apud quem agit legationem, & ciuilibus præceptis non adstringitur, aut vlla eiusdem principis ciuili constitutione. Quod mox videbimus. Et huius rei testimonium in Liuio luculentissimum exstat. qui colonis quibusdam & denegata scribit, quæ petebant, & simul denunciatum Senatus verbis, facesserent propere ex vrbe ab ore atque oculis populi Romani, ne nihil eos legationis ius externo, non ciui, comparatum tegeret. Et libr. 29, legatos quarumdam coloniarũ retentos etiã scribit, & ex S. C. Legitur & apud Agathiã, quod Misiani oratores, dum petulanter agũt cum præfecto Romano,

Lib. 6. *Libr. 3.*

fustibus cæsi sunt, & semineces ad suos remissi. Scelesti dicuntur Misiani, qui præfectū propterea occiderunt: & nefarii, & perditi homines, & temeratores iuris gentium, quod mox legatos Romanos necarunt. Quæ his adferunt declarationem dictis capite 4. nempe legationis iura suis principem legatis non tollere, qui læsit alienos, si lædendi ius habuit, & auctoritatem: vt sc. præfectus Romanus in subditorum legatos habuit. Sed tria adhuc facta insignia narro. Primum hoc est. Laurentius Medices legatum Ducis Vrbinatis eo nomine retinuit, quod Papæ subiectus esset legatus: vices vero Papæ Laurentius agebat. Num iuste factum? Illyricum exsulem misit certe Perseus legatum ad regem Illyriorum Gentium. Ego Medicem non improbo: nam recusare quis patriam, ex qua oriundus est, nequit. vt nec principem naturalem. Et de exsule quamquam a nostris tractetur, si ciuis desinat esse: illud certissimum est, eum, si ad interdicta loca redierit, posse vel ex hac contumacia plecti: nec nomen sibi posse legationis opitulari. Illyricus vel non ex subiectis Gentii (latissime n. patebat Illyricum) erat: vel quod mali nihil passus est, alio, non ad ius, factū referatur. Et in hoc quidem legationū argumento remitti de summo iure solitū, certissimū est. Quid quoq; si eū exsulem Gentius legatum excepit? excepto denegare mox legationis iura non potuit.

Guicc. lib. 13.

Liu. lib. 43.

L. 6. 18. D. ad munic. l. 4. C. de mu. & orig.

Atq;

Atque hoc eſt, quod contra Medicem adduci valet. nam is ſubditum illum Pontificis admiſiſſe legatum viſus eſt. Et Franciſcus Sfortia Mediolani Dux exercere dominicum ius in legatum Regis Gallorum nequiit, quem legatione apud ſe fungi patiebatur. atq; quod illũ necarit, dominii ilthoc prætextu non recte excuſabatur. Nec vero huic definitioni nocet, quod de Menandro quodam traditum a noſtris eſt. quod ſcilicet ſicut in nolentem illum, ciuem hoſtium factum, ciuitas ſua ſuum ius non reſumit: ita in exſulem iſtum nec quidquã huiuſmodi reſumatur. Exſul enim & proficiſcendo peccat, & in alteram ciuitatem nulla principis, qui in exilium abegit, voluntate veniſſe, poteſt exiſtimare. Secundus caſus hic. Narrat Liuius, caduceatores Perſei retentos a P. Æmilio, ad quem ille legarat. Hoc quid eſt? Victus Perſea, totoq; exutus regno quid iura regum voluit vſurpare? Sic ille idem Romanus nec litteras dignatus Perſei eſt, in quibus is ſe regem nominabat. ac eo propterea titulo mox abſtinuit. Ad regem ergo Hiſpaniarum hodie pro Antonio, regno Luſitaniæ eiecto, quis iret legatus? Immo dedi hominem ſibi, & res ſuas omnes peteret populus Romanus, aliique. vt ex Plutarchi Lucullo, Xenophontis lib. 1 rerũ Græcar. & aliis videre licet. Vltimum, quod volo, eſt. Dedentibus ſe per legatos Ætolis imperat conſul, ſibi quoſdam dedi.

L. 5. D. de capt.

Lib. 44.

Lib. 36.

Lib. 36. *Tum*, recito ex Liuio, *princeps legationis: Non in seruitutem, sed in fidem tuam nos tradimus: & certum habeo, te imprudentia labi, qui nobis imperes, quæ moris Græcorum non sint.* Ad hæc consul: *Nec Hercule magnopere nunc curo, quid Ætoli satis ex more Græcorum factum esse censeant: dum ego more Romano imperium in deditos habeam. Itaq; ni propere fit quod impero, vinciri vos iam iubeo. afferrique catenas, & circumsistere lictores iussit.* An factum probamus? In Selectis Polybii de legationibus eandem habemus historiam. Et narrat iste, adstantes Romanos pudore ob factum suffusos: quod sic in legatos ageretur publico concilio missos. Mihi etiam asperum factum videtur: quia verbo captum legatum si quis retinere irretitum velit: quæ potest bona fides (hoc est, ius gentiũ, & legationis) in homine esse? Illud & narrat Polybius, quod cum de hac re Senatus consultus esset, responsum ab hoc, vt Ætoli vel se per omnia dederent, vel penderent mille talenta. Ætolis autem, quid in deditione esset, explicare petentibus, nec id datũ: & illatũ bellum rursus, ait. Quo facto liquet satis, captos verbis Ætolos: nec Romanũ Senatũ vrsisse captionẽ, nec deceptos premere voluisse. Non enim isthæc sunt e principum maiestate. Quare (vt audire memini) Dux Saxoniæ Mauritius Carolo Imperatori subtiles quasdã interpretationes aduersus Landgrauii liberationẽ proferenti:

ferenti: *At ego*, dixit, *te tamquam Imperatorem, nõ tamquam causidicum volo pactiones interpretari.* Et hactenus de legatis subditorum cum principe suo. Quid cum alieno? Puto autem sic mitti posse, nisi sit tamen aliquid, quod ius publicum attingit. Nam mittere tum subditi legatos incõsulto principe suo ad alium principem certe nequeunt. Aliâs si hoc non fiat, rationis est, quod dixi. quoniam rerum priuatarum princeps non est dominus. videmusq; passim cum alienis hominibus alios cõtrahere principes, omneq; genus priuatorum negotiorum peragere. Subditæ autẽ ciuitates loco priuatorum habẽtur. Et his legatis ego tribuẽdum ius non existimo: quod est, ne ciuilibus constitutionib. sint obstricti. Ac rationes manẽt ex his, quæ hactenus disputauimus. Quid vero si negotiũ iuris publici ageretur? Cõtrariũm statuẽdum esset, nec.n.tam eos intueremur, qui agũt, quã quod agunt, & quo nomine agũt. Agunt vero caussam publicã, & publica auctoritate principis sui. Quare quòd legati, puta, Patauini nominentur, nihil refert, si id, cuius interest principis, agũnt, & huius etiã auctoramento. Cum nomen solum retineãt Patauinorum. quod hîc & publicum est. non priuatum: Veneta republ. concedente. Ac de legatis, qui a subditis mittuntur, satis. Qui etiam ad subditos sunt siue suos, siue alienos, nobile illud ius legationis non habere, verum est. Nam etsi non erit subditorum de

L. 16, D. de ve. sig.

legato principis ſui quidquam ſtatuere: non tamen legatus propterea quid habet maioris iuris. Etenim quod & ius imperandi dedimus ei, illud nihil aliud eſſe volumus, quam quod mittendis iuſſa concipere queat ex perſona ſua, quæ mittentem refert. Ad alienos autem ſubditos nec recte mittuntur legati: quia ſubditi, quod ipſi non habent, dare aliis minime poſſunt. Si tamen venirent, eos ſiſti principi ipſorum a ſubditis volo. Nam quis Conſidiũ ferret, qui miſſum a Cæſare ad ſe iuſſit interfici? Equidem feciſſe Cæſar imprudenter videtur, qui legatum ad hunc miſiſſet cuius erat Scipio imperator. Barbaræ tamen audaciæ notam Conſidius non vitat. At in præſenti argumento quæro, quid ſit, quod Plutarchus in Alcibiade ſcribit, pactũ cum Pharnabazo ſatrapa, vt legatis Athenienſibus ad eius regem iter liberum eſſet. An ſubditi ius habent prohibendi, ne ad principem ſuum legati accedant? Dicimus, pactum illud fuiſſe, vt ab eo Satrapa legati etiam deducerentur. quod tradit libro 1 rerum Græcarum Xenophon: vel quod duces exercituum, limitumve præfecti, ſimilesque habeant eam poteſtatem. Sic refert lib. 8. Dionyſius; & alibi non ſemel legimus, impetratam a Romanis ducibus veniam mittendi Romam legatos. & Liuii libro 42 dicitur legatis Perſei, ne poſtea Romam veniſſent. Si venirent, neminẽ eorum per Italiam

Hirci. de bell. Afr.

ire liciturum. mitterentur ad Consulem, qui in Macedonia futurus erat. Illud iam dicimus haud dubie improbandum quod Latini (Dionysio auctore lib. 6,) cum Volscorum legatis egerunt. hos ad se missos societatis caussa petendæ vinxerunt, Romamq; in manus hostiũ deduxerunt. Nec enim Latini erant Romanis subiecti, vt tantum admittere facinus debuissent. Notat factum libro 2 Liuius, factiq; caussam: &, legatos violatos a Latinis, dicit. Nec sane cuiusquam Romanorum fœderati simile exemplum exstat in similibus legationibus.

De legationibus criminosorum, CAP. II.

Finis huius tractatus, quo caussas explicamus, propter quas legatis iura non tribuuntur legationum, duas dabit mihi residuas quęstiones. Atque vna de excommunicatis est: altera de eo homine, qui in principem aliquid ante commisit, quam ad illum legationem susceperit. si is criminosus ipse vir, alterque, qui a criminosis mittitur, tuto, ac recte in legationes proficiscuntur. Et ad excommunicatos quod attinet, exemplum in Venetis non antiquum habemus. quorum, quod extra Ecclesiæ communionẽ positi a Iulio papa fuissent, *Guicc. lib.* recipere legatos multi non sustinuerunt. Sed *8.* & de hæreticorum legatis, litterisque non recipiendis, Cypriani exstare epistolas, & Concilium Sardicense, dicunt. Ac in has quidem partes illud est, quod Polybius libr. 4 de Cyne-

thensium legatis scriptum reliquit; pulsos vndique cum ignominia, narrat: sic gens scelestissima, & pollutissima habebatur: & Mantinienses post illorum discessum purgasse ciuitatem, & quæque circumstantia loca expiationibus, ac sacrificiis. Hæc facta. Quid nos iuris esse opinamur? Equidem scimus, Venetorũ legationes ab aliis Christiani nominis Principibus eodem illo tempore admissa; & nunc a Pontificiis admitti, quæ a Protestãtibus proficiscuntur: & contra. Est & cum Mahumetistis commercium legationum. Et ita sane iudico, ne propter religionis dissidia debeant iura legationum conturbari. Primum, quia & nunc apud omnes sic agitur, & olim quoq; actum est semper. Dixi de iis, qui se Christianos profitentur. Res explorata est, quod habẽt ius legationis apud Turcam Persæ, qui heretici apud Turcam sunt. De Iudæis, qui alios, & Israelitas legationes admiserint, quid narrẽ, quod ignorat nemo? Sic & dicere omitto, Grçcis ad Latinos, contraq; patuisse ius istud, vt vt altera alterã ecclesiam schismaticã & hæreticam iudicarit: hæreticis ad catholicos, & istis ad eos patuisse. Nota hæc sunt omnia. Secundũ argumentũ, quo ego in istã definitionẽ inclino, illud est: quia religionis ius hominib. cũ hominibus non est, sed cum Deo. Cum Deo .n. cõmunio nobis religione intercedit: nam hæc est inter homines, & Deum ratio: quia est religio

Cic. lib. 1. De legib.

gio ſcientia diuini cultus, & habitus obſeruantię eius, quo habitu nos cum Deo deuincimur, & religamur. vt Plutarchus definitum a Philoſophis tradit, & ex Platone Picolomineus ſcribit. mihique probe definitum videtur. At iſtam communionẽ, & ius iſtud inter homines non eſt: niſi tu communionem, ſic accipis vt in iure naturali dicitur, quod nõ hominum modo eſt, ſed & brutorum omnium animalium. vt enim illud nõ eſt, quia ipſo inter bruta & homines iudicetur: ſed quoniam in ipſum tum homines, tum bruta mouentur: ita & ius religionis inter homines ſit, non quod homines hominibus ea obſtringat, verũ quia omnes erga Deũ religionẽ profitentur. Quid hæſitamus? Patet rem ita eſſe: nam religio ex hominibus non eſt: neque niſi ad Deos Ethnici retulerunt. Itaq; non eſt iuris gentium communio. hæc enim naturali ratione eſt. Et ſi hæc ita ſunt, quî ex religionis diſſidio iura gentium violantur? quî pereunt legationes? Tertia noſtræ definitionis ratio ex probatis ab aliis eſt. Bella religionis cauſſa mouenda non ſunt. Id alii probarunt, & ego pro probato adſumo: Ergo in quocumq; religionis diſcrimine manent iura legationum. Nexus argumenti eſt: quia ſi non poteſt ius pacis eo diſſidio tolli: minus poteſt ius legationis quod, altero ſublato, manet. Atq; (ne ſim verboſior) ego ſic cẽſeo. Itaq; viderint principes, quid agãt,

Plutar. in vita Æmil. Picol. Gr. 4. c. 35. Moral. Phil.

dum religionis prætextum in legationum argumentis vſurpant. Nam ex his, quæ pro noſtra opinionē induximus, ſcio cadere, quæ in contrarium proponebātur. Et exemplum Cynethenſium non confert eo quidquam: quia hi ſceleſti in ipſos homines, gentesque. Iam in altera quæſtionē exempla etiam habemus. Nam legatum Athenienſium Demadem ab Antipatro interfectum Plutarchus recitat: & ab Alexandro Phæreo malē ſimiliter habitum Pelopidam, libro 8 Polybius ſcripſerat. Inimici hi erant legati regibus, ad quos iuerunt, & conuicia in eos dixere, fecere mala. Polybius vero imprudentiæ incuſat Pelopidam, quod ad inimicum acceſſerit. Ego, etſi imprudenter egerit iſte, & imprudenter illi agāt, qui huiuſmodi odioſos homines legant: actum tamē ab Antipatro, & Alexādro barbare, iniuſteq; exiſtimarim. Ac ipſos ſatis coarguit diuerſa in pari caſu in filium Segeſtis deliberatio Germanici: de qua libro 1. Annal. Tacitus ſcribit. Venuleius etiam IC. nec legatum prouincialem accuſandum eius, quod ante commiſerit, criminis, docet. Scio, in Germanici clementiā referri illud a Tacito: & hoc Venuleii documentum non vni cauillationi expoſitum. Sed in vero quid eſt? Sed huic rationi quis reſpondet? Tutus & cū hoſtibus debet legatus eſſe. Et huic, quæ certe fortis eſt, quis? In publica perſona vlciſci priuatam non debemus. Iniuria, quam

In vitā Phoc.

L. 12, D. de accuſ.

quam priuatus ſuſtinueris,non eſt in magiſtratu exercenda: id enim non boni exempli eſt. Quod Liuius non ſemel dicit. Adrianus imperiũ nactus quid agit in eos, quos priuatus habuit inimicos? Dixit illis: *Euaſiſtis.* ſignificans non ſpectare ad Imperatorem iſta. Quid Rex Galliarum? Dux Aurelianus cum eſſet,iniurias quaſdã ſuſtinuit: quas vt rex factus vlciſceretur,reſpondit monẽtibus: *Regem nõ decet Galliarũ inimicitias perſequi Aureliani Ducis.* Ratio eiuſcemodi eſt. Publica perſona nõ vindicat priuato ſibi illata: Ergo neque in publica perſona vindicantur a priuato patrata. Meminiſſe autẽ debemus, potiorem perſonæ publicę rationem eſſe: quia hęc eſt dignior: & dignius quod eſt,id rapere minus dignum ad ſe,certum, notumque ducitur. Itaque priuatæ perſonæ reſpectus nullus poteſt obtẽdi in legato hoc puniendo: quoniam publica ſupereminet: & hæc eſt, quæ læditur: nec diſtingui poteſt, ne lædatur. Quo indiuidui caſu alii atq; alii prorſus homini indulgentur, nexus beneficio,ea, quæ indiuidue iuncto debentur ſolũ. Et ſciunt iuriſconſulti,quid dico. Ita mihi ſuaſum eſt; & auſim adfirmare,non male: quoniam in quæſtione noſtra excellentioris perſonæ adiectio eſt adhuc ex alio,non ex ſe, qui talem perſonam ſuſcipit. ſi id enim eſſet, definitio videri poſſet non ſatis firma. Proſpicio obiectiones: quas qui cogitare valent, ii & quod

lib. 39, 42.

L. 10, D. qui ſine man. Iaſ. in l. ſi emancipati, C. de coll.

nos volumus, recte percipiunt, & responsum obiectionibus sentient. Pro reliquis quid sim

Lib.14. longior? Quod de Verulano Episcopo Pontificiorum ad Heluetios legato Guicciardinus scribit, diuersæ ipse definitionis non facerem: & non iuste retentum credo. Iustius hi criminosi repelluntur.

De iure liberæ legationis, officiosæ, & temporariæ,

C a p. 12.

CAussas hactenus prosecuti sumus, ob quas iura legationum vacillare censentur. Sed & de personis exposuimus, quæ nec legatos mittere, nec excipere, quæque ipsæ tuto in legationes proficisci non valent. Restat vero, vt de ipsis, si quas esse credimus, legationibus, videamus, quas Princeps, non caussæ vlliusve personæ, respectu, sed ipsas vetare potest ad se venire. Puto autem liberas legationes, officiosas, temporarias tales esse. Nam qui libera legatione abesse cupit, is re vera (ipso nomine contrarium videtur: vnde & hanc legationem definitione cóclusimus.) non publicum commodum cogitat, sed suum, vt Vlpianus,

L. 1. de legat. l. 42. ex qui. cau. man. & Alphenus scribunt. Atque ratio non est, vt liceat principi in alienas ditiones hos homines mittere, exemptos a ciuilibus eorum locorum statutis, cum interim nullo bono hæc res eisdem locis publice sit. Quoniam quoq; omnium ista legatio non videtur: estque solita vituperari rationibus & multis, & magnis:

ipsam

ipsam in regnum suum venientem absque vlla omnino caussa refutare principem posse, mihi in animum induco. Non esse legationem iuris gentiũ & inde datur intelligi, quod Cicero legibus suis (ridiculi illi sunt, qui duodecim tabulis hoc adscribunt) sublatã vult: & omnino sustulit Claudius Imperator. Et inde rursus, quod iura gentium ex humanis necessitatibus esse dicuntur: atq; in huiusmodi legatione necessitas nulla est. Idem vero sentio de officiosis. nam & quis ad necessitatem traducet legatorum admissionem, qui officii tantum gratia veniunt? Nec beneficium, nec studium conferri in inuitum posse, naturaliter nouimus: alioquin beneficium iniuria fieret. *Si beneficiũ,* inquit lib. 9 De leg. Plato, *minus commode, & opportune collatum fuerit, eius auctorem iniuriam intulisse dicemus.* Ad temporarias, quarum eandem pono definitionem, factũ addo Henrici VII Angli. hunc enim passum numquam ferunt, istos in regno suo legatos morari. Et ratio, quæ omnes istas conficiat definitiones, illa etiam sit: quod, his sublatis legationibus, gentium nihilo deteriora commercia fiunt.

Cicer. 3. de legib.
Dio lib. 58.

De iure admissæ legationis, CAP. 13.

EXplicito tractatu de iure mittẽdæ legationis, rectà ad ius exceptorũ legatorũ dicẽdũ pergimus: quo scilicet hi in legatione degẽtes censentur. Atq; in principio statim istius libri fundamẽta eius reteximus, quod in præsentia

quærimus, & ſumus per ſpecies multas proſecuturi. Legati ius eſſe retulimus, vt inter hoſtium etiam tela verſetur incolumis. Hinc ſi inter duos principes bellum ſubito exardeſcit, legati eorum retinent apud vtrumque ſartam tectam libertatem omnem ſuam. quod aliis hominibus non contingit. qui ſi ita apud hoſtes principis ſui deprehendūtur, ſerui eorum fiunt. Legati abire iubentur, ſi eo tempore eos in regno ſuo degere princeps nolit. Exempla profert libro 1, & 6 Guicciardinus. Nec vero principis partes ſunt tantum, curare ne a ſe, ſuove conſilio legatus lædatur; ſed & ne ab alio quouis iniuriam patiatur. Sic ſcilicet recte Alexander VI Papa Gallos legatos dimitti iuſſit, qui ab Aragonenſibus capti hoſtibus fuerant Romæ. & ſtabat pro Aragonenſibus Papa. & contra vero occurrere omni ratione rex debet ipſis legatis: ſi legati quid ſecius admittere parent. Quod præſtitum a Syphace optime fuit, qui Carthaginenſes legatos retinuiſſe, inſidias Scipioni, eiusq; comitibus molientes, narratur. Nec determinationes iſtæ certa ratione carent, ſed eam habent valde magnam, quod traditum eſt, principis maieſtatem lædi, legatis, qui apud ipſum ſunt, læſis. Quod inde eſt, quia fidem publicam legati vſurpent, principisq; adeoq; & publicam, & principis violet fidem, qui violat legatum. *Quod ad legatos, oratores, comitesve attinet, ſi quis*, inquit lex, *eorum*

L. 15, D. de tutel. l. 13. de teſtam. l. vlt. de legation. L. 12, D. de capt.

Guicc. lib. 1.

App. de bell. Hiſp.

Bal. in c. 1. De off. deleg.

L. 7, D. de vi publ.

rum quem pulsasse, & siue iniuriam fecisse arguetur, lege Iulia de vi publica tenetur. & quidem quod contra ius gentium peccatum est, dedi & oportere, & consuesse hostibus delinquentem, ac domino legatorum violatorum, exploratissimi iuris est. Qui legatos Apolloniatium pulsarunt, Apolloniatibus, qui pulsarunt legatos Carthaginensium, his dediti sunt. deditus quoque a Demetrio is, qui legatum populi Romani interfecerat. quod ex Selectis Polybii scimus. Illud tamen verum est, quod delinquentis princeps & ipse pœnam constituet, si id cupiant legati, qua iniuriæ sibi illatæ vindicentur. Sic enim Saturninum, quod legatos Mithridatis grauissima iniuria affecisset, vocatum ab legatis in iudicium morti damnauit Senatus. Hoc est ius legatorum sanctissimum. Esse autem ius gentium, & dictum, & ostensum est: atque illud præterea, quod eo vno gentium iure iudicantur legati, si ipsi iudicandi sunt. ex quo mox consequitur, delicta in legato quædam non esse, quæ in aliis sunt iuri etiam ciuili subiectis; & non esse quædam rationis eiusdem. Idem vero & de cōtractibus, & de quaque re alia fiet. Ceterum contingere quoque potest, vt, vno gentium iure censeri, minus sit commodum legato, quam si ciuili etiam censeretur. Nec enim puto pro libitu suo legatum modo refutare, modo inuocare ius ciuitatis posse. Nam hoc esset contra

L. vlt. D. de legatio.

Liu. lib. 15, 18.

Et App. lib. de bell. Syr.

Ex Select. Diod. Sic.

iuris gentium rationes, vt in ipsius arbitrio esset, ludificare iudicia. Et vero quiret egregie istud legatus efficere, si illud sibi daretur: quoniam multa, quæ vno iure non fierent, altero fieri valerent. itaque si ea optio legatis esset; hi iam possunt quid & factum reddere, & infectum. quæ foret summa ludificatio. Sed & exemplis horum omnium adlatis, ea & perspicua fient, & certiora. Delictum itaque iure ciuili admittit, qui sibi quidquam in testamento adscripserit. id non est delictum iure gentium: vt nec in legato sit. Cædem principis cogitare & moliri, horrendum est iure ciuili crimen. est crimen etiam iure gentium: sed non paris rationis. quod fusius sumus examinaturi. Multi actus sunt, qui iure ciuili plures duobus exigunt testes. Iure gentium numquam exiguntur plures. Igitur ex supradictis, si legatus conuersatur ex contractu, in quo duo tantum testes adhibiti sunt, in quo tamen per ius ciuile plures requirebantur, recte secundum suum ius gentium legatus condemnabitur: quia ex simili ipse posset cõdemnatum facere aduersarium. Aliàs an summa tibi iniquitas nõ videretur? Quid? Ergone in legato erit, firmũ, vel infirmum præstare, quod gestum est? Finge, eodem contractu obligatum legatum aliis, alios sibi obligasse. num ab illis conuentus imperfectum testium numerum opponet, iure ciuili, hos ipse conueniens dicet firmum, iure gentium,

L. 11. D. de fal.

L. 1, D. quod qui. iu.

gentium, instrumentum ex testibus duobus? Ast cum exemplis satis. nam pleniores disputationes, quæ sequentur, melius adhuc rem omnem probant. Hic id vnum addendum est, quod sicut diximus, legatorum violatores dedi solitos esse, ita & ipsi legati, si quid in iura gentium peccassent, deduntur: aut etiam puniuntur a suis grauissime. Sic scilicet legatos Fabios dedendos pronũciauere Feciales, quoniam, legationem agentes, in Gallos pugnarint. & mox, cum ab Romanismet puniendi forent, morte voluntaria ipsi se iudicio subtraxerunt. Bona autem dedebantur istorum, non solum corpora. Atq; istam definitionem sapientis Deæ iudicium comprobauit, dum Tydeum amore in Thebanos pugnandi flagrantem, ad quos profectus legatus erat, ipsa & compressit, & vituperauit. Ergo nec Agesilaus, nec Clodius, nec eorum alius, de quibus libro proximo dicetur, iure egisse videntur, qui vel consiliis patrati hostilia sunt in eum, ad quem ierant oratores. quæ enim est differentia, armis aperte, an dolis nocitum sit? Sed neque hæc tantum iura esse admissæ legationis videntur: verum & illud est, ne, legatione stante, hostile quidquam admitti possit. Sic Pharnacis legatus (quod habet Polybius in Selectis) apud Eumenem dicebat, absurdum esse, adesse se, deque pace sermonem habere, & vnà hostilia fieri, ac malis inui-

Liu. libr. 5, 6.
Plut. in Num.
App. in Select.
Iliad. 5, 10.

cem peti. Sic dimittuntur, vt diximus, legati temporarii, vbi inter illorum principes bellum exoritur. Ceterum videndum est, quomodo excepta legatio sit. Nam ex eo facto ius istud, quod quærimus, innotescet. Ecce enim quod temporarii dimittantur, inde est, quod isti cum in officium magis sint, bello exorto stare nullo modo possunt. Si item antequam arma moueantur, legatio, ad componenda forte dissidia, intercedat: pie tum arma non mouebuntur. & ita potest legatus Pharnacis locutus esse. viam enim communiter electam deserere, nisi communiter sine nota nequimus, aut si de nostra noua voluntate certiorem non facimus aduersarium. Immo & in ipso armorum exercitio conticescent tantisper arma, donec ea legatio maneat, quæ in eundem & missa finem, admissa erit. Quoniam eo facto quasi initæ induciæ videantur. Ast tutum hoc ius non est. & male actum quibusdam scimus, qui ei confisi sunt. Quapropter de induciis expresse caueri solet: pax etiam si sit inter exercituum duces composita; & pro ratihabitione principum legationes processerint. Certe si profecta, sed nondum excepta legatio est, quin nullam iniustitiæ notam incurrat, qui bellum gerit, non dubito. Exemplum habet Curtius libro 9. Ratio perspicua facit, quia in potestate hostis non sit, tempora bello præscribere, & præfinire.

Liu. lib. 32
Xenoph. lib. 1 rer. Græc.
Liu. lib. 30 &c.

Si ius

Si ius legationis contemnitur, CAP. 14.

QVOD si ius istud legationis contemnitur; mala ingentia; quibus obruti sunt contêptores, ipsa adhuc ostendunt, quæ huius iuris sanctio fiet. Gens est vniuersa Hammonitarum misere a Dauide perdita, quoniam suos illi legatos violassent: Arabes omnes cæsos, captosve ab Herode memorat libr. 15 Iosephus. & eadem occasio fuit. Athenienses male habito Darii legato depopulari Atticam totam, & horribiliter deuastari felicissimam regionem adspexerunt. Lacedæmones quantum angustiarum passi istam ob caussam sint, ex eo cognoscitur, quod hominem nobilem ire ad Persam voluerint, in quo de legato suo vindictã rex sumeret: vt a miseriis, quibus Spartana ciuitas opprimebatur, tandem liberari valeret. Dicam Corinthum? *Legati*, inquit Cicero, *quod erant appellati superbius, Corinthum patres nostri totius Græciæ lumen extinctum esse voluerũt*. Recte autem hîc libro 3 De officiis recte minus, vbi, vtilitatis specie peccatum in ista Corinthi disturbatione, adseuerat. Quid enim si læsum est ius legationis? Dubium an & manu, certe oratione violatos legatos tradit libro 2 Florus. Verum non verbo tantum ius hoc violatum Corinthi sed grauius est. Sibilis, conuiciisque eiectos de theatro legatos; inquit Polybius: trepidos audito tumultu eripuisse se neci, scribit Dio: sordibus aspersos, tradit Strabo: pulsatos, Liuius,

Sam. 2, c. 10, 12.

Herodot. in Polymn.

In orat. pro leg. Manil.

Polyb. & Dio in Sel. lect.

Liu. lib. 52

& Asconius narrant. Quid Phocenses, Taréti-nos, Adenystas. Megarenses, similes memoré vrbes & ipsarum infortunatas in legatos iniurias? Æschines, Polybius, Dionysi⁹, Dio, Florus, Appianus commemorant, & Pausania, Plutarchusque. Alter Romanorum rex Tatius, quod vlcisci illatas a suis iniurias Lauiniensium legatis neglexit, pestẽ vrbi importauit, & ipse fœde interfectus est. Audiamus quid Cossus dicat, agat in Tolumnium Veientium regem, a quo legati Romani fuerant interfecti: *Hiccine est*, inquit, *ruptor fœderis humani, violatorq; gentiũ iuris? iã ego hanc mactatã victimã (si modo sancti quidquã esse in terris dii volũt) legatorum manib, dabo.* occidit, caput abscidit, quod spiculo gerens terrore hoc cęsi regis hostes reliquos fundit. Quoties scelus exprobratum Veiẽtibus? Ii mox, cum legatis Romanis sic responderẽt, vt ni facesserẽt propere vrbe finibusque daturos se, quod dedisset Tolumnius; quid nisi excidiũ vrbi opulentissimæ quæsiere? Sed longissimũ esset hęc prosequi. Dicerem de Ariouisto, Perseo, Aristodemo, Dionysio, Cluilio, Domitiano, Antonio, Hieronymo, Hippocrate, Epicide, Mithridate, Britomaro, Gẽtio, Iuliano, Cosrhoe, Magnẽtio, aliis regibus, principibusque, & Teuca regina. Hæc (si Floro magis credim⁹) legatos Romanos nõ quidem gladio, sed vt victimas securi percutere fecit. Quorũ omnium impia in legatos facta vel durissimis sunt punita mo-

Diony. li. 2.
Plutar. in Romu.
Liu. lib. 4.

ta modis; vel sic diffamata, vt iactura hæc pluris videri reliquo omni valeat detrimento. Longã tragœdiarũ, & vituperationũ historiã in proposito præbent Æqui, Fidenates, Antiates, Põptini, Memaceni, Ligures, Carthaginenses, Syracusani, Sybaritę, Tyrii, Arcadii, Britanni, Boiogalli, Senogalli, Venetogalli, Gallogræci, Misiani, alii violatores, contẽptoresq; iuris legationũ. & historiæ traditę sunt a Polybio, Liuio, Cæsare, Curtio, Appiano, Plutarcho, Dionysio, Dione, Athenæo, Zosimo, Procopio, Agathia, Nicephoro, cæteris. O magna Roma. quid enim dũ Roma fuisti, simile abs te in infinita illa legationum frequentia factum? & si in te factum aliquid est, quid tu non emendasti? Saturninum morti damnasti. Fabios dedendos censuisti. Quod si neutrum effectui mandatum est per gratiã plebis: tamẽ de Senatus (cuius ea iuridictio erat) iustitia liquet: & cum Fabiis fuit res tota mox emendata nouo iudicio proposito. Quinimmo in Saturnini etiam caussa est, cur populus Romanus excusari possit. Quid enim dedendum hominem iure solito potius non decreuit Senatus? Qui dedebatur, is certæ morti non dedebatur; sed spes erat liberationis, & quidem magna. En, deditus Romanis is, qui Cneum Octauium legatum per summum scelus interfecerat, liber est a Romanis dimissus. & Romani illi adolescentes, qui Carthaginensium legatos iniuria affecerunt, Carthaginensib. dediti, nec quidquam

App. de bel. Syr. Polyb. in Select. & Dio.

Plutar. in Num. graue passi sunt, & dimissi sunt. Vt vt tamen est de virtute Romana, id certum est, quod nos in *Liu. lib. 5.* præsentia tradimus, iure legationis contépto mala contemptoribus maxima stare. ecce illa ipsa Roma capta, incensa est; quoniam dediti Fabii non sunt. omnes enim huc factum refe- *Lib. 28, 30.* runt. De iniuriis in legatos factis audi Satyra & Iuuenalem:

Magnaq; debetur violata pœna caduceo.

Audi Ammianum: *Vigilat iustitiæ oculus sempiternus, vltricesq; legatorum diræ.* Item: *Legatorum iniurias sempiternus vindicat iustitiæ vigor.* Et Appianum in Selectis: *Atq; ita* (mala recensuit, quæ Senonibus ob violatos Romanorum legatos obtigerant) *Senones vlta Nemesis est.* *Lib. 4. De leg.* Nemesis, quæ diuinæ iustitiæ nuncia a Platone nuncupatur. & belle hic nuncia nũtios vindicat. Maxima igitur sanctio hæc est, quæ sanctum ius istud facit.

De comitibus, & reliquis legatorum accessionibus, Cap. 15.

Erre est, si de comitibus, reliquisque legatorum accessionibus ante quam longius, vlteriusq; progredimur, hic pauca dicimus. Arbitror sane & his iura data legationis. Nec. n. & cum aliis ita non agitur. Siquidem vel scho- *L. 2. de cõ. consist. & § illud, pro. Dig.* larium famulis eadem priuilegia videmus indulta, quæ ipsis scholasticis tribuũtur. Et præsidum comites, proconsulum, procuratorum Cæsaris a muneribus vacare, non secus atque

hos

hos magiſtratus, Paulus in lege 12 ſcribit tituli Digeſtorum de vacation. & excuſation. munerum. & in l. 41 de excuſationibus Hermogenianus. *Eorum, ait, qui reip. cauſſa abſunt, comites, qui ſunt intra ſtatutum numerum, de tutela, quæ abſentibus, vel profecturis delata eſt, excuſantur.* Et in l. 32. Modeſtinus tituli 6, libri quarti idem ſcribit, abeſſe reip. cauſſa comites legatorũ. & Vlpianus (quod retulerimus) de vi publica eos teneri, qui & legatos, & ipſorum comites pulſaſſent, aliave iniuria affeciſſent. His adde, quod comitibus legatorũ proſpectum æque ac legatis voluere Athenienſes Lacedæmoniique: vt narrauimus capite 3. & quod libr. 1 exſcripſimus, quod his comitibus munera dari conſueuerit, eorumque nomina ita, vt legatorum, ſolita fuerint adnotari. Sed ſuggerit argumentum & Scipionis conſilium, quo legatis ad Syphacem miſſis comites adiunxit, qui regis caſtra explorarent. nam videtur omnino exiſtimaſſe, eandem comitibus deberi ſecuritatem, quæ legatis debetur. Accedat & illud: *Rex, faciſne me tu regium nuncium, vaſa, comiteſq. meos?* Vnde non comitibus modo ius legatorũ ſtare, ſed horum quoq; reb. perſpicimus. Quod & verum eſt: & quia libera loca darentur legationibus, magis ac magis innoteſcit. hoc enim facto oſtenditur nihil non ſanctum, non munitum priuilegio debere legatis eſſe. Et ſane quæ poteſt tanta

Adde quæ ſcribit Macer in l. 16. de offic. preſ.

Plutarch. Liuius. Polyb.

vis esse priuilegii personæ legatorum, si priuilegium & istis accessionibus non conceditur? Eleganter itaque doctissimus, rerumque scientissimus Arturus Ateius, cum ego quædam de iure legatorum (sic Lecestrio Comite illustrissimo præcipiente) ex tempore in amplissimorum, nobiliumque virorum corona disseruissem, se, dixit, in ea esse sententia, ne bona legatorum capi, ne ædes ipsorum intrari, bona ergo pro ære alieno capiendi, possint. Verum enim est: si tamen alia quacumque ratione indemnitati creditorum consulere manus regia valet. quæ scilicet vna hîc magistra est: quoniam neque actiones, neque executiones iuris gentium sunt. Aliàs autem (quod & tum temporis referebam) quin hæc fieri nequeant, rationis non est, vt exponam. Vna vero me tenet difficultas in isto tractatu, an omnibus legati comitibus hęc stent priuilegia. aut quos comites appellamus. Num omnes famulos, lixas, scoparios, stabularios? Quæstio nullam haberet difficilem explicationem, si illorum nomina exemplo veterum, actis publicis essent inscripta, numerusque certus statutus. Sed nunc res expedita non est. Comites dici illi videntur, qui adsistunt. itaque illam fæcem nomine isto fortassis, non diceremus. Tamen contrarium puto. Nam si dedimus priuilegia rebus omnibus, quid non & istis damus? Africanus mancipia quinque

L. 1, D. 15, de iniur. & Alc. in l. 2, C. de ex. Athen. lib. 6.

quinque legatus duxit. an ius denegandum legationis fuisset istis, quod mancipia erant? Latius ergo accipere comitis nomen oportet. Et de comitibus ergo idem, quod de legatis opinor. pro sua .n. (quod dicitur) mensura quisq; accipiet. Ac in illud, quod de legato subiecto tradidi, hîc appono & de comitibus exemplũ Themistoclis laudatissimũ. Is a rege Persarum missis legatis adsistentem interpretẽ publico decreto comprehensum iussit interemi: quod Græcorũ lingua ad barbarorũ nutũ & imperiũ vteretur. Pro certo habeo, interpretem fuisse subiectũ Atheniensiũ. alias enim barbarissimus ipse fuisset, & iniustus Themistocles. *Plutarch.*

De contractibus legatorum, CAP. 16.

IAM ad contractus legatorum veniamus. In quibus vnum illud ius gentium sequi nos oportere, pro constituto sit. nam dictæ sunt rationes satis multæ. De omni autem contractu, quem tempore legationis legatus iniit, subire eum iudiciũ volo. Ne, aut legatis (quod inquit Iulianus) potestas detur, res alienas domum auferendi: aut (quæ est Pauli familiaris ratio) cum hisdem nemo contrahere velit, & quodammodo commercio eis interdicatur. Et hæc quidem posterior ratio maxime perspicua est. prior quoque ex eo iure naturæ ducitur, quo æquum esse scribitur, neminem cũ alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorem oportere. Ædium quoque no- *L. 25. D. de iudic. L. 24. De d. mm l. 11. ad Vellejan. l. 12. de adm. tut.*

mine (nam istæ temporariis non præstantur) legatum damni infecti promittere debere, aut vicinum admittere in possessionem, Iurisconsulti ad prouincialem quidem legatum tradũt: sed explorata ratio facit ius istud & maioribus legatis commune. Item si dies actionis exitura erit, caussa cognita, aduersus legatum iudicium dabitur: vt lis scil. contestetur, aut quid præstetur simile: quare illic, eoque tempore postea agatur, vbi, quandove agi contra eundem valebit: licet cum homine nondum legato contractum sit. nec enim superueniens publicum officium debet perpetuum alteri damnum afferre. Rursus, in legatum dabitur actio, si id actum est, vt legationis tempore solueretur. quod Africanus scribit. Extra has, eiusdemq; rationis caussas legatus de ante gesto non conuenitur. nec si in loco legationis contraxerit. nec si constituerit, quod ante legationem debebat: nisi tamen hoc casu etiã locum adiecerit legationis, vbi soluat. quã inducit cõcordiam Accursius inter dissidentes iurisconsultos. Item etsi ibi compromiserit, quo mox in legationem venit: cogendus arbiter non est, sententiã dicere: nec ipse legatus exercere litẽ, quã ante cõtestatus est. Sed nec in rẽ actio aduersus legatũ datur: quãuis ex præsenti possessione hæc est. Quarũ definitionũ illa fuerit ratio, quod caussam, & originem negotii placuit præualere. vt ab Hermogeniano traditur.

L. 28. D. de iud.

Adde l. 16. D. de off. præs.

L. 3. D. de legat.

L. 2. §. 4. D. de iudic.

L. 8. de iudic. l. 5. de pe. cõ.

L. 24. D. de iudic.

L. 33. de donat.

Quæ

Quæ ratio & me in illam ſententiam duxit, vt Accurſio auſcultarem in compoſitione inita Caium inter & Iulianum. Tandem vero nec in legatum actio his datur, quibus quid delatum teſtamento eſt, etiam ſi tempore legationis adeatur a legato hereditas, iſque quaſi contractus geratur. forte quia actui huic, qui totus voluntarius non eſt, & magis ſuccurrendum eſſe, exiſtimatur. Porro ad id venio, quod reſtat. Conuentos minores legatos iure etiam ciuili iudicandos eſſe, narrauimus. Pręcedentia, quæ de iſtis tradita ſunt, nos & ad maiores produximus. Si vero vno gentium iure cum maioribus agitur: nulla eſt in conſtitutione iniquitas. Nec enim iſti, dum contrahunt, priuilegio ſuo renunciare creduntur. nec illis ſuccurrendum eſt, qui forte incommoda ſentient, quod ciuili quoque lege legatum nequeunt conuenire. ſicut nec ſuccurritur contrahentibus cum perſona alia qualibet priuilegiaria. Qui namq; cum alio contrahit vel eſt, vel debet eſſe non ignarus cõditionis eius. Poteſt tamẽ id vt legato, ita etiam aduerſario eſſe vtilitati, vt exemplo rẽ illuſtrauimus cap. 13. Vt vero vnum dicam hîc, quod latiſſime patet: *Manus regia*, quæ nuncupatur, ipſa ius facit et in omni legatorum negotio, liteque. etenim manus regia ius gentium eſt.

L. 26, 27. de iudic.

L. 19. D. de reg. iur.

L. 2. in prin. D. de orig. iur. Dionyſ. lib. 10.

De iudice legatorum, CAP. 17.

PRosequamur iniectam definitionem de iudice legatorum. Si enim in loco legationis hominem conueniri posse ostendimus: profecto & hoc dixisse videmur, loci iudicem esse & iudicem legati. Id igitur nunc diserte adfirmo, & talibus confirmo rationibus. Iudicari extraneum quemlibet a loci iudice, vbi ille deliquerit, contraxerit, aliquid gesserit, pro cóperto habent iurisconsulti. nam se subiicit iurisdictioni, cui aliàs subiectus non est. Et in ipso legato rescripsit hoc diuus Marcus, scripsere Iulianus, Papinianus, Venuleius, Paulus, constansq; omnium prudentum consensus est. Ac licet de minoribus legatis loquuntur; eadem tamen est & de maioribus ratio. nã vt illi subiiciuntur magistratui ciuili, cui subiecti non erant: ita isti maiores magistratui iuris gentium (is princeps fuerit) subiicientur. Quid? illæ rationes, propter quas obligari legatum in loco legationis, diximus, non vrgent satis, vt loci quoq; princeps iudex legati constituatur? Quantum est, vt obligatum legatum fecerimus, nisi sit, qui de obligatione ius dicere valet? Quantum est, ait Pomponius, ius in ciuitate esse, nisi sint magistratus, qui iura regere possint, per quosq; rerum effecta accipiantur. Et fuit Xenophontis dictum in Oeconomico: itemq; Platonis in Epistola 7, ac pulcerrime in libro 6, De legibus. Sunt nõ in delictis illę rationes? At si in reliquis tenent; certe tenent

L. 3. 13. D. de off. præs.

L. 2. §. 7. D. de orig. iur.

tenēt & in delictis. Et Petrus Iustiniani legatus Theodatum regem Gothorum, apud quem erat, iudicem insimulatus adulterii non recusabat, sed crimen amoliebatur. Legati Lacedæmonii in carcerem Athenis coniecti quasi tumultum excitassent non obtendunt fori præscriptionem; sed factum negant: & innocētes reperti dimittuntur. Contra Venetus legatus huius maleficii sons iudicatus, non multi anni sunt, Mediolani dicitur capite plexus. Et Mediolani etiam ille Gallicus necatus homicidii conuictus, vt quidam volunt, non quod moliretur res nouas. Atque facta hæc non iniusta censemus. Addo autem, quod & maioribus istis legatis leges, pœnęq; eos violantib. scriptę sunt in iure nostro ciuili. Itaq; si legislator est princeps legato apud se degenti: omnino erit & iudex. Vin' leges illas recitemus? Indico Est l.4. de commer. & mercat. l. 2. quæ res export. non deb. l. 8. de vectigal. & com. In Codice omnes Imperatorū Honorii, Theodosii, Marciani, Gratiani, Valentiniani & Theodosii senioris. Et quod quædam vectigalia legati soluere hac postrema lege iubentur, id nec est iniquū, & factū quoq; alibi Aristoteles docet. Libertas legationis fieri licentia exlex non debet. Scimusq; & ea legatis interdicta, quæ cōmuniter non sunt vetita. Cautum memorat in Selectis Dio, ne quis quid mutuaret legatis quibusdā Cretensibus, a quib. corruptio timebatur. Cu-

Proc. lib. 1. de bell. Goth.

Xenoph. lib. 5. rer. Grac.

Lib. 2. de re. fam.

Proc. lib. 1. de bell. Goth. stodes eos sibi appositos (forte fuit mos propter huiusmodi caussas) Iustinianeus legatus ait, sine quibus nec aquam gustare potuerit. Quid plura memorem? Atque si licet principi legem legato ponere, quæ ius non imminuat legationis, quid non etiam liceret pœnam temeratoribus ponere? Quasi imperfectam legem facere liceat, perfectam non liceat. Hic mouit olim quæstionẽ mihi eruditissimus IC. Vlpian. fragm. tit. 1 Griffinius Floydus, si & in re non aperta eandem hanc de iudice ipse ponerem definitionem, id est, cum in cõtrouersia est, legatus nec ne delictum patrarit, tale aliquid fecerit, propter quod supradictæ definitiones eum submittant iurisdictioni principis, apud quẽ fungitur legatione. Eandem me omnino ponere, respondi. quoniam ita est in omni reliqua caussa, vbi dispicitur, si quis competens, an non cõpetens iudex fiet. & in certo hoc casu, si dubitetur, vtrum in ea legatus caussa est, vt conueniri nec ne possit, Vlpianus plane idipsum & L. 2. §. de iudic. l. 5. de legatio. Scæuola decreuerunt.

Si legatus in principem coniurauerit, apud quem legatus est, CAP. 18.

INcidunt porro quæstiones de legatorũ criminibus, delictisque; quæ quomodo manu illa regia tractandæ sint, non sic certum esse videtur, vt præcipuas quasdam disputationes non oporteat eo in argumento haberi. Et quidem cum de re longe maiori circa crimina, & pœnas

pœnas tractetur, quam circa contractus fiat: probe hic species aliquas discutiemus de legatorum delictis, criminibusque. Et illa prior erit, quæ & criminis magnitudine omnibus præit: Si legatus in principem coniurauerit, apud quem legatus est, quid ipsi fieri oporteat. Et ardua profecto, ac difficilis quæstio est. Ego autem de ipsa disserui Illustrissimis Comitibus Lecestrio & Pembruchio, & doctis aliis viris, nobilibusque. Atque a recitatione legis 5 tituli Codicis *Ad legem Iuliam maiestatis*, quæ Arcadii & Honorii imperatorum est, exorsus dicebam, ea legatum, credere me, non teneri: quoniam iuris huius ciuilis ratio sit, vt in re tam atroci ipse affectus & nocendi consilium pro eo puniri debet, atque si mandata effectui fuisset, quæ non est ratio naturalis, sed contra naturã perspicue: cum factum iudicet, quod factum non est. Habet ius gentium rationes naturales, quæ insitæ omnibus a natura; sic notæ sunt, vt argumento nullo indigeant, nullaq;, quibus adprobentur, arte. Ea non est ratio huiusmodi. Sic neq; iuris gentium ratio ducitur, quæ habet, vt qui rem tenet, qua aliæ tenentur, & has alias tenere existimetur. Ac multas sane possem similes recensere, quæ per subtilitatem iuris ciuilis inuentæ, non conueniunt cum simplicitate, & (vt ita dicam) ruditate iuris gẽtium: quo vno noster legatus censendus est, Atq; ideo in præsenti specie Roma-

Iaf. in l. 3. D. de acq. poss.

ni legatos Tarquiniorum morte affici non oportere iudicarũt. Ait Liuius: *Quamquam visi sunt commisisse, vt hostium loco essent, ius tamen gentium valuit.* Legimus apud Appianũ in libro de bellis Punicis, Syphacis nuncio procuranti necem Masanissę non aliud mali factum, quam quod sceleris reprehensus esset. Dicerẽ de legatis Allobrogum, quos haud alienos fuisse a coniuratione Catilinæ & Plutarchus, & Sallustius docent: nisi illis, quod mox emendarint admissum facinus, indulsisse Romanos, reiicere valeremus. Præterea prouinciales hi erant. Certo igitur exemplo Tarquiniorũ addimus egregiam illam ciuium Romanorũ Lampsaci negotia agentium in non alia deliberatione orationem ad Lampsacenos. Hi ob vim a Verre virgini intentatã interficere hominem conabantur: cum ciues illi orãtes ab incœpto desisti, sic admonebãt, vt grauius apud eos nomen legationis, quam iniuria legati putaretur. addebantq;, sese intelligere, hominem illũ esse impurum, ac nefarium: sed quoniã (hanc ego sententiam profero, nec valde laboro, qualis nam fuerit is legatus) nec perfecisset, quod conatus esset: neq; futurus (& istam induco) esset Lampsaci postea: leuius eorum peccatũ fore, si homini scelerato pepercissent, quam si legato non pepercissent. Nunc cum secunda sententia accipe rationem inuictam. Peccatur in ius gentium grauiter, si in vi repellenda supra quam

Lib. 2.

Cic. 4. Catil.

App. lib. 2. de bell. ciu.

Cic. Ver. 3.

DD. in l. vt vim.

quam oportet enitimur. Sed legatū hunc interficiendo, longe magis, quam est necesse, læuitur: abire.n.illum princeps iubere potest. Igitur non est interficiendus. Nec mihi quisquam dicat, eam iurisconsultorū definitionē priuatis stare hominibus, non regibus. nā stat æqualiter omnibus iuris gentium ratio.&quæ ratio est priuati hominis ad priuatum, ea est proculdubio publicæ personæ ad personā publicā,&legati ad regē:quia legatus quoq; principis personā gerit. Atq; ita nos credimus. Et iustissime propterea conquestum censemus Franciscum I. si Dux Mediolanensis legatū illius non alio prætextu, quam quod res moliretur nouas, necauit. Sic iustissime actum his diebus in Anglia cum legato Hispanico, qui in vitā principis,& regnū eius coniuratus dimissus est. Dimittendū legatū existimamus optimis docti rationibus, exemplisq;. Ac ne omne genus rationis non tactum existimetur, pono & illud, quod Platonem censuisse, Diogenes in illius vita narrauit. Inquiebat Plato, bonæ opinionis rationem habendā; ideo nec violādas suspicione legationes. Quis vero suspicione violatū legatū non dicet? Meminerimus eius, quod a Vero scriptum Marco fuisse Vulcatius refert: *In caussis maiestatis*, dicebat ille, *hæc natura est, vt videantur vim pati etiam quibus probatur. Scis enim quid auus tuus dixerit Adrianus: Misera condicio imperatorum, quibus* *In Cass.*

de affectu tyrannidis nisi occisis credi non potest.
Liu. lib. 34 Miserat hominem Annibal Carthaginem, qui pacem Romanã sollicitaret. suspectus ea de re factus cum esset, & capi deberet: dictum est, mali rem exempli, de nihilo hospites corripi. nec captus est. Iam si priuato homini, & iuri hospitalitatis tantum tribuitur: quid non personæ huic publicæ, hospitiq; maius in genere isto non dabitur? Et de peregrinis audi rursus Platonem lib. 5 De legib. *Omnia in peregrinos peccata præ illis, quæ aduersus ciues fiũt vltori Deo magis sunt curæ. quum enim amicis, cognatisq; orbatus sit peregrinus, maiorem & apud Deos & apud homines misericordiam meretur.* Sed nostra de legato non interficiendo opinione, vt arbitror, satis confirmata: dicere nunc argumentũ placet, quod in contrarium succurrit. Ius hoc gentiũ, quo vno legatum iudicandum existimamus, vtiq; par & legatis, & contra legatos esse debet. Sed ob iniurias vel leuissimas (quod recitauimus) legatis illatis deuentum est vsq; ad præstantissimarũ vrbium euersionẽ. Multo igitur magis ob tam insignem iniuriã interfici legatus poterit. A suscepta opinione non moueor. Argumentum non mouet. Volo & legatum (id argumento irrefragabili probatur) interfici, dedive si etiam leuissimam iniuriam intulerit principi: at iniuriam adsumpto actu. Nec .n. ob consilia aduersus legatũ inita vrbes euersas, aut aliud qd simile perpetratũ õpinor.

Sic

Sic ſtatuo. Dimitti autem poſſe legatum hunc iudico & ratione iſta. Poteſt ſimpliciter reuocari a principe ſuo legatus. Dimitti igitur poteſt eodem modo ab altero. Magis igitur cum affectũ ſe contumelia inſigni is ſentit:aut ſummam iuris inæqualitatem iniquiſſime conſtituemus. Ita tum temporis diſſerebam. Et adieci in fine,tertiam in quæſtione iſta eſſe ſententiam, vt legati princeps de admiſſo conſuleretur. De qua nunc verba facere libet, cum licet.

Si quid legatus deliquerit,princeps illius non eſt conſulendus, CAP. 19.

QVÆ eius ſententiæ adſertores habeant argumenta,incognitum mihi eſt. Ego adferri vnum atque alterum huiuſmodi poſſe rerer. Dimiſſio eſt nota non leuis,quam aſpergi legato,principique ipſius minime deceat. Et, ſi ad principem legati ſcribitur,fiet,vt pœna iuſtior de legato ſumatur. nam traditum iri poteſtati offenſi principis legatum a domino, credendũ eſt:quia hæc eſſe videtur iuris gentium definitio,vt qui legatum violarit,is dederetur: & cõtra,dederetur legatus, qui violauerit iura gentium. Sic poſtularunt Galli a Romanis, vt Fabium dederent,qui ius gentium violauit,quod legatus ad eos miſſus contra eos pugnarit. *Ius*, inquit Liuius, *poſtulare barbari videbantur.* & Libro 5. Feciales, Senatu ius agnoſcente, dedendum putauere. vt in vita Numæ Plutarchus tradit. &

nos cũ aliis id generis plurib. ſupra notauimus. Cõtra hæc, quæ ſuſpicari potui, argumẽta pugno. Prima itaque non vrget ratio, quoniã legato crimen tã grande admittenti non ſic parcendum eſt, vt velimus etiam de eius exiſtimatione eſſe ſolliciti: quam nec ipſi curæ fuiſſe, iuſte iudicamus. Suus quoq; princeps, qui culpã admiſit minime leuiſſimam, hominem iſtum mittendo, ægre ferre non debet, ſi moleſtiã ex facto ſuo ſentit exortam ſibi. Verum altero cõiuncto argumento, quæ etiam ab hac ſententia procedant incõmoda videamus. Quam tandẽ ob cauſſam certior legati princeps reddetur? Vt ipſe inter legatũ iudicet & offenſum principem? At princeps iſte ſubiici alterius iudicio non debet. At periculi res plena eſt, ſubiici ſententiæ eius, cuius perſonã altera tenet pars. At occaſio & quidem iuſta hinc naſci maiorũ turbarum poteſt, ſi reſcribat conſultus, ne quid contra legatum ſuum agatur? Quid enim fiet? Agetur? Propius nunc lædetur princeps, quam ſi ipſo inconſulto legatus ſuus dimiſſus foret. An reſpondebimus, lædi ex iniuſtitia ſua, qui noluerit ſontem puniri? Verum ſi ſæuiturus in legatum princeps erat, quidquid ad conſultationẽ ſuã reſponderetur; quid conſulet? Dicis cauſſa? Vereor, ne etiã maioris cõtumelię cauſſa. dũ non eſt ſibi ſatis, pręter voluntatẽ principis ei⁹ in legatũ animaduertere, quod vult etiã id eo inuito, & reclamãte peragere. Quod vero re-

ro reclamaturus is princeps sit; ratio facit: nam hominem suum, immo suã imaginẽ, a se inauditũ irato permittere aduersario principi, nec e dignitate, nec ex officio esse, facile cogitabit. Ipsa præterea in Fabio experientia idem confirmat. Fabius deditus Gallis non est. Quod vel in opes, vel in gratiam eius referatur, certũ documentum est, legatum non dedi. An non possumus pro explorato tenere, Catilinam ab simili deditione subtractum? Quid enim esse aliud potest hoc Ciceronis: *Te vero, Catilina, cõsulatum sperare aut cogitare non prodigium atque portentum est? a quibus enim petis? a Senatoribus, qui te auctoritate sua spoliatum ornamentis omnibus vinctum pene Africanis oratoribus tradiderunt?* Catilina deditus non est; quem, verisimile admodum est, iniuriosum in eos oratores fuisse, & dignum, qui dederetur. Saturninus deditus non est. vt narrauimus. Et si Romæ hoc factum est, quid alibi futurum sit, vbi ne millesima virtutis Romanæ pars, plus gratiæ, plus sordium reperitur, facilis est, & certa coniectura. Illud quidem ius est: sed vbi seruatum sit, & quam bene tum hæc Romana exempla, tum illa omnia docent, quæ dicta sunt capite 14. Itaque qui sapit non ex eo, quod fieri debet, sed ex eo, quod fit, magis rem æstimabit. Verum in nostra quæstione, quando nihil in legatum grauius statui posse decernimus, quid exspectare iuuat deditionẽ?

In Orat. cõn. cõpet.

Atque ita ista mihi sententia non placet. Sed nec quarta quædam probatur: quæ est, vt alii consulantur principes,& iuxta eorum monita huic legato fiat. nam & hæc corruit ex iam dictis. Et in summa si accedunt rationibus exempla, quibus opinio nostra comprobetur, quid

Cur. lib. 3. ad alias imus definitiones? Noluerunt medici Alexandri Magni medicamenta regi exhiberi, vt vt visa optima essent; quoniã experientia nõ fuerant comprobata. Cedo, quæ præter nostrã sententia vnquam vsurpata?

Si legatus Principi maledixerit; & de dicendi libertate, CAP. 20.

GRAVEM supradictam quæstionem excipit altera de eo legato, qui contumeliosis, superbisve sermonibus agit, exponitque legationẽ. Nam principi maledicere etsi læsæ maiestatis crimen non est, crimini huic tamẽ proximum valde, & ex se patet, & iuris interpre-

Titt. 7. 8. li. 9. tes volunt,& iuncti in Codice hi duo tituli palam faciunt. Quærimus igitur, quid huic legato fiet, qui principi maledixit. Et quid faciendum aliis sit, trium Imperatorum hæc est sanctio: *Si quis modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum nostrorum fuerit: eum pœnæ nolumus subiugari. neque durum aliquid, nec asperum volumus sustinere. quoniam, si id ex leuitate processerit, contemnendum est: si ex insania, misera-*

ratio-

ratione dignißimũ: si ab iniuria, remittendũ. Vnde integris omnibus hoc ad nostram scientiam referatur, vt ex personis hominum, dicta pensemus, & vtrum prætermitti, an exsequi debeant censeamus. De conuitiis in absentem principem iactatis Augusti loquuntur. Ceterum illæ rationes, & si maledictum præsenti sit, etiam obtinẽt. Quãquam enim hoc atrocius sit; contumeliasque sibi absenti dictas non pluris fecerit Aristoteles, quam si ipsum itidem absentem pulsassent: verum tamen semper est, leuitatem contemni oportere, insaniæ misereri, iusto ex accepta iniuria (sic illa interpretor) dare aliquid, & indulgere dolori. Et hæc igitur, & reliquum, quod in ea constitutione sequitur, accipio de his etiam contumeliis, quæ dictæ in præsentem principẽ sunt. Huc vero conferunt, quæ Rhodii legati pro alterius legationis caussa apud Romanos illis illam ob legationem infensos dicunt: *Superbiam verborum iracundi oderunt, prudentes irrident, vtique si inferioris aduersus superiorem est. capitali pœna nemo vmquam dignam iudicauit. etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant, nec ob id quemquam fulmine ictum audiuimus.* Sic illi. Atque ipsorum conclusionem late nostris consultis probatam Crauetta suo quodam responso ostendit. Ego autem ea omnia nõ ad alios modo, sed & ad legatos accipio. Delicta enim impunita esse non debere, iura omnia, omnisque ratio volunt. Ob superba & inhu-

Liu. lib. 45.

Diony. li. 4

Liu. 4.

mana reſponſa legatis data an non bella? & legatus, qui talis in principem fuerit non punietur? Non ego dicendi libertatem legatis nego: nam Spartanorum, Athenienſium, Teucæ, Iuliani, aliorum exempla probarem, quos in legationes liberæ vocis ſæuiiſſe narrauimus, improbauimuſque. Sed contumelioſam linguam compeſci volo. Qui enim iure aliquo abutitur, is eiuſdem iuris patrocinio indignus eſt: & ipſe illo ſe indignum facit: itaque ſiue princeps iuſſerit, legatum taliter agere; indignus princeps eſt, cui ius gentium in legato adſit: quo ad communionem hominum reperto vtitur in diſſidium, atque diſcordiam, certe ad eam rem quæ iuris non eſt. Atq; ideo minus recte legatum Iuſtiniani loqui exiſtimo, dum ait: *Orator qualiacumque a principe ſe delegante acceperit, profert; quæ ſi minus proba & rectiora videntur, nõ ipſe propterea iure eſt incuſandus, ſed qui miſerit forte culpandus.* Itane vero? Siue etiam ipſe per ſe legatus quid admiſerit tale: profecto nec debet feciſſe impune, eadem ratione, alteraque, quod mandati fines ſupergreſſus, in mandato ſperare non poteſt. Nec vero iniuria principi, qui miſit, hac in parte eſt: qui ſibi imputare debet, quod iſtiuſmodi homini rem peragendũ commiſerit: quem ſcilicet aut nouit, aut (quod eodem recidit) nouiſſe debet. & ſi fallitur, ad ſe potius redũdare caſum, ſummæ rationis eſt. Atque ita definitio iſta confirmari valet. Sed quo-

Proc. lib. 1 de bell. Goth.

quomodo oris libertatem distinguimus a contumeliis? Quæ necessario a legatis aguntur, dicuntur, ea ad contumelias non refero. Ista sunt mera mittentis postulata, aut caussæ, cur is aliquid faciat, fecerit. Sed nec omnia postulata admitto, aut caussas omnes. Peti nolo, quæ sunt ipsa petitione iure gentium liquido iniusta, & iniuriosa. Ipsa petitione talia sunt, quę in ipsa prolatione sic sunt: neque, vt sic sint, quidquã extrinsecus solent desiderare. Causas probo necessarias, commodas, petitioni cohærẽtes. ceteras non fero. Antonius legatum Cæsaris cædi loris voluit, quod ipsum esset procaciter allocutus. Fingamus, petiisse legatum, vt se Antonius dederet, quod vir mulierosus, & perditus indignus esset, qui amplius dominationis particeps esset. Ego iure cæsum istum legatum adfirmo. nam quæ ratio? Fingamus, rationem non fuisse, sed ipsam simplicẽ denũtiationem: Aio (dixerit) te, Antoni, fatuum, scelestum, infamem. An tali legato parcendum? At quod postulatum? Videamus iam aliquot exempla contraria. Alexander Seuerus imperator sanctissimus, & summis semper stipatus iurisconsultis, Parthorum legatos ingrata a se quædam postulantes, omni cultu adempto in Phrygiam relegauit. Non probo. Laudo magis, quod cum hisdem Parthis actum Romæ sub Nerone, Tacitus lib. 15, narrat. Ait, barbarorum irrisum intellectum, qui Armeniam

Plutarch.

Herodia. lib. 6.

peterent, quam ereptam tenebant: propterea irritos dimissos; at muneratos tamen. Quod enim esset legationis institutũ, nisi omnia petere liceret, quæ petenda esse, sibi quisque suadet? Lacedæmones, Athenienses que Xerxis legatũ terram regi postulantem &aquam, deturbarunt in puteum, terrãq; superingesserũt; ac rursus dimisso dixere, habere ipsum apud eas ciuitates iuxta condictũ terrã, aquamq;. Factũ infame. Scytha rex iustior, qui (vt lib. 4 scribit Herodotus) Darii legatũ eadem a se petentem barbare haudquaquam tractauit. Romani sancte, qui Latinorum legatum loquentem, vt ait Liuius, tanquam victorem Capitolii, non tamquam legatum iure gentiũ tutum, illæsum ipsi dimittebant. Ingratam Antiochi malignitatẽ dicit Plutarchus, incusatq;, quod Xenocratem principem legationis Atheniensiũ libere loquentem non tulerit. Et vero ita est. Quid.n. si vox, legatoq;, libera nõ est, liberũ erit? Ab Emanuele Imperatore Constantinopolitano factum contra ius gentium tradunt: quoniam Dandulum legatum Venetorum paulo liberius quędam locutum orbauit oculis. Veneti ipsi religiosissimi, qui (recensente libr. 7. Guicciardino) regis Galliarum fetialem denuncianteni reipubl. bellum, iniustitiamque, aliaque exprobranteni religiose dimiserunt. Verum & exemplorum, & rationum abunde. Nec tamen multa ad rem non erunt volumine pro-

Polyb. li. 9. *Herodo. in Polymn.* *Lib. 8.* *In vi. Phoc.* *Volat. li. 21. Anthropol.* *Fulg. lib. 9. cap. 6.*

proximo, vbi de legatorũ fortitudine agemus.

De ceteris delictis & pœnis legatorum,

CAP. 21.

QVID vero si in alios legat⁹ delinquit? Si in principem quid secius admiserit, diximus, principis arbitrium futurum, quam illi irroget pœnã: nam dedendũ istum legatum cẽsuimus. qui cum in potestate sit læsi principis, haberi ipsum pro dedito, iuris est. In deditos vero quid agi debeat, & superiores disputationes, & nomen ipsius *dedititii* palam ostendũt, quod modo posui. In alios si peccauerit legatus: de eius pœna statuere, nõn facio arbitrarium. Nec. n. par ratio est, vt dedititius fiat legatus, qui priuatum offendit, quemadmodum fieri omnem dedititium volumus, qui offendit legatum. nã inter publicam, & aliam personam latũ discrimen est. Quid ergo non est iuris æqualitas, vt talia legatus patiatur in priuatum peccans, qualia peccans in legatum priuatus patitur? Non est. nec est tamen iniquitas. si ius hîc statuamus retaliationis. Atque ipse quidem statuerem: quoniam Dei iustitiã Plato dicit, ego iuris naturæ talionẽ esse facile credo; legis enim Mosaicæ est, & duodecim Tabularũ. quæ iura naturæ simplicitatem imitata, non ignoramus. Quinimmo philosophi Pythagorici simpliciter ius esse retaliationem definiuerunt: & ab Rhadamantho vsque istam sententiam deducunt, versibus expressam talibus: *Libr. 9. De leg.*

Si contra passus fuerit, quod fecerit, idem:
Iudicium plane rectum, vindictaque fiet.

Libro 5. Ethic. Quod etsi sit Aristoteli refutatum dogma, quia nequeat retaliatio vbique esse: in eo tamen, in quo iuri huic locus esse potest, admitto ipse, at- Libr 3. De legib. que Cicero, Iustinianus, alii volunt, & ipsa naturalis ratio docet, ius iustissimũ esse, si in quo peccatur, in eo etiam sumitur pœna. Illudque a natura omnibus insculptum est, vt quod quisq; sibi fieri nolit, id ipse alteri non faciat, cui in pœnam succedit merito: vt omnes patiantur, sibique factum velint, quod in alios ipsi egerunt, L. 1. D. ꝙ quisq. iu. factumque esse voluerunt. Profecto leges nostræ adseuerant in huiusmodi iure & summam inesse æquitatem, & sine cuiusquam indignatione iustam. Optima igitur hęc mihi definitio in caussa legatorum videtur, quos vno naturali iure iudicandos cognouimus, vt ex talione conueniantur in omnibus, in quibus obtinere talio potest. Potest autem in omnibus delictis, quæ sponte facta sunt, obtinere, si sunt etiam Arist. lib. 1. Mag. mor. cõsummata. Et sponte facta, cum philosophis, appello, quę nec per vim facta sunt, nec per in- Libro 1. Rhet. scitiã: vt ipsi copiosius declarant. Sed & quæ facta non sunt per iracundiæ calorem, vt elegan- Xenoph. libro 3. de pæd. Cyr. ter est a Platone explicatũ De legib. lib. 9. & notatum aliquid ab Alciato lib. 1. Disp. c. 17. Consummata autem dixerim vel quæ eo vsque per- Nicol. mo. phil. Gr. 2. c. 2. ducta sunt, quo perduci ab hominib. possunt, & solent: vel quæ delinquendi finem statuere pos-

possumus, & solemus. Puta, delictum consummatum erit si venenum sit propinatū, etsi mors insecuta non sit. factum enim est, quantum in hoc facinore consummando ab homine fieri potest, soletque. Et illud rursus nomino consummatum, si, puta, vulnera inflicta sunt: nam delinquendi finem in vulnere statuere multi consueuerunt. Itaq; statuo & ipse delictum cōsummatum: licet, qui nunc vulnerat, non vulnera finem delinquendi esse voluerit. Coniuratio, ceteraque similia neutro modo consummata delicta vocabuntur: quia nec in ea totū, nec finē agēdi quisquā constituit. Quinimmo nec censeo cōsummatum delictum, si quis arma simpliciter ceperit: non insultū fecerit: nō metum incusserit. Et eadē ratio est. Quod si insultum fecerit; quia hoc tātum plurimi volūt: vt sit naturali, non tantum ciuili, ratione delictum, & nos delictum dixerimus consummatum: & pro huiusmodi in principem admisso legatum deditionis pœnā contrahere. Id, quod hic veluti excessus subiūgitur. itaq; morti addici posse adfirmamus. quia quod priuato incontinēti permittitur; illud magistratui, & principi ex interuallo facere, concessum est: licet autem priuato interficere eum incontinenti, qui arma contra se mouet; & quidem omnimodo, si honor id exigit suus. Ergo & principi sic licebit, in legatum animaduertere. recteque visus mihi est sentire Heliodorus, qui sacros etiā *Lib. 3.*

legatos morti adiudicat, quod virginē rapuiſſent, ſi ſcil. deprehenſi eſſent. nam ſi rapientes licebat interficere; & iam licet. Nunc ad lineas redeo. Pœnam talionis in delictis ſtatuo, quæ ſpōte admiſſa ſunt, & ſunt cōſummata. Et quidem in perſonis omnibus ſtatuo, contra Ariſtotelis ſententiam: qui cum magiſtratu negat ius retaliationis obtinere poſſe: quoniam percutiens magiſtratus repercutiēdus nō eſt. Qua (*L. 13. § 6. D. ad leg. Aquil.* [marginal note, partly illegible: "D.aeιnιur."]) in re philoſopho ego reſtiterim. Si.n. iure magiſtratus hic percutiat, nullum in percuſſione delictū admittit. vt nec de retaliatione, nec de alia pœna tractandū ſit. at ſi actum legis magiſtratus non agit; qui Ariſtoteles probat, magiſtratū repercuti nō oportere? Leges noſtræ eū (*L. meminerint. C. unde vi.*) puniri, & quidem grauius vellēt: quoniam qui iniuriarum eſt vltor poſitus, ipſe iniuriarū auctor exſtiterit. Atque hæc mea ſententia eſt de perſonis. Immo nec in eo Ariſtotelem ſequor, quod talionē ab omni remouet, qui non ſponte peccarit. Ego enim ſi damnum datum eſt pecuniarium, quodve pecunia æſtimetur, illic etiam retaliationem exciperem. quia vbi factum ipſum ſolum emendandum eſt, par eſt volentis, & nolentis cauſſa: cum idem ſit vtrobique factum. (*In Rhet. ad Alex.*) An enim decet me, dixerit damno affectus, propter huius imprudentiam damno affici, an ipſum? Plato certe eſt huius (*Libr. 9. De leg.*) ſententiæ auctor, qui damna hæc, præter voluntatem illata, nec numero, nec magnitudine

per ſe

per se minora aliis censet, & diserte sic statuit emẽdanda, vt nos statuimus. Certum nec ipsis nouum est legibus, quæ in vsu sunt, vt qui nolens peccat simili pœna teneatur. Et nolentem definio in proposito iniungendæ pœnæ argumento eum, qui, si suus esset, non egisset, quod egit. Furiosus suus non est. Infans suus non est. Coactus suus non est. Hisce retaliandum non est. Qui in culpa est, non tamen in dolo, is a me dicitur inuitus. huic retaliandũ, in præsentia scribo. Quid nunc vbi persona, aut causa locum retaliationi obtegit? obtegit persona, quæ nolens patrauit delictum minime pecuniarium. Obtegit caussa, cum factum simili facto puniri nequit. Incussus metus, insultus qui punietur? Scio Gallieni commentum. sed hic tale nihil fieri potest in eo, qui sciat metum sibi, non aliud præterea machinari. Iudicis arbitrio rem hanc totam committerem: est enim talis, quæ in sola æquitate consistit. Itaque nihil (vt scripsit aliquando Scæuola) in perpetuum, vel generaliter definiri de ipsa potest. Et opinio hic recte procedit. nam iuri magis accedimus gentium, quo magistratui magis deferimus. Siquidem magistratus eo iure (magistratus dico principes) & iura & iusdicentes fuisse, nec vna ratio, nec testimonio vno constat. Et nos in argumento iurisgentiũ versamur. De veneno si quis me roget, talionem sane in ipso locum habere, o-

L. 5. D. ad leg. Aquil. l. 12. de leg.

Treb. in Gal.

L. 13. D. de diu. & temp. præscrip.

Exod. 21 pinarer, nō minus, quam in manu, pede, ocu-
Leuit. 24. lo, dente, vulnere, vltione, liuore, fractūra, similibus diserte voluit Moses. Quod namq; is, cui veneno est retaliandum, mori queat: atq; adeo plus in pœna sit, quam in peccato: id & in Mosaicis omnibus verum est. Sed & Sex. Cæcilius talionem ab isto argumento defendit, Gellii lib. vlt. c. 1. Hæc iam iuris ratio si non placet: illam tenere in toto hoc negotio oportet, quam diximus de magistratus arbitrio: quamq; tenuisse Romani videri possunt in iudicio contra Bomilcarem Iugurthę comitem, iure hoc gentium sanctum constituto. Ego enim sic accipio illa Salustii: *Fit reus magis ex æquo bonoq;, quam ex iure gentium Bomilcar comes eius, qui Romam fide publica venerat.* vt sc. nōn expedito eo iure gentium, quo per certum promptumq; rigorem res ilico transacta fuisset, iudicaretur: sed per longius, leniusq; examen, per actiones plures, per vades ad mitiorem formam res tota inflecteretur. Restat vero vt historiam quandám, quæ totam istam tractationem absoluit, exponam, & finem huic capiti facio. Subtractus est legati ope, consilio obses. Quid legato pro tali delicto fiet? Romæ is casus cum euenisset, iussus (vt in Selectis habet Polybius) legatus est vrbe intra dies quinque excedere. Narrat de altero Liuius libro 25, qui obsides etiam subduxit. Sed quid acciderit, non explicat: vt de obsidibus non taceat:

ceat: quos reductos virgis in comitio cæsos, ac de saxo deiectos, ait. Quid nos iuris esse opinamur? Obsidum corpora eodem modo sacrosancta Dionysius facit, quo legatorum. Obsides vero necatos videmus pluries. Immo Volscorum trecentos securi percussit consul Appius, quod ea gens a fœdere desciuisset. Atque si ipsi obsides digni eo supplicio videntur, quid non legatus videbitur, qui consilium, opem facinori præbet? Alios suadendo iuuisse, sceleris instar dixit Saturninus IC. & cōsultorē pari pœna puniendū cū delinquēte, nō semel traditū est. Et ego quidē ita existimo, vt cōtrahat hoc facto legatus capitale crimē: & pro deditio fiat. graue. n. flagitiū in remp. admissum negari non potest. Exēplū Romanū sit potius ex populi illius morib. quā ex ratione iuris. Sic & obsidibus pepercisse alios scimus, vtroque casu, quo necatos a Romanis narrauimus.

Lib. 5. *Liu. lib. 2.* *Dionys. lib. 6.* *L. 16. D. de pœn.* *Liu. lib. 2.* *Guicc. 2.*

De iure legatorum cum suis, CAP. 22.

ABsoluimus tractatum iuris legatorum cū externis. Nunc de eodem iure cum ciuibus dicendum est. Faciam vero hic partes duas: vt vna ex legibus Iustinianeis composita sit, altera ex moribus populorum constet. Quæ nunc scribam, ea de minoribus legatis tradit Iustinianus. apta tamen pleraque sunt & maioribus. quod, qui attendet, percipere facile potest. Primum ergo iure Romano munus ciuile personale legationem esse, traditum ab

L.1.&l.vl. Hermogeniano eſt, & eleganter a Chariſio
L.4,§.3.de explicatum in tit. Digeſtorum de muneribus.
legation. Atque ideo Marcianus ſcripſit lib. 12 Inſtitut.
L.6,7,8,13. ordine vnumquemque cogi munere legatio-
eod.l.12.de nis defungi: niſi ſcilicet iuſta excuſatio fiet.
vacat.l.21. Quæ non vna eſt. ſed eas hic non exſcribo.
de tut. & Niſi etiam & prohibitus quis eſt, legationem
curat.l.6. obire. quod cum quibusdam contingit: qui
de excuſ. in l.4. D. de legation. notantur. Id recito, quod
D.l.1,3,4. ex lege 16 eiusdem tituli habemus, eundem
C. de lega- plures legationes ſuſcipere, non prohiberi, ſi
tion. & ſumptus ſuadeat, & itineris compendium;
&, quod ex lege quarta eſt, vnius legationis
obeundæ gratia mitti plures potuiſſe, qui ta-
men tribus plures non eſſent. Rationem por-
ro harum mittendarum legationum præſcri-
pſerunt & Auguſti in vltimis legibus eiusdem
L.4. D. de tituli in Codice. Dignum autem relatu eſt,
legation. quod is quandoque, cui iniuncta legatio eſt,
L.11.eod. poteſt & per alium mittere legationem. *Le-*
gati (inquit IC,) *vicarios dare non alios poſſunt,*
niſi filios ſuos. Sed & ſi abſenti iniuncta eſt lega-
tio, eamque gratuitam ſuſcepit, poteſt is & per
alium legationē mittere. vt alter docuit. Hæc
L.8.eod. de perſonis legatorum. Qui quam obſtricti
ſint negotiis reip. ſuæ, clare liquet ex eo, quod
L.2,10,11. interim nec alienis ſe poſſunt, nec propriis
immiſcere. Sunt tamen aliqua de quibus age-
L.24,D. re non prohibetur. quæ in titulo De legatio-
de iudic. nibus ſignãtur, & in l.2. de iudiciis. Ratio autē
ipſius

ipsius definitionis est, ne ab officio legationis suscepto legatus auocetur. Quare nec alii possunt legato negotiũ facere. vt dictũ est. Quare etiam, si nulla sequeretur ex negotio auocatio, interdictũ neutrũ est. Immo nec leuis auocatio impedit. Hinc si ante legationẽ susceptam mota, legato lis in patria fiet, absens etiã defendi debet. quod in lite mota vbi legatio agitur, contra est. in patria n. defendendã caussam cognatis, amicisq; mandare discedens, potest: & fideliter, & sine auocatione legati ea ab his optime defendi valet. quod nõ contingit alibi, & legato præsente. Si tamen quid in patria pateretur, propter quod ad auxiliũ restitutionis in integrũ veniẽdum esset, competere auxiliũ legato, definitũ est. Legato autẽ (id sequi videtur) tempus prodest, ex quo legatus creat⁹ est, non ex quo venit illuc, vbi fungi legationẽ debet. Sed nec finitur ex eo die, quo est reuersus, at cum quodam laxamento itineris: vt perbelle libro 1 Membranarum explicauit Neratius. Reuersum porro posse pro sumptibus agere legatũ, etsi gratuita legatio fuerit, quos in publicum negotium fecit, iuris esse opinor: nam legatiuo tãtum carebit, si suscepit legationem gratuitã. quod & dabitur aliàs. Repetet vero etiã damna, quæ caussa legationis sustinuit. vt est ab iuris interpretibus traditum. quamquã in eo, qui mercenariam obit legationem, contrarium respondendum videtur. Est tandem

L. 27. de legation. l. 30. ad SC. Treb.

L. 16. de legation.

L. 5, 8, 26. ex quibus cauſ. man. D. & l. 30, 86. de ad. her. l. 1. C. ex quib. cauſ. ma.

L. 5, de legation.

L. 4, de vacation.

L. 7, quod cu. vniu. nom.

L.26.§.6. D.mãdati. L.10. De legation. L.1,2. D. eo.l.2.C.eo.

& illud legato indultum, vt si in munere legationis, antequam ad patriam reuerteretur, decessit: sumptus qui proficiscenti sunt dati, nõ restituantur. Contra vero, si legationem deseruerit, aliterve in ea obeunda cessauerit eum etiam puniri, cautum est. Quid his adiungere ex interpretum commentariis cupiam plura? Vereor, ne & hęc, licet sumpta a fontibus iuris ciuilis, sordescant in splendidiori ista, quam fecimus iuris gentium explicatione.

De iure morum erga suos legatos, Cap. 23.

Alteram itaque partem videamus, quæ est ex moribus magis, quam ex iure: spectatque ipsos legatos maiores. Demosthenes in oratione contra Æschinem docet, a legatis rationem repetendam renunciatorum, suasorũ, mandatorum; & in vniuersum, incorrupte ne ea facta sint omnia. nec enim ferendum illud hic, *Pœnas verborum non dari*: quia legatis hæc tantum tradantur verba, temporaq;. Atque in proposito quid Plato etiam voluisset, malo suis Latinis verbis recensere. *Si*, inquit, *legatus, aut præco ea, quæ sibi fuerint publice demandata falso nuntiauerit, vel falsam legationem alio quouis modo obierit, ea tacẽdo, quæ dicenda illi fuerãt, vel aliquid a se fictum retulerit, quod minime extiterit. siue aliter in legatione prævaricari cõpertus fuerit, siue apud hostes, siue apud amicos res acta fuerit; aduersus hunc agatur, æque ac eum, qui Mercurii, Iouisq; legationes, & mandata impie &*

Lib.vlt.de legib.

nefarie

nefarie fuerit transgressus. cui si iudicio succubuerit, penes iudicium arbitrium esto, ecquonam supplicio plectendus sit pro delicti merito. Hęc Plato. Sed falsam legationem, hoc est, non demandatam capite vindicarunt Athenienses, & falso obitam. Et ista enim falsa legatio (Suida declarante) dicitur, qua aliquid contra atq; iniunctũ fuit, actum, dictum est; aut contra reipublicæ vtilitatẽ. Fuit & illa Athenis lex, ne legati munera acciperent. & multi morte damnati sunt, qui acceperunt. Immo ille, qui pacem perhonorificam, probatissimamq; Atheniensibus omnibus cum rege Persa confecit, quod in legatione munera accepisse visus fuerat, parum abfuit quin & ipse occideretur. in referendis certe rationib. quinquaginta talenta ab eo exęgerunt. Videtur & Romæ moribus cautũ, ne legati munera, aut pecunias caperẽt. nã Fabritium a Censorib. scimus admonitũ, iussumq; reddere rationem, si quid in legatione ad Pyrrhum acta accepisset muneris, sordium contraxisset. Dux hodie Moscouitarum (referente in Icone Basilii Iouio) auferre legatis ad se redeuntib. munera omnia solet. Veneti suis interdicunt pœnis grauissimis dignitatem accipere ab eo aliquam, apud quẽm legatione funguntur. Quæ ego magis probo, quam quod ab interpretibus iuris ciuilis cõtendatur pro muneribus legato adseruandis. At ad istam partem fusius dicam vbi de temperantia legatorũ

Demosth.

Xenoph. lib. 7. rerũ Græc.

Dionys. in Select.

Ioũ. in Icone. Herm. Barb.

Alciat. Pręs. 18. reg. 1.

verba facio. Ille quidem Atheniensis, de quo erat modo sermo, non ideo puniri non debuit, quod egregie in pace ineunda se gesserit, si & munera aduersus legem accepit. Nam placet Spartanorũ consilium, qui ob idem etiam factum eundem pœna affecerunt & præmio. Adolescens is fuit, qui quod strenue aduersus Thebanos pugnarit, coronatus ab Ephoris est: & simul quia armis non indutus, (vt scribit Plutarchus) vel armis insolitis (vt Ælianus refert) pugnarit, ætateq; nondum postulante: quę contra leges erant, mille drachmatũ multa affecere. Notabile exemplum, si quis præterea sciat, qua occasione pugnatum sit. Sed & Sylla seruum, vt is præmium promissi indicii haberet, manumisit, atq; ob scelus proditi domini de saxo deiecit. Hæc laudo, quæ probata etiam Seuero, Antoninoque Augustis cognoscimus: & rationi, qua bona a malis non quasi per Satyram, sed ex se singula censentur iustius. Ea vero nec est prætereunda quæstio, quam Cicero libro 2 de Inuentione notauit: si viaticum datum legato non est, & is præstituto propterea tempore in legationem non ierit, an sit puniendus. Mihi (quidquid Cicero disputet) videtur pœna nulla dignus, si nihil diligentiæ in eo desiderari potest, dum non stat per ipsum, qui curauit, qui vrserit, quominus sibi prospectum de legatiuo fuerit. etenim in hoc sunt rationes exploratissimæ. Et de pœ-

In vit. Agesil. lib. 6.

Liu. lib. 77. & Plutarch.

L. 1. D. de his qui. vt indig.

de pœnis hactenus. Bene actam legationem remuneratam Athenis non vno modo, cognoſcimus. Sacræ oleæ corona: cœna in curia. laudatio: ſimiles haud dubie honores probe functis legatione dabantur. Romæ ad ſummos honores aditus inde fuerat. Cui legatio *Liu. libr. 3.* morti erat, ſtatuas, columnas (ſi ferro periiſ- *Philipp. 9.* ſent) poſuere, publicam ſepulturam fato ab- *l. 2, D. de* ſumptis decernebant: obtinuit tamen Cice- *or. iur.* ro, vt Seruio ſtatua poneretur, etſi is ferro non *Plin. lib.* periiſſet. Atque iſta ſatis. nec enim hiſtoriam *34, c. 6.* turſus ingredior: quando illam libro ſuperiore explicaſſe voluimus: & hîc iam abſoluimus tractatum de ipſo iure legationum. Alii & erunt forſitan copioſiores, quibus hæc morum collectio fuerit cordi magis.

L

ALBERICI GENTILIS IC. CLARISSIMI, DE LEGATIONIBVS LIBER III.

Quam multa in legato conuenire debeant, vt officium suum præstare possit, CAP. I.

Ex his, quæ hactenus dicta duobus superioribus libris sunt, ad legati officium explicādum pergimus. Quod scilicet quanti sit, aut ex eo vno liquet, quod Cyrus inter primos educandum & instruendum sibi hunc duxit, qui fungi isto munere deberet. Et vero legati munus quale sit, inde fuerit primo dispiciendum, quod mores, iuraque legationum volunt. nam prima officii pars est, iura illa, & illos mores seruare: velleq; vt seruent alii sibi. Ex eo etiā, quod legatus nouerit, qui, qualisq; sit, instruetur maxime de reliquo omni officio: quia alia sit vnius, altera alterius legationis persona. Iam igitur de officio isto dicamus. Sed ita, ne oratorē, quo cū nomine conuenit; ne philosophū ethicum, œconomicū, poli-

Xenoph. lib. 8. de pæd. Cyr.

politicum, militarem, quorum non paucis instructus esse preceptis debet; ne deniq; aulicũ, cuius arte expers noster hic esse non potest, erudiisse velle videamur. Ego .n. de legato scribo. & quemadmodum M. Tullius, qui rerũ omnium exactam cognitionem in oratore requirit, earum tamen ne verbum facit: ita ipse, quę propria legati sunt, persequar, & quantum in me est, explicabo. Hoc mihi, vel ignoranti opus illud vniuersum conficere, vel recte de scribendi ratione iudicanti, consiliũ placet. nec alios, qui diuersum obseruant, adeoq; nec Aristotelẽ ipsum probare queo, qui similẽ perscripturus artẽ, longe plurima, alterius quæ sunt artificis ac præceptoris, docet. Etenim respõderi a Peripateticis nihil animaduerto, quod aut propositum Aristotelis recte defendat, aut vnũ hoc indignissime non cogatur admittere, vt a libris inscriptiones sint remouendæ; si alia isti ęquè habent pręter id, quod operis titulus tenet. Ergo Quintilianus, Cicero, Aristoteles, Xenophõ, & Itali illi, Castelioneus, Casa, Guatius, similesq; pro illis disciplinis consulantur, qui docẽt. Mihi etenim satis est, dixisse, carere earũ cognitione legatum non oportere: atq; verũ hoc esse, non vna ratione ostendere. Cupio autẽ & exteriora quædam in legato & fortunæ, & naturæ bona reperiri: sine quibus apposite agere iniunctũ mun⁹ nõ potest, nec officiũ suũ recte pręstare. Quę omnia qualia sint &

In libr. Rhet.

quam multa, ſequentes diſputationes aperient. Certe, quæ ex ſuperfluo (vt cum Polybio de militis perſona differente loquar) ſunt, & inaniter redundant, miſſa omnia faciam. Et nec oportere Nicephoro auſcultari cenſeo, qui in legato rerum omnium, omniumq; linguarum cognitionem, & quidem excellentem requirit. Turbida, & ridicula hæc eſt virium noſtrarũ elatio: cum ſi vel in triplum vita prorogetur, ne tum quidem nos rerum plenam poſſe cognitionem apiſci, tanta eſt ipſarũ obſcuritas; & naturali intellectu ſentimus, & viri doctiſſimi conteſtantur. Atq; illi iidem tradũt, habitum pro miraculo olim, ſi duarũ linguarum quis notitiã tenuiſſet. Quod tamen quale ſit, mox videbimus. Nam hic, vt verum de rerum ſcientiis dicam, quid cum omni medicina faciet legatus, quæro: quid cum aſtrologia: quid cum aſtronomia: quid cum phyſica. Veri ne ſint ſenſus: quæ ſit mundi forma: quæ ſit Solis magnitudo: quæſtiones procul & ab ſui oratoris officio remotas ſtatuit libro 1 de Inuentione Cicero. quid ſi remotiores innumeras ego proſequerer? Quid noſter cum eiuſcemodi artibus faceret? Politices pars eſt Legatio; vt Plato indicat in maiori Hippia, & in Politico non ſemel ſcribit; Taſſus etiam diſerte ponit, nec non certiſſimũ videri vnicuiq; valet. Quæ igitur illarũ diſciplinarũ (oſtende, qui adſeris de cæleſtib. Plato) in legatione vtilitas?

Lib. 9. *Lib. 6.*

Galen. lib. 6, De ſimp. med. fac. lib. 2, 3, De pulſ.

In Epinomi. Lib. 7 De legib.

litas? Sed, vt diximus, nec possibilis est compa- *Lib. 1. De*
ratio. egregie enim & vere illic Cicero: *Qui- Inuent.*
bus in rebus summa ingenia philosophorum plurimo cum labore consumpta intelligimus, eas sicut aliquas paruas res oratori attribuere, magna amentia est. Sed & mediocriter doctos magnos in republica, multosq; viros commemorant, *Cic. lib. 3.*
& nos scimus, fuisse tales, qualis numquã vllus *De legib.*
huiusmodi encyclopedicus exstitit. Verum & alibi disputatum a nobis est plenius aduersus istos, qui orbem vbique crepant scientiarum. *Lib. 2, 8,*
contra quos, mirum, quam multus, sæpeq; est *Pæd.*
Xenophon, & in hoc maxime nostro Politi- *Cyr. libr. 4,*
ces argumento. His itaque in præsentia omis- *De fact.*
sis, ad institutum progrediamur. *Socrat. &*
Exteriora quæ in legato volumus conuenire, in Oecon.

CAP. 2.

QVÆ igitur exteriora illa sunt, quæ in legato volumus conuenire, vt is munere suo rectius defungatur? Duo esse videntur: opportunitas profectionis, & aptus legatorum ornatus. Scitum quippe illud Tyberii est ad Ilienses legatos. Officiosa ea legatio fuit in morte filiorum Imperatoris. at cum serius, quam par fuerit, aduenisset, scommate excepta illo est: *Et ego*, resumpsit Tyberius, *casum doleo vestrum, Hectorem qui ciuem fortissimum amiseritis.* Historia apud Suetonium est. *Cuiq; sua tempestas* *Eccl. c. 3.*
est, inquit Sapiens. Et tempus Stoici definiebant actionis opportunitatẽ: qua non seruata,

mutari & incontrarium officia omnia, ostendit Cicero. Sic missi Roma legati ad Antiochum de rebus summis acturi pudentissime substiterunt, luctu ex morte filii superueniente distentum regem audientes: vt apud Liuium est. Verum nota hæc pars. Modum, ornatumve congruum ego & ex numero metior legatorum, & ex reliqua circa ipsos pompa. Narratum enim est de Sultano quodam, quod ludibrio existimarit haberi se, si sine amplo comitatu, etiam & muneribus legati ipsum adiissent. Qua tamen in re & quid legatio habeat, & ad quem mittatur, videndum est. Nã, vt de numero legatorum scribam prius, putauit & Demetrius ille vrbium expugnator, contemptũ se a Lacedæmonibus esse, qui vnicum misere ad ipsum. Contra etiam in multitudine peccatum esse, Tigranes, sic de Luculli pusillo exercitu loquens ostendit: *Multi, si legati, vt pauci, si hostes adueniunt.* Atq; cum hæc ita sint, vnum tamen missum non infrequentissime, nouimus, & sine indignatione exceptum. Et e diuerso, a populis Indiæ quibusdã, memorat libro 9 Curtius, ad Alexandrum centum venisse. & centum aliquando inducit Virgilius. & quingenti ad Instinianũ Persæ accessisse traduntur. siue hi fuerunt legati omnes, siue etiã comites, nihil in proposito refert. Nam & semper fere vnus est, qui agit, dicit & legationis princeps nominatur: vt reliqui comites & ipsi

Lib. 1. De offic.

Lib. 35.

Ma. lib. 2. leg.

Plutarch.

Plutarch.

App. de bell. Mithr.

lib. 30.

Procop. lib. 2. de bell. Pers.

ipsi appelllari quodam modo, censeriq; posse videātur. Miserat tam multos rex Cosrhoes, vt vrbē quandā ingressi occuparent. Itaq; nec admissi sunt, nisi viginti: & legato conquerenti respōsum fuit, ex more lagatorū eū sic non aduenire. Sic, legere me alibi memini, tria equitū millia in legationem quandam profecta. Sed a principe non excipiebantur, ad quē ierant, intra mœnia vrbis, multitudinē armatorū (nam & armati processerāt) timente. In pręsenti argumento definire certi aliquid nequeo. Sed nec valde de ea re laboro, quia non ad legatū, quā ad legantē ipsa pertinet. Satis autē fuit indicasse: & quidē oportuit: quoniā aliquid momēti in hoc legatorū & comitū numero est: vt fungi suo officio cōmodius legatus queat: si.n. recte afficitur ex his princeps, quę prima in aspectū incurrūt: aditus legato ad reliqua lōge facilior erit. De reliqua vero pōpa hoc tantū, quod & est cum supradictis commune: spectare maxime ad dignitatem vtriusque principis, cum res exigit scilicet, magno comitatu, magno apparatu instructos, & ornatos legatos incedere. nam vnius referunt personā, & alteri quasi pares futuri appropinquāt. itaq; fieri citra dedecus nequit vtriusq;, si persona hæc aliter se habuerit, quam tanti loci maiestas exigit. Equidem si histrionem exsibilaremus, qui regis partes agens, sordido comitatu, nec ipse regaliter velatus, in scenam prodiret:

quid huic fiet legato, qui non breuissimi temporis fabulam agit, sed vere induit principalem personam. Laudandi autem hic mihi essent quamplurimi, qui & alias egregie, & partem istam excellenter executi sunt: & sunt mihi cogniti. tamē nisi vnum certi negotii, & tēporis vnum, omnium videlicet præstāssimos, non memorabo. Ille illustrissimus est *Henricus Standlyus Darbyensis Comes*, qui proximis his mensibus Galliarū regi insignia summi equitum ordinis a nostra Regina detulit tanto cū splendore, & pompa: vt Gallia propemodum admirata magnificētiam eius legationis dicatur. Alter est perillustris eques *Amicius Pouletus*, qui annos quattuor apud eundem regem pro regina versatus in legatione, & ad reliquā partem præstantissime, & ad istam sic est, vt prioribus multis, & multis posterioribus plurimum de hac laude detraxisse, præripuisseq;, constanti hominum fama existimetur. Non id est minimum in legato. atq; Germani in legationes non alios mittere consueuerunt, quā qui virtute, & numero comitatus eminerent.

Tac. de morib. Germ.

Naturæ bonis carere legatum non posse, CAP. 3.

CVM exterioribus illis si & naturæ dona in legato conueniant, quis plurimum accessionis fieri neget? Pulcritudinē epistola quauis commēdatiorem, ferunt ab Aristotele dictam; & eundem interrogatū, cur quæ pulcra sunt in amorem sui allicerent, respōdisse, cæci homi-

Diog.

hominis istam esse interrogationem. Isocrates certe supra alias res omnes extollit pulcritudinem: & quę pulcritudine carent, ea omnia contemni adfirmat. Sed ego neque pulcritudinis encomium institui: neque differuero quam hominis pulcritudinem exigam, legatique. nam, vt hac in re mittam Aristotelis minutiorem partitionem: primo De officiis Cicero quæstionem soluit, qui duas facit species pulcritudinis, virilem, & muliebrem: atque hanc in venustate ponit: illam, quam nos quęrimus, in dignitate. Pulcrum itaque legatum esse velim: maxime vero eum, qui ad barbaros proficiscitur. nam refutata in vniuersum est Stoicorum sententia, euictumque constare hominem animo, corporeq; : & hominibus barbaris in corporum maiestate venerationem solum etiam esse liquet, quod & Magnus Alexāder despectus a regina Amazonum traditur: quia non eam omnino pulcritudinem in maximo illo rege, & sane pulcerrimo hæc reperisset, cuius ingentis rerum gestarum famæ rumore percita ad ipsum venerat. Sic & despectus, & derisus Agesilaus Magnus (quod Plutarchus prodidit) ab Ægyptiis, vir breuioris staturæ. Non id Moschus anno superiore fecit cum illustri equite *Hieronymo Boëso*, qui ab Regina Angliæ legatus ad eum fuit. vir & maximis quibusq; legationib. aptissimus, & (quod nūc scribimus) nobili corporis proce-

In enco. Helen.

Lib. 1. Rhet.

Cic. De finib. lib. 4. & 5. lib. 1. De leg.

Curt. lib. 6.

ritate,&ea aspectus præstantia,quæ simul&vigore, &comitaté(pulcritudo Aristoteli in viro cōmendata) hominis facile ostendat,sic insignis,vt ipse vnus in tāta Anglię pulcerrimorū hominū copia legari præ ceteris illuc meruerit. Alibi apud barbaros secundū hāc ipsam pulcritudinē,alibi secundū proceritatē honores deferri consuetū,scribit etiā Aristoteles.& faciem in illa mundi barbarie multū valuisse, Lucretius libro 5 canit. Nec vero mirum est, si id cum barbatis euenit: quoniam qui hominem ex solo corpore, vt alii ex solo animo voluerunt, constare credent, si non credunt isti, qui, vt sentit Cicero, non re, sed nomine tantum homines exsistunt? Sed quid barbaros in rem præsentem produco? Stoicus Cato in legatos populi Romani, quorū vnus, saxo quōdam in caput percussus, fœdas cicatrices præferebat; alter pedibus laborabat, iocatus sic traditur: *Mittit populus Romanus legationem, quæ nec caput, nec pedes habet.* Hæc de pulcritudine. De reliquis corporis bonis quis dubitet, quin idem, immo magis non sit? Atque hæc ita se habent. non tamen vt aliquando diuersa consilia non sint meliora. Sentimus enim quā valuerit afflictū legati Chalcidēsis corpus in senatu Romano: *Chalcidensiū* (aiunt) *legatio ipso introitu ob id, quod Miccion princeps eorum pedibus captus, lectica est intrelatus, vltimæ necessitatis extemplo visa res*, &c.

Lib. 4. Polit.

Lib. 1. de off.

Plut. Liu. lib. 50. App. de bello Mithr.

Liu. lib. 43.

Quod

Quod fortunæ bona conuenire in legato debent,
CAP. 4.

NVNC de fortunæ bonis scribendum est. Hęc ego in legatis vehementer desidero: etsi sciam tantam esse quorundam principum siue stultitiam, siue peruicaciam, vt quem omnino mittant, vix cogitent, seque vnos mittentes respici debere opinantur. Sed nihil de principibus dico: agant, legēt vilissimos quosque, siue hos vilius redimant, siue sint hac in re gratiosi: ipsi sæpe sentiunt, quid hoc sit, faciem, & personam suam ignobilibus hominibus dare. Augustus, legatis esse in Orchestra locum, vetuit, cum quosdam etiam libertini generis mitti deprehendisset. Accepi, quod Ludouicus XI. Galliarum legato vti soleret quodam (o rem fœdam!) barbitonsore: & homini sane tantum exhibitum honorem, quanto fuerat dignus artifex vilissimus. tamen adhuc aliorum principum ego patientiam demiror, qui vel excipere hominem potuissent, & non se contemni existimarunt a Gallo. De legato ipso dico. Virum ignobilem posse nobilis, adeoque principis personam præstare, vix est verisimile. Nobilitas .n. ipsa est ille stimulus, quo ad res præclaras vrgemur. & plebeiũ gen⁹, quin abiecte se, & humiliter nõ gerat, rarũ est. & vim vero fortunæ bonis cõnumero, quã secũ eo affert legat⁹, quo proficiscitur, quãq; aut a maiorib. habet, aut nata eadẽ

Suet. c. 44

Arist. lib. 2. Rhet.

sibi est ex reliqua anteacta vita, quove alio fortunæ beneficio. Ecce; quod Valerii, Menenii, Horatii, gratiosi apud plebem erant, cum hac efficere valuerunt, quod alii non sunt assecuti.
Lib. 2. *Placuit*, inquit Liuius, *oratorem ad plebem mitti Menenium Agrippam facundum virum, &, quod inde oriundus erat, plebi carum*. Et libro tertio: *Tum Valerius, Horatiusq; missi gaudio ingenti plebis accipiuntur: quippe liberatores*, &c.
Plut. in Phoc Quid alios memorē? Sic ad Alexandrum, ad Antipatrum Phocio ab Atheniensibus legatus, quod regibus vir esse acceptissimus, consecutus ea ab illis est, quæ alium cōsequi impossibile fuerat. Iidem histrionem (ars, hæc non dedecori Græcis) nescio quem ad
Æschin. Philippum misere, & notum regi hominem ex arte, & gratum, rem confecit. Antistites Christiani a Firmo missi tantum valuere apud Theodosium fauore proprio, quātum ne sperandum quidem aliis fuit: vt ex narrante licet
Lib. 29. cōiicere Ammiano. Infinitus sim, si istud prosequor argumentum. Ceterum Sabinarum mulierū nobilem legationē (legatio fuit teste Dionysio lib. 2) quis reticeret? inter arma, cædesq; legatione defunctę illa sunt egregie, quā alii nulli mortales potuissent. Quis in memoriam non reuocarit aliarum mulierū ad Cori-
Dionys. lib. 3. olanū legationem? Hunc non amicissimi homines, non ipsi Dii, certe non Deorū sacra, & insignia frangere potuerunt: mater autem &

legatio

legatio muliebris ab ipso reportauit, quod est desideratum. Magna profectò, magna vis est in persona ipsius legati. Quod in 2 Gonzaga disseruit Tassus eleganter: & auctor Rhetor. ad Alexandrum hæc confert: *Ipse quidem non potis est, qui pro vobis legatione fungatur: hic vero, qui Spartiatarum ciuitati amicus est, facillime apud eos, quæ vultis queat efficere*, &c. Indicauit vero & hoc ipsum egregie Annibal Pœnus, dum Scipionem sic allocutus traditur: *Vestri quoq;,* vt audio, *patres nonnihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negauerunt pacem. Annibal peto pacem, &c.* eodemque spectant & illa, quę itidem Liuius scribit de Carthaginēsibus legatis, *Quorum ætatibus, dignitatibusq; cōspectis (nam longe primi ciuitatis erant) tum pro se quisque dicere, vere de pace agi*, &c. & quod de Asdrubale Hæduo: *Is pacis semper auctor, aduersus factioni Barchinæ eo tum plus illi auctoritatis fuit.* Verum, vt dixi, longiori oratione istud non prosequor. Reliqua, quæ ad legati officiū proprie spectant, diligentius examinemus. Liu. lib. 30

Præstantem ingenio legatum esse oportere;

CAPVT 5.

ET quod in omnibus hominibus solet desiderari, id in legato ego requisierim maxime: atq; illud ingenium est. Ac vero ne de singulis bonis, quæ vno ingenii nomine comprehenduntur longam orationem instituā: quantus, quæso, potest legatus esse, qui celeri animi Cic. libr. De fin.

motu non valet? Hæc ſcilicet ingenii dexteritas eſt animi quędam vehementia concitata, vt dixit in Carmide Plato. Corinthii legati ni promptum habuiſſent reſponſum, quod Alexandro aliquando dediſſent, quantum aberãt, quin impotens regis ira eos non tractaſſet peſſime? Ciuem Corinthi factum Alexandrum ei denuntiarunt. indignatus rem minimi rex. at legati, Tibi vni, ſubdiderunt, & Herculi iſtud detulimus. Quo dicto ſic placatus eſt Alexander, vt maxime etiã ea ciuitate gauderet, quod par Herculi viſus, habituſque fuiſſet. Leo Byzantius Athenas miſſus, vt in componendis, quibus Athenienſes affligebantur, diſcordiis operam, quam poſſet, nauaret: obeſus autem, & ventricoſus cum eſſet, riſum huic ciuitati ſtatim commouit. Quid Leo? ingenio adeo valuit vt ab hoc malo potiſſimum & deſumpſerit ſibi dicendi occaſionem, & ad concordiam traducendi Athenienſes. nã ſtatim ita: *Quid me perpinguẽ ridetis viri Athenienſes? Vxor mihi obeſior longe eſt. & vtrumq; tamen, quia concordes ſumus, lectulus vel breuis tenet*, &c. Demetrio (quod retulimus) excandeſcenti, vnum miſiſſe legatum Lacedæmones, qui aliter os legatus obſtruxit, quam quod queritanti reſponderit: Ita, rex, vnum ad vnum miſerunt. Aſdrubal Hædus dum victis Carthaginenſibus pacem in Senatu Rom. petit, rogatuſque, ſi ea daretur, per quos ipſi Deos in leges fœderum iurarent, quæ toties

Senec. lib. 1 De benef.

Plutar.

ties

ties violassent: *Per eosdem*, dixit, *qui tam infesti sunt fœdera violantibus*. Lege lib. 30 Liuium. In hac parte excellat legatus necesse est: quoniam sunt eius actiones pleræque omnes, quæ tempus ad consultandum non præbent: quæque nisi per istos celeres animi motus recte expediri non possunt: nam hi sunt, qui momento tẽporis & consilia in re subita suggerunt, & ordinem, ornatumque, quo acute excogitata proferantur. vt Aristoteles, vt Cicero, vt alii docent. Sed quid ego exemplis, rationibusque rẽ manifestam illustrare conor? Quin dicimus potius, quomodo vis ista comparetur? Sed a natura ingenium singulis ingenitum est. Credo tamen adiuuari ab arte posse, & quodammodo etiam comparari. Nam legato non deerit quod argute & eleganter respondeat, dicat, agat, si solerti iudicio, magnaque diligentia cogitarit prius, quid sibi, suæque obiici, dici, fieri valeat legationi. parato enim quid vnquã defuit? Illud nec iuuabit istos conatus mediocriter, quod & legatorum, & aliorum dicta, facta attente notauerit, quæ huius argumenti sunt. Excitamur enim similibus ad similia: & fieri etiam potest, vt idem tibi sit respondendum, quod aliis dictũ, hæc obseruando, cognoueris. Sic scil. eadem dicta, factaque in ore non infrequenter legimus plurium, & a plurib. vsurpata. In summa, qui rerum siue occasionum

Arist. lib. 1 Post. et lib. 1. Rhet.
Cic. lib. 1. De orat.

genera tenebit: tenebit autem qui aget, quod dictum est: is particulares, quæ teneri non possunt, occasiones morarum præcipitandarum nec formidabit, nec ab ipsis se inepte expediet: quoniam in generis notione inerit specierum semper, & indiuiduorum sensus multus: adeo vt cum ad ista venerimus, deficere ingenio non valeamus.

Legatus vt sit orator, Cap. 6.

NVnc de reliquis, quę legatum habere volumus, & homini non adueniunt, sed ipsi a se vel maxime quæruntur, dispiciamus. Oratoriis excultum virtutibus legatum desideramus, & nomen ipsum oratoris commune desiderat. Neque in adsertione adserenda est, cur tantillum trahamus moræ. Id monemus magis, quod is a me nunc legatus effingitur, qui nō vni tantum aptus est speciei legationis, sed omnium obire munus recte potest. In bellico enim legato non admodum requirimus oratoriam vim istam, non in aliis multis. An requirimus in illo, quem agere mutam diximus legationem? An in tali, qui conceptis verbis legationem exponit? Qui reddere tantum litteras habet? Sed & illud in proposito tenendum est, quod nec vmquam cupimus sic ab oratoria arte legatū instructum, vt parculas rhetorum omnes ei reuolutas velimus. Nec enim hunc virum, quem factis excellentissimis destinamus, ad verborum, linguæque anxiam il-

lam

lam ſollicitudinem deuocare decet. Nam neque principibus, quorum perſonam legati gerunt, conuenit is dicendi character, quem vbiq; in lucubrationibus oratorum aſpicimus, ſed ſimplex, ſed nudus a coloribus, figuris, luminibus. Breuitas ſermoni conuenit legati, & ſit is illuſtris ſententiarum & rationum pondere magis, quam elaborata dictione & amplificationum digreſſibus. Etenim quod Demoſtheni accidebat cum Phocione, id, niſi ſupradicta ſequimur documenta, legato noſtro continget. Quæ orator ille maximus longa ſæpe dicebat oratione, Phocio ea, multum ac ſæpe dolente altero, pauculis omnino verbis diſpergebat. Vis dicam, quam orandi rationem in oratore legato cupio? quam non improbaret Tacitus, ſiue is fuit Quintilianus; qui dialogum *De oratore* ſcripſit: quam Cicero alicubi *popularem rhetoricam* appellat. quã Menelao fuiſſe, Homerus Iliados tertio tradit, nõ multiloquam, non vagam, ſed breuem, argutamque. ac ego quidem breuem appello ex Ciceronis, qui in propoſito meminit Menelai, & Ariſtotelis, & aliorum rhetorum documentis; quæ in mediocritate conſiſtat. Eam ego locutionem legati eſſe velim, quam philoſophorum eſſe Cicero in Oratore ſcribit, caſtam, verecundam, virginem incorruptam quodammodo; & ſermonem potius, quam orationem. Nollem oratorem noſtrum

Plutarch.

Lib. 2. De finib.

Cic. in Bru.
Ariſt. lib. 3. Rhet.

oratore Scauro meliorem Catulo filio, Ser. Sulpicio, similibus. si in legatione exponenda, & sententia dicenda grauitas, si naturalis quædam auctoritas, si prudentia, si elegans quoddam & eruditum genus orationis, & in summa tantum eloquentiæ in legato est, vt munus illud tueri facile possit: vltra nihil ab ipso exigẽdum, opinor. Hęc mea opinio est: immo legati omniũ, quos ego quidem nouerim, excellentissimi certũ iudiciũ est. *Franciscũ Walsingamũ* dico. Is aliquando mihi in istã sententiã dissẽrebat. Sed & legati illi huc concedunt, qui longas orationes missas faciẽdas, vt res paucis trãsigeretur, Belisarium aliquando monent. Hac iã dicendi ratione noster agat, oret, lenocinetur. & Tassus enim lenoni legatum, queadmodum oratorem quendam coquo in Gorgia diuinus Plato assimilat. & hoc ipsum Plautus alicubi intulit. nescio vero (nam id ab vltimis studiis pueritiæ memoria repeto) si etiam Iustinus scribit, dum a rege quodã missos lenones tradit, atque eosdem mox legatos appellat. Socrates certe, vno se lenocinio confidere vel maxime, apud Xenophontem in Conuiuio contestatur. ea est ars conciliandi amicitias. ea est legati ars maxima. Restat nunc vt de his verba faciamus, quæ tenenda ista in parte legato particulariter sunt, dũ legationẽ renũciat. At execut⁹ id est Aristoteles in Rhetoricis ad Alexãdrũ: igitur ab opere ipse supersedebo.

Proc. lib. 2. de bello Goth.

In Milit. glor.

Cap. 29.

Sermo-

Sermonem teneat legatus eius, apud quem agit,
CAP. 7.

LInguæ præterea illius, apud quem legatus est, notitiam habere noster orator debet. hoc.n. remouet incōmoda, adfertq; cōmoda multa. Et, vt hinc faciamus initium, semper is barbarus est, qui loquitur homini, apud quem verba facit, si is non intelligit dicentem. *Sumus surdi omnes*, vt ait Cicero, *in linguis quas non intelligimus.* Quid vero si interpretis copia non est? Fieri potest, ne sit. Meminerimus quid cū interprete Themistoclem egisse, scripsimus libro superiore. Caracalla interpretes non semel necauit, vt per eos non innotesceret, quid actū fuisset. quod in Selectis de legationib. ex Dione resciuimus. Esto autē, licuerit, liceatq; interprete, quem & nanciscatur legatus, vti: fidere tamē vel probitati vel ingenio eius, hoc quantum est? An & ex persona dicentis interpretis ita ille afficietur, qui audit, vt si ex legati ore digniori perciperet? Succedit verò mox & incommodū aliud, quod qualis fuerit responsio orationi suæ data, omnino ex interprete (vt vt hic probus, prudensq, fiet, bene rescire legatus nequit. Mitto quod cū Satyro histrione accidisse Demostheni, Plutarchus narrat: quæ scilicet eadem erant, visa diuersa fuisse recitante Satyro, atque cum Demosthenes recitaret. Demus interpretem (quod impossibile est: vel si ille interpres Sergius sit, quē lib. 4 Agathias

Lib. 5 Tusc.

Cap. 15.

in negotio hoc præſtantiſſimum facit) orantem plane ac is fecit, cuius verba referuntur: illam certe vocis energiam, & latentes illas affectuum ſignificationes inter dicẽdum aſſurgentes referre interpres nequit. Cedo, quì obſeruabit eas etiã ſignificationes affectuum, alio dicente, legatis, quas in auditorib. omnibus eſſe ſcimus, & is ſolus notare apte poteſt, qui agit, aut qui ſingula ſentit, quæ aguntur. Quid eſt, quod prudentes medici libentius ipſi vident, alloquuntur ægrotum, quam ſi, quid quid in re eſt, referatur eis ab aliis? Nẽpe quia multa ſunt, quæ recipi niſi noſtris oculis nequeunt. Et eſt ſimile, quod de teſtimoniis ad iudices quoſdam Adrianus imperator reſcripſit. Id tamen non refero. At hæc quoq; fieri poſſe concedamus: quæſo quæ certitudo manet legato, ſi ex interpretis iudicio (iudicat enim hoc loco iſte, qui quod ſenſum excedit refert) totus pendeat? Verum & quem ſtatueremus illum oratorem, qui per interpretẽ diceret? quem legatũ ſtatuimus, ſi is eſt orator? igitur ob hæc vitanda incõmoda, definimus, legatũ indigere interprete nõ debere; atque ideo cognitũ ipſi ſermonẽ eſſe oportere, quo is vtitur, quẽ alloquitur. Probo Tiſſaphernẽ Perſam, qui legatum miſit Spartã linguæ Spartanæ gnarũ. Perſeũ probo, qui hominem legauit ad Gentiũ regem Illyriorũ ſermonem callentem Illyricũ. Non dubito, quin Romanorum

L. 3. D. de teſtib.

Bal. in l. 20. §. vlt. de teſta.

Thucyd. lib. 8.

Polyb. in Select.

norum pleræq; omnes legationes ab tali non fuerint linguâ instructæ, qualis ipsis citra omnem interpretis opem satis ad munus obeundum fuisset. Etruscum enim sermonem, mox Græcum pleriq; omnes, qui ad rempublicam capessendam nutriebãtur, discebant. Sermo autem Græcus quâ non patebat? Carthagine erat bene notus, si verum est, quod interdixerint illis Romani, ne vterentur. Quis nescit de omni fere cis Euphratem Asia? Quid Saguntum, Emporium, alios in Hispania locos, & Massiliam in Gallia memorem Græcas vrbes? quid rationes conquiram, quibus, non quidem communiter notam (id enim Cæsari refragaretur) linguam Græcam & in istis Europæ partibus ostenderem, sed incognitam non fuisse? Scripsi aliquid ex Cicerone ad rem alibi. Quid quod legatos vsos interpretibus in tota Liuii historia, aut fallor, non legimus? Scio tamen & alios, & legatos interpretibus aliquando vsos. Verum quidquid facti sit, ego docui satis, sic fieri oportere, vt dixi. Et nunc quidem si legatus linguam Latinam teneret, bene prospectum ei opinor: quoniã longe hæc est hodie in vniuersa Europa notior, quam fuerit Græca. Si tamen & eas cognosceret, quæ nunc viuunt, vbi futurus legatus est, magis atque magis probarem. nam, vt alia omittam, afficere, quemadmodum volet, poterit legatus regem sane cer-

Liu. lib. 2, 6. Dionys. 4.

Lib. 4. Lect. c. 3.

Cic. in ep. ad Therm. & in ora. pro Bal. & l. 5. de capt. Sall. de bell. Iugurt.

tius, si huius ipsum patrio sermone alloquitur. Quis isto magis non afficitur, qui congenitus nostris sensibus est? Iterũ de interprete. An cũ interprete hæc consequemur? Scilicet idem plane est interpres & legatus; atque quod hic dicendo nunc vnum, nunc affectum alterum in principe audiente mouendum, promouendum censeret, idem facturus interpres fiet. At immutanda oratio non infrequenter venit ex his, quæ dicendo fieri animaduertimus. quod probe Rhetores omnes admonent. nec vero istud facere per se interpres, aut illum, vt faciat, surdus noster iubere potest, qui sentit eorum nihil, quæ fiũt. Mittamus interpretem, qui sapienti legato numquam adfuerit. Discat & viuentes aliquas legatus linguas, vel nobiliores, vel quæ vsui sibi ex commerciis gentium, vicinitate, oportunitate, alia occasione esse queũt. Onus non impono homini omnium addiscẽdarum linguarũ. quod Nicephorus facit. nullæ enim humanæ vires id ferent, siquidem linguæ innumerabiles sunt, vt scribit Cicero; tantum abest, vt disci etiam possint. & vir optimus Manutius, totam ætatem vel vni addiscendæ linguæ Latinæ consumere homines, non vno in loco conquestus est. Illeque in hoc forsitan poetam agit, qui vsque etiam ad eloquentiam cognitas cuidam canit linguas, Hebraicam, Græcam, Latinam, Hispanicam, Germanicam, Gallicam, Italicam, Æthiopicam, Arabicam,

Li.5.Tusc.

bicam, Syriacam, Persicam, Anglicam, Chaldaicam. Mithridatem, quem duarum & viginti gentium, quas sub ditione habuit, linguas calluisse scribunt, scio linguas tam multas non calluisse: nec enim tam patebat in immensum eius imperium, vt liquet ex Appiano optime. Fuerint itaque non linguæ, sed idiotismi plerique omnes. Idem de Cleopatra responderim: de qua scilicet magna etiam notata in proposito sunt. Meminerimus vero risum ducis Romani, qui Dacas, Medos, Elimæos, Cadusios, alia nomina vix fando audita, Antiochi legato accensente pro rege stare: *Atqui*, inquit, *hi omnes Syri sunt*. elegans est apud Liuium libro 24 historia. Tres igitur cum Ennio, qui & *tricor* propterea dictus est, linguas teneat legatus noster, &, si potest, vnam adhuc & alteram. Nec enim admodum difficile iudico mandatum præsens hominibus, qui rerum scientias minutissime persequi non coguntur; & abundant affatim otio, reliquisque commoditatibus, quibus ista comparari solent. Themistocles anni spatio Persicam didicit. Sit & Themistocles testimonium in definitionem nostram. nam didicit Persice loqui cum Persis futurus, acturus. Et quoniã multa hic diximus, caput cum Demosthenis facto cõcludo. Is Græciam legatus peragrans colloquendo, & instigando omnes fere populos, Thebanos ad bellum resides in Philippum

Gell. li. 17, cap. 17.

Plutar. in Anton.

Thucyd. lib. 1.

Plut.

armauit. Num tanta per interpretem effeciſſet? Cum interprete principium & finis.

Magna in legato hiſtoriarum cognitio requiritur, Cap. 8.

Hiſtoriarum præterea cognitionem legato noſtro commendauimus. Nam vt infinitas hiſtoriæ laudes prætermittam; hoc certe ex earũ cognitione legatus aſſequetur, quod quaſi innumeras obierit ipſe legationes, dum tot legatorum facta, dicta, euenta perlegerit, eruditus euadet facile atque peritus normam componendi actionum ſuarum. Neque enim aliud eſt noſtra prudentia, quam euentorum obſeruatio, rerumque præſentium ac futurarum ex præteritis tamquam ex fonte ſcientia deriuata. Et hoc ipſum illud eſt, quod apud Procopium libro 3 de bell. Goth. legati Longobardorum dicunt, & paſſim viri prudentes adfirmare conſueuerunt, eum, qui de futuris velit diſpicere, præterita intueri debere. *Nam quæ,* inquit lib. 2 Rhetoric. Ariſtoteles, *futura ſunt, plerumq; paria, ſimiliaq; ſunt iis, quæ iam facta ſunt.* & libro 1: *ex præteritis futura conicientes iudicamus.* Quoniam ſcilicet res mortales omnes, omniumque temporum ſumma nexæ ſimilitudine ſunt. Etenim, qui omnia faciunt, homines iidem ſunt, naturam eãdem, eoſdemq; affectus perpetuo retinentes; quare, effecta eadem exſiſtere, neceſſe ſit. Sed & rerum obſeruatione patet, verum eſſe, quod dico.

Ariſt. c. 2. Rhet. ad Alex.
Machiauel. lib. 3. Obſeru. in Liu. c. 43.

dico. quantam enim videmus morum in singulis populis vicissitudinem? Sane aut nullam, aut leuissimam. Est hoc cæli, terræque opus, vt hæ huius, illæ illius gentis sint rationes. quod Hippocrates docuit, & alii plures exscribunt, atque in persona Manlii Consulis Liuius libro 38 elegantissime tractat; & ex se libro 5 dicit, dum de Rhætis loquitur: ac rursus libro 45 de aliis. alibi etiam, licet a se diuersus, tamen & illud in nostram sententiam, habet, quod nec terra mutata genus, aut mores mutat; & quod natura insita velut ingenio terræ vinci nequit. Hæc eadem de vi terræ, ac cæli Herodotus, Plato, Polybius, Cicero, Plutarchus, Curtius, alii (vt dixi) notata reliquerunt. Si itaque idem cælum, eadem perpetuo manet terra: eędem & perpetuo rationes populorum manebunt. Scio, educationi, consuetudinique deferri plurimum. Sed non vt rerum natura inuertatur: nam quod natura insitum est velut ingenio terræ, vinci nequit. Quamquam ista quid diutius prosequor? Historiarum peritus & præterita sciet, & cognoscet præsentia. Volo namq; legatū, cum antiquis dedisse historiis operam, num etiā recentioribus. Quare ad eas, licet certissimas, coniecturas ipsi recurrendū non fuerit; qui hodierna nequaquā ex anteactis, sed ipsa per sese nota probe, & explorata habebit. Quid? Potuit Lucullus, cum esset Roma profectus rei mili-

In libr. de ae. aq. & le.

Lib. 37.

Herod. lib. vlt.
Plato lib. De leg.
Polyb. lib. 6
Cic. de lege Agr.
Plutarch. in Pomp.
Curt. lib. 8.
Cic. in Lucull.

taris rudis in Asiam factus Imperator venisse, opera simili, sed paucorum dierũ adiutus, qua exsistere aliquem legatum posse, nos adfirmamus: & idipsum non fiet? Age: negari illud non potest, instructum ab historiis euasurum in legatum optimũ trihorio longe facilius, quam, destitut⁹ si sit ab isto auxilio, annis multis, multisq; faceret. Ecce autẽ me ipsum do in quale quale exẽplũ, qui ex pfunctoria, breuissimiq; temporis lectione historiarum hęc potui (credo inutilia penitus non fore) obseruata, præcepta explicare. Quid ergo faciet is, qui in hãc vnam curam intendet? qui propterea diligentius, qui plures historias euoluet? eũ profecto futurum legatum summum, & antequam attingat vllam legationẽ opinor. Nec enim nauta ex commẽtariis (vt dicere solebat Galenus) hic noster erit: aut desipere credetur, prout & desipere & delirare Phormionem philosophũ dixit Annibal, quod de re militari, cum numquam in militia fuisset, se coram milite, & imperatore præstantissimo ausus esset disputare. Nam iste legatus, non ex fallacibus hominum siue coniecturis, siue rationibus huc accedet, sed doctus ab certissimis rerum experimentis prouinciam sibi demãdatam ingredietur, animo iam perlustratam suo, totamq; cogitationibus suis exploratã, immo etiã oculis subiectam, & pedibus fere permeatã. Positus enim est quasi in specula, & summo quodam monte

Cic. lib. 2 De orat.

is,

is, qui cum historiis est: vnde subiectos campos, vallesq; & quoscumq;, qui loca hæc inferiora perambulēt, horumq; gressus omnes facile despicit. Ergo cum descenderit ipse, inque aliquod se dederit iter; commoda, & incōmoda loca, & rectas, & obliquas vias præclare noscet, & in itinere instituto, susceptoq; cum fructu ac laude versabit. Habet profecto hoc pręter alias scientias historia, vt ex ea & theoricā, & practicam simul assequamur. Atq; cum hęc ita sint rationibus comprobata, quid Alexandrum ab rerum gestarum Achillis, quid maiorem Africanum ab Cyri facinorum nobilissimorū siue historia, siue fabula eruditos cōmemorem? Maximę vtilitatis historia legato est.

Quatenus philosophia legatum deceat,

CAP. 9.

SED ad historiarum cognitionē accedere & illam philosophiæ partem, necesse est, quæ de moribus tractat, & ciuitate. Nam ista quasi anima est historiarū: vt quæ omniū caussas cōtineat. expliceta; dictorū, factorū, euentuum; atq; ideo historiæ notitiā non nudā, inanemq; esse sinat, sed incertos, vtilesq; rerū vsus perducat. Nec vero in negotio isto verebor omniū præstantissimū dicere, & ad imitādum proponere Machiauellum, eiusq; plane aureas in Liuium Obseruationes. Quod namq; hominem indoctissimum esse volunt, & scelestissimum; id nihil ad me, qui prudētiam eius singularem

laudo, nec impietatem, aut improbitatem, si qua est, tueor. Quamquam si librum editum aduersus illum considero. si Machiauelli condicionē respicio. si propositū scribendi suum rectè censeo. si etiam meliori interpretatione volo dicta ipsius adiuuare; non equidē video, cur & iis criminibus, mortui hominis fama liberari non possit. Qui in illum scripsit, illū nec intellexit, nec non in multis calumniatus est: Et talis omnino est, qualis qui miseratione dignissimus sit. Machiauellus Democratiæ laudator, & assertor acerrimus: natus, educatus, honoratus in eo reip. statu: tyrannidis summe inimicus. Itaq; tyranno nō fauet: sui propositi nō est tyrannū instruere, sed arcanis eius palā factis ipsum miseris populis nudum & conspicuum exhibere. An enim tales, quales ipse describit principes, fuisse plurimos ignoramus? Eccur istiusmodi principib. molestū est, viuere hominis opera, & in luce haberi? Hoc fuit viri omnium prudētissimi consilium, vt sub specie principalis eruditionis populos erudiret: & eā speciem prætexuit, vt spes esset, cur ferretur ab his, qui rerum gubernacula tenent, quasi ipsorum educator, ac pædagogus. Ceterū hæc disceptatio vlterius haud ducitur. Si fauere scriptoribus volumus, multa & in hoc vitia emendabimus: aut illa saltem feremus in eo, quæ in Platone ferimus, & Aristotele, aliisq;, qui non dissimilia cōmisere peccata. Feremus autem, quia

Plato libr. 8, de rep.
Arist. lib. 5 Polit.

quia meliora deteriorib. lõge plurima & is habet. Hoc habet, quod in præsentia quærimus, vt in lectione historiarum non grammatizet, sed philosophetur. Eget profecto altera alterius scientiæ cognitione. Nam absque historia philosophus talis mihi esse videtur, qualis qui rectam quidem ingreditur viam, sed quod in tenebris ambulet, certo cognoscere nequit, vbi sit: nec ea bona colligere potest, quæ Sole exorto solum apparent. Historicus cõtra, ambulat ipse quidem in luce & splendore rerum gestarum: at quoniam eundi viam non ideo tenet, quod prospectus sibi vndique patet; temere incedere, casuque eum oportet. Si enim in re aliqua peragenda is velit cum suis, quæ multa obseruauerit, exemplis progredi, cedo quæ sequetur? Non proferet exemplum, cui exemplum contrarium desit. vt vel ex his, quæ superiore libro tractata a nobis sunt, cognosci facile licet. Philosophia ergo est, quæ de exemplis iudicabit. & iuris scientia (philosophiæ pars) fuit, quæ de iure legatorum dum disputaretur, exempla subtili trutina æstimauit. æstimabimus, si quid in nobis huius virtutis plus erit, & in reliqua omni disceptatione. quoniam & Socrates dicebat, turpes absque scientia opiniones esse: & id esse, si aliena quidem facta, sententiasque producere, quid autem nos sentiamus, & rectum existimemus, fari minime valeamus. Philosophia id faciet, vt possimus: *Plat. lib. 6. de rep.*

Agath. lib. 1. Philoſophiæ iūctam hiſtoriam cum encomio illo admitto, vt haud ſecus quam domina, nec nutabunda, nec adulatrix iubeat, planeq; cō-*In orat. in Phæd.* ſtituat, quibus nam adhærere, quę fugere nos oporteat. Non fero alias. Philoſophum legatū ſine multa hiſtoriarum cognitione non fero: puer enim hic a Cicerone diceretur. Nuda, tenuiaq; eiuſdem bona appellaret Plato. Docent periti, & ipſos politicos homines philoſophiæ paulo familiariores factos, ad reip. gubernationem inutiles prorſus euadere, omniq́ue intellectu deſtitui, & communi etiam ſenſu carere, reliquis certe ineptiores ad res gerendas, experiētia ipſa quotidiana cōprobari. *Plato in Gorg. & Theæteto.* Nec his ſane, quæ in Socrate in re præſenti aliquando Callicles dicit, aut his, quæ ipſemet dicit Socrates, video ego, quomodo reſponſum ſit. Sit enim vel in vulgo vitium, quod vti *Plat. lib. 6. de rep. & in Hipp. ma.* philoſopho nolit, vel in eorum imbecillitate ingeniorum, qui philoſophiæ dediti pares etiam publicis rebus eſſe non poſſint, ſit in re alia: nos perſpicimus ſatis, putum putum philoſophum ineptum curis huiuſmodi eſſe. Ridiculi igitur illi ſunt, qui Alexandri, ſimiliumq́ue exemplo omnem philoſophiam viro in rep. verſanti diſcendam, penitiusque damandant. *Curt. lib. 4, 9.* Et neſciunt vani homines, Lunæ eclipſin regi ignotam, fluxum, & refluxum Oceani prorſus inauditum, aliasque haud dubie ſimiles rerum hiſtorias. nec enim de cauſſis,

etiam-

etiamnũ philoſophos ſummos latentibus, iuuenem coarguerim, quod & me contra facerem: qui nihil iſtorum in viro politico exigi velim. Aliud in Imperatore requiri, ait Pollio, cum inter litteratos emicuiſſe Gallienum narraſſet. atque idem oratione Marii veriſſima apud Salluſtium, & alterius apud Liuium libro 9 (ne plura appellem teſtimonia) liquido confirmatur. Nominem præſtantiſſimos viros vel vlla abſque literarum cognitione? Carolus V. noſtrà ætate, Conſaluus Magnus, Sfortia Mediolanenſis, innumeri & bellicis, & politicis artibus clariſſimi viri exſtitere tales. Sfortia, quod nec ſcribere ſciebat, ſe, dicere conſueuit, qua manu enſem tractare didicerat, eadem calami ductiones diſcere non potuiſſe. Et politicus noſter elegánter adfirmet, licet ſe ſtudia rerum publicarũ ſectatum, vacare aliis cogitationib. & contẽplationibus nequiiſſe. Eſt vero eadẽ & de legatis ratio, quæ de politicis illis, principibusq; eſt: nã & politic⁹ eſt legatus, & principis etiam perſonam tenet.

Iouius in vit. Adr. 6. in lib. 3. vit. Illuſt. in vita Sfor. c. 81.

De litteratis legatis, CAP. 10.

IVVAT in præſenti argumento paulum adhuc immorari. Quid tu, dicẽt, huc viros bene litteratos venire non ſinis, ſi litteratiſſimi admodum multi munus legationis peregerũt? Accipe ex omni fere genere philoſophãtium. Theologi legatione fungũtur: Auguſtinus, Chryſoſtomus, Gregorius, alii, vt ipſi

Diog. Appian. Plutar. Polyb. Zosim. Procop. Gellius. Xenoph. Plato. Cic.

met,& ecclesiasticæ historiæ narrant. Philosophi, quos communi nomine appellamus, legationes gessere ex cunctis pene sectis. Archelaus, Critolaus, Menedemus, Xenocrates, Arcesilaüs, Theodorus, Crates, Aristoteles, Carneades, Diogenes: & hi vltimi duo, Ciceronis testimonio, e scholis excitati, cum nullam vnquam remp. partem attigissent. Quid plures memorem? Rhetores, Sophistas, Grammaticos, Medicos, Iurisconsultos vocem? Nullum litteratorum genus fuit, quod isthæc munera non attigerit. Testimonia autem auctorum singillatim proferre, molestum. Ita dicent, opinor, qui aduersarii esse volent sententiæ, quam nos inducimus. addentque pro colophone vulgatam illam Platonis sententiam, quæ 7 in ipsius epistola habetur, & libro 5 ac 6 De rep. Philosophantes recte in his administrationibus versaturos, non alios. Huic sententiæ & rerum experimenta adiungent: Epaminondam, reliquosque Thebæos philosophos, & remp. illã; philosophis clauum tenentibus, felicem: item Dionem, & philosophorum exercitum eius: similia exempla adgregabunt, quibus sua hi dicta confirment, nostra refellant. Ceterum neque nos longe hinc iubemus litteratos facessere, sed literaturam exquisitã non requirimus; &, si placet, etiam improbamus. Et nostræ stãt rationes. Nam horum omnium, quos appellauimus, philosophorũ legationes aut tales fuerunt;

sunt, quales ab talibus (Num & mulieres functas legationibus ignoramus?) hominibus tractari etiam poterant. Nos optimum legatum cogitamus, qui omnib. est legationibus aptus. Vir in libris perpetuo abditus an est huiusmodi? Scilicet & in lucem noctua dimissa oculis non caligat. Notatus in re politica & Aristoteles est: atque erratorum eius caussa illuc refertur, quod minime in rerumpubl. rectionibus versatus fuerit. Quid aliis fiet studio litterarum penitus addictis, siue obeunda legatio est, siue id generis aliud peragendum? Sed neque ego dum philosophos a legationibus vacare iubeo, philosophos omnes intelligo. Seruium, veterem illum iurisconsultum; nostros, Bartolum, Butrium, Iasonem, Budæum, Guicciardinum, alios, qui legationes obiere, ineptos huic rei fuisse non iudico. Non Ciceronem ineptum legatum existimassem, quem Senatus Romanus aptissimum opinabatur. Demetrium Phalereum, Hermolaum Barbarum quis legatos optimos non cēsuisset? De illo Tullius, de hoc testimonia recentissima adfirmant, & doctrinę studiis, & ciuitate regenda viros excellentissimos exstitisse. Istos ego a communi definitiōne sepono, & alios eiusdem rationis. isti enim vt qui in Sole ambulant colorātur; sic cum litteris suis traduci animis semper in rerum curam publicarum valēt: maxime si litteraria studia ea sint, quæ diuersa ab cura ista non sint. Ea

Bod. meth. hist. c. 4.

fuerunt Phalerei, Ciceronis, Seruii, reliquorum, quos vltimo nominabamus. Studia fuere Ethica, Politica, Legalia. & illa nos adprobauimus. hoc tantum ex consilio Neoptolemi (dissentiat, vt velit, Cicero) additum cupimus, ne omnino sit incumbendum vel istis siue cognoscendis, siue vsurpandis præcognitis. Nam quid aut in iure ciuili pene innumera velit legatus cognoscere, quæ priuati iuris sunt, quæ sunt forensis exercitii, quæ sunt administrationis certæ cuiusdam personæ? Si cognita & hæc dein velit vsurpare, an non cum Scæuola ridebitur, cuius in Gracchana seditione ineptissimum a iure ciuili sumptum consilium Valerius libro 3. capite 2 notat. Ridiculo & Iulianus Imperator fuit, quod iuri innixus ciuili cum Seuero tamquã ex interdicto cõtendere de imperio voluisset. Fori aliud ius est, aliud regni. Ius ciuile, quod vestigia etiamnum multa iuris huius publici tenet, & rationes vbique optimasq; ad vtrumq; habet ius; in his scilicet legato inseruiet. Hæc nouisse, satis: cætera inutilia, etiam & vsurpatu inepta. Disciplina Peripatetica, quam sectatus Phalereus est, ipsa non minoris fuerit vtilitatis legato. disciplina enim est, quæ non ex inanibus speculationibus prodiit, sed ex ipsis rerum experimentis: vt rebus agendis sit aptissima. itaq; recte Cicero, ab hac claros instructos viros rempublicam sæpe gessisse, non semel memorat. Reliquæ sectæ nihil omnino

Cic. libr. 1 Tusc.
Gell. libr. 5.
Spartia. in Nigro.
In Lucull. & lib. 5 De finib.

omnino huc conferent. Non vides Musoniũ illũ, qui legatus Vitellii, Senatusq; permixtus Flauianorũ manipulis dum bona pacis ac belli discrimina Stoice, quorũm philosophorum placita æmulabatur, differit, ludibrio, tædio fuit cum sua sapientia intempestiua. Quid Coriolanum, qui natura Stoicus fuit, quid Catonem dicam? illius duram istam sapientiam bene improbat libro octauo Dionysius: & alterius seueritatem stultam quoq; alii faciunt. Aptus an est reip. tractandæ Academicus, qui, quid agendum sit, numquam definiet? De cæteris scholis nihil est cur aut verbum fiat. iacét enim solo prostratæ, conculcatæ ab omnibus sapientibus. Epicurei genus hoc vitæ etiam auersabantur: sed & Stoici. Legalem itaque, Ethicum, & Politicum, at e Peripato, philosophum legatum volo; at etiam sobrie. Volo non ex vmbra earum scholarum educi, sed educatum in consiliis rerum, atque in imperiorum administratione versatum. Volo, studia litteraria huc sua omnia, semperque relata fuisse. nam & Plato ineptissimos suos illos philosophantes ducit, qui aliter egissent. Ac (vt ad aliá progrediamur) tales fuisse Epaminondam, Dionem, reliquosq; istorum existimo. Ita Aristotelem accipio, qui libro secundo Rhetoricorũ ex philosophiæ studio homines ad prudentiam fieri acriores contestatur.

Tac. lib. 3 hist.

Erasmus Mor.

Plut. adu. Colo. & in rep. Sto.

Lib. 7. de rep.

De fide legatorum, Cap. II.

EO nunc peruenimus, vbi diſputandum de his virtutibus eſt, quas in legato præcipue (omnia enim ſuperiora elegantias, atque vrbanitates dixerit fortaſſe Plato) reperiri oportere exiſtimamus fidem, fortitudinem, temperantiam, prudentiam. Ad iſtas virtutes legati animus conformandus eſt, atque inſtituendus: nimirum ad fidem veluti corpus ad pulcritudinem: ad fortitudinem veluti ad robur, & vires: ad temperantiam veluti ad ſanitatem: ad prudentiam vero, veluti ad ſenſuum ſubtilitatem. Harum vero virtutum primordia quidem ſunt ex natura: media vero & fines ex diligentia: ac ſicut illa in corpore gymnaſtices adiumento, & medicinæ; ita in animo iſta eruditionis, & philoſophiæ beneficio compatari dicũtur. Et de fide quidem ita ſtatuimus, vt ea virtute nihil in legato illuſtrius, nihil magis formoſum, decorumque reperiri poſſe exiſtimemus. Ea virtute debet maxime abundare legatus. nã in ipſius fidem princeps ſe totum commiſit. *Habita autem fides ipſam*, inquit vir vel barbarus, *obligãt fidem*. Atque id valide cõtra Æſchinem intorſit Demoſthenes, dum virtutem hãc in legato non ex ſemiſſe requirit; cui fides adiũcta in totum a mittentibus eſt. Sic efficiet, vt Sapiens laudet ipſum, dicens : *Legatus optima fidei medicinam facit.* iterumque: *Vt frigus niuale tempore meſſis legatus fidus mittentibus ipſum:* *nam*

Epiſt. 10.

Plato de an. mu.

Liu. lib. 22.

nam animam dominorum suorum restituit. Quo etiam oppositum virtuti vitium maius est, ex eo, quam minime liceat ab ipsa virtute declinare, clare perspicitur. At proditione quid grauius, tetriusque? Legatur Xenophon rer. Græc. libro 2, Cicero in orat. pro Sex. Roscio, Dionysius libro 2, & 8 Antiquit. Sed pœnas quoq; infideliter gestæ legationis percensere, inutile haudquaquam fuerit. nam ita ostendetur, curæ Deo maxime hanc curam esse, qui non vltam, & seuerissime quidem, esse perfidiã, haud facile patitur. Metrodorus igitur, qui a Mithridate ad Tigranem missus, vt regem arma Romanis inferre persuaderet, cũ a Tigrane, quidnam hac de re ipse sibi consuleret, rogatus esset, responderitque, se vt legatum rem expositam suadere, vt consiliarium improbare, redactus in Mithridatis potestatem, supplicio merito affectus est. Alexa legatus Antonii ad Herodẽ pari delicto pares & ipse pœnas persoluit. Necatus ab Atheniensibus Timagoras eandem ob infidelitatis occasionem. Sed quid singula exscribam? In Logobaso Selgensium legato diuinæ iræ iudicium vehementer enituit. qui quod legationem prodiderit, non ipse solum, sed stirps eius tota crudelissime, inopinatoque trucidatur. Vindicatur scilicet ius istud legationis sic seuere, vt & in filiis vindicetur. Accipe in diuersa parte exemplum. Filii Antimachi nequidquam Agamemnoni supplicantes ne-

Prouerb. 13. & 25.

Plutar. in Lucul.

Plut.

Xenoph. li. 7. rer. Græ.

Polyb. li. 5.

Iliad. β.

cantur, quod pater Menelaum ad Troiam legatum profectum interficiendum monuerit. Verissime igitur Sapiés: *Nuncius improbus incidit in malum.* Nescio autem, si inter istos referam Attilium Regulum, qui suppliciis exquisitis interfectus a Carthaginensibus est: eam proculdubio ob caussam, quod legationem in contrarium egit, pro qua fuerat Rómam dimissus, & quam ipse se obiturum receperat. Laudetur sane Reguli fortitudo, & hæc ipsa fides, dum reuersus Carthaginem est, sicuti promiserat: certe in eo vituperandus videtur, quod contra suscepta mandata dissenuerit: & propterea genere pessimo mortis enectus iustissime fuerit. Prodidit legationẽ. At patriæ caritatẽ ius omni iure potentius aliquis fortasse ad Reguli fidem excusandã nobis obiiciet. verũ is recte videat, si excusatio procedit. ego enim potius non suscipiendam, quam vllam ob caussam prodendam susceptam legationem existimo. Nam quod ipsis hostibus data fides seruanda sit, nec in dubium reuocatur. Cetera, quæ de fide legatorum dicenda supersunt, ibi explicabimus, vbi eã a prudentia expensam ostendemus. Nunc enim de istis virtutibus simplicius disputamus.

Appian. bell. Plin. Flor. lib. 2. A. Vict. alii. Cic. lib. 3. de offic.

De fortitudine legatorum, CAP. 12.

ALtera virtus, qua præditum esse oportere legatum diximus, fortitudo est. Nec vero est ratio, cur intrepide munus suum nõ obeat, tanto

tanto iure munitus, tutusque. Sed tamen fortem præstare se virum legatus debet, etiam si quid contingat secus. Nam vt potuit multis sibi propositis exemplis cogitare, fieri istud posse, ne iura legationis inuiolata sibi illic sint, quo proficiscitur: ita & aduersus omnem vim præstaturum se officium suum pollicitus existimabitur. Neque enim verum puto, quod M. Tullius quandoque protulit, sine vllo mortis metu cæteros legatos semper profectos, vno Seruio Sulpitio excepto, qui ad Antonium missus erat. Cur enim omnes non vereantur, quod sciant legatis non rarissime solitũ euenire? Sed iste supra mortales omnes immanem Antonium esse volebat. Non eam ergo confidentiam sibi legatus noster adsumat: at cogitet se vel ad regem Eleorum ire, qui quam sæuus esse in legatos consueuisset, Heraclides nobis recenset. illos admodum multos cogitet, quos c. 14 retulimus proximi libri, quique non vno modo ius legationis sanctissimum violarunt. & cogitet Marcum (vt nominat libro primo Paterculus) siue (vt appellat Cicero, Liuiusque) Caium Popilium Lenatem, qui longe minus præclare se gessisset, si prius & non cogitasset, mortem sibi ex tanta asperitate obtingere potuisse, & vitam, forti facinore, reip. non deuouisset. Non hoc est Popilii, nisi ingentis fortitudinis factũ, quod lõge superat opera omnia confidentiæ. Hunc cogitet virum

Philipp. 9.

In lib. de Polit.

Cic. Philip. 8.
Liu. lib. 43

legatus; quem nouit etiam interfectum, cogitet alios: cogitet & reliqua pericula; & animũ aduersus cuncta obfirmet. Nam iuri tantum confidere, maxime periculosum est, cum quid secius contingit: quoniam turbamur a rebus non cogitatis, animis non paratis. *In eo*, ait Dio, *quod accidit præter conceptam opinionem, deficit mens, & perturbatur consilium sic, vt omnes tum temporis pessime soleamus deliberare.* Et Plutarchus: *Gignit quidem audaciam, hæc non cogitare, sed tantum ius: at aufert etiam fiduciam.* Et Socrates (vt est apud Xenoph. lib. 4) inquit: *Fiducia negligentiam parit: & rebus improuisis turbamur*, ipsius Xenophontis testimonio in Hipparchico. Ad hæc vero agenda & legatum inuitare alia multa debent, & fortissimorum, laudatissimorumque legatorum exempla, & honores habiti legatis, qui in legatione fortiter gesta, vel mortem, vel aliam iniuriã passi sunt. Interfectus Popilius est? At, quod ait Cicero, pro breui vita diuturnam homini ciues sui memoriam, columna in Rostris erecta, reddiderunt. Errat enim Plinius (vt ad illum Barbarus scribit) factum hoc non Popilio esse, sed Octauio narrans. Octauio statua posita est. reddita (inquit Cicero) est Octauio a maioribus statua pro vita: quę multos per annos progeniem eius honestaret. De aliis alibi, & de aliis honoribus diximus, qui fortib. legatis more omniũ gentiũ tributi sunt semper. Quare eosdẽ, simi-

Lib. 42.

In cõ. Peri. & Fab.

Libro 34. cap. 6.

lesve

lesve exſpectare omnis merito legatus poteſt. Iuſtus enim hic honos eſt: & iuſtitiam ſperare a ſuis vir bene meritus optime valet. Age igitur, legate pro iure tuo ſanctiſſimo, pro ea fortitudine, quā debes, pro iis honoribus, quos exſpectas, tot imitare fortiſſimos legatos, fortiter æmulare. Age, en alia tibi exēpla commonſtro. Iphiclem memineris Epirotam legatum ad Valentinianum, Epaminondam ad Ageſilaum, Clodium ad Tigranem, Caſperium centurionem ad Parthorum regem Vologeſem, & alterum centurionem Corneliū, qui cunctāti Senatui petitum Octauiano conſulatum deferre, reiecto ſagulo, manuque ad gladii capulum admota, *Hic*, dixit. *faciet, ni vos feceritis.* Agidem reminiſcere Perſam, qui Craſſo, deſpectturum ſe Seleuciæ neſcio quid minitāti, ſublata manu mediamque palmam oſtendens; *In hac prius*, ait, *palma fera naſcentur quam tibi Seleuciam conſpiciendi poteſtas ſiet.* Sed nec plura legatorum fortia facinora tibi legato noſtro enumero. Tu, quem peritiſſimum hiſtoriarū ſcimus, hanc ipſemet tibi operā nauabis. Nūc ego de temperantia ſcribo.

Amm. lib. 30.
Plut. in Ageſ. in Lucull.
Tac. lib. 15.
Suet. in Aug.
Plut. App.

De temperantia legatorum, CAP. 13.

ARISTOTELES libro Nicomach. 2, & Magnorum moral. 1 temperantiam circa voluptates medium quoddam eſſe docet: nō quidem circa omnes, ſed corporales, atq; eas maxime quæ in tactu exſiſtunt; immo circa has

Lib. 1. De off. ſolas: vt in magnis moralib. loquitur, & eorundem Nicomach. libró 3. Cicero autem paullo accipit latius pro ea virtute, quæ rebus decorum imponere modum videtur, ſiue id ſit in corporis quibusque, ſiue in animi voluptatibus moderandis, & cohibendis. Et Plato in Conuiuio: *Illud inter omnes eſſe conſtat temperantiam, voluptatibus, & cupiditatibus dominari.* quam habet & in Phædone definitionē. *Scal. lib. 3. Poet.* Sunt qui matrem, & normam cæterarum omnium virtutum eſſe contendunt. Et quæq; bonis rationibus ſtat. Itaq; liceat mihi Ciceronem ſequi, aut etiam Platonem, qui libro 3. ac 9. De republ. plane ſic accipit virtutem iſtā, vt hic ego acceptam velim: pro ea ſcil. quæ ab auaritia, nimiis cibis, venereque, aliisque oblectamentis nos retrahit, ac in ſumma, concupiſcibili multiplicis, variæque rationis parti frenum adhibet, & dominatur. *Lib. 4. Ethic.* Sic quod vix bene referri ad liberalitatem poſſe viſum Ariſtoteli eſt, nos huc retulimus, abſtinere, & temperare ſe a muneribus accipiendis. Temperare autem legatus debet; quoniam munera qui ſemel acceperit, & largitionibus eſt corruptus, is (vt exclamabat in Æſchinem alter) non iam conſtāns manere iudex commodorū publicorum poteſt. immo vt vt obierit recte legationem, probat ille, nec id credi oportere, nec fieri omnino poſſe. Præceptum vero huiuſmodi perſonis illud Dei eſt: *Ne ſuſcipito*

Deut. 16.

pito munus, quia hoc oculos excæcat sapientum, & verba iustorum peruertit. Qui a quocumq; pecuniam recipit, sui ipsius dominum illum cōstituit. vt ex Socrate libro 1. de eius factis, dictisq; Xenophon refert. Abstineo ab aliis testimoniis conquirendis. Sic itaq; ille idem orator in Æschinis concionátis (vt credo) moré acerbissime inuectus, *Non concio*, inquit, *habenda est, Æschines, manu in sinu condita, sed obeunda legatio est manu in sinu condita.* Et vero cur ita legatus non faciet? Refert Valerius, legatos quosdā Romanos munera quidē accepisse, sed detulisse etiā in ærariū, & quidē prius quā ad senatū legationē referrēt, existimantes de publico ministerio nihil vmquam præter laudē bene administrati officii debere priuatis accedere. Sed non ii solum sic iudicarunt. In summa, temperare se a muneribus accipiendis legatum debere, id docet maxime, quod omnium gentium legislatione cautum est. vt capite vltimo libri proximi adnotauimus: & hîc Corinthios addimus, quorum ibi mētionem non fecimus. addimus & illud ex re Romana, quod rogationem Romæ latam Sallustius scribit in eos, qui pecunias in legationib. a Iugurtha accepissent. Tēperandū & a voluptatibus legato est. Quid. n. (ne quid de vitio intemperantiæ absolute dicam) si in Philippū aliquē, aut in aliquē Bonosū legatus inciderit? Legatos Thebanorum, quorū tēperantiā De-

Lib. 4. c. 3.

Plut. in Apoph.

mosthenes laudat, an putamus abstinere a muneribus potuisse, deincepsq; incorruptos manere, si inter Philippi pocula temperantes, dolente rege, non exstitissent? Bonosus ad ebrietatem legatos pellicere consueuerat, vt arcana pectoris eorum palam omnia nosceret. Sed & Persæ legati ab filio Amyntæ interfecti documento omnibus legatis sunt, vt a vino, vt ab illicitis cupidinibus sanctè abstineant. Habet Herodotus historiam. Nec tamen ego adolescentis factum tum temporis improbatum, probo: sed iusta pericula ostendo. Simile quid Arabum apud Herodem legatis accidisse, Iosephus libro 16, capite 7 Antiquit. narrat. Quæ vel similia Xenocrates Atheniensiũ legatus cũ incurrere nollet, dicitur nec quidquam voluisse aut gustare prius quam legationem suam exposuisset. ea erat ad Antipatrum de redimendis captiuis. igitur ad cœnam a rege inuitatus talia protulit carmina:

Vopiscus.

In Terpsic.

Quis cupiat Circe prudens, vel sanior vmquã
Sustineat bibere, atq; cibum gustare priusquã
Soluantur socii, mihi vel reddantur ad vnum?

Refert etiam Laertius, hunc & ad Philippum cum aliis legatione functum & a cõuiuiis, muneribusque (Philippo etiam fatente) solum Athenas incorruptum rediisse: ac ibi maximis propterea honoribus honestatum. Gabinii legati Romani exstat exemplum non absimile, & Antalcidæ aliud apud Ælianum. Verum de tẽperan-

Appian. de bello Mithr.

perantia hoc loco satis: neque enim huius virtutis partes percurrere omnes decreui: neque exempla omnia recitare, quæ de temperantibus, & intemperātibus legatis tradita sunt; nec illud quidem, quod de Celtiberis ridiculum scribit libro 40 Liuius. Temperantiam sic sectari legatum volumus, vt nec facto, nec dicto vllo decoram minus aliquando reddat personam, quām sustinet. Scripserunt Cicero, Plutarchus, Castilioneus docte, pleneque de liberalibus, & illiberalibus dictis, facetiis, iocis, salibus. Illud certe flagitiosum etiam fuit, quod in Demetrium a legatis suis prolatum est apud Lysimachum. Huic cicatrices, quas ex morsib. leonis, quo cum Alexandri iussu aliquando pugnarat, ostētanti, *Et noster quoq;*, retulere legati, *rex graues in collo gerit morsus*, *quos ab Lamia* (hæc mulier Demetrio adamata) *fera accepit.* Homines in principem contumeliosi, qui iocum de eo sumptum voluerint. De prudentia sermo consequitur. *Plutar. Symp. lib. quæst. 1.* *Plut.*

De prudentia legatorum, CAP. 14.

DE prudentia vero quam hoc loco virtutem dico in perspicientia veri, sollertiaque versantem, sic statuo, vt ea ad legatum pertinere maxime videatur. nec enim nuncius tantum verborum legatus creditus est, sed & rerum iudex appellatur: & (quod nobilis Venetus monuit) aures, & oculi imperiorū legati sunt. Quod aliud profecto non est, quam summæ *Cic. libr. 1. De off.* *Plat. in Hipp. ma.* *Demosth.* *Guicc. lib. 15.*

prudentiæ partes legato demandatas aſſerere. Prudẽtis.n.eſt hominis acutiſſime videre quid in re quaque verum ſit, non labi, non errare, nõ decipi, non neſcire. Et Ægyptii ſic per depictã aurem intentum hominẽ ſignificabant, & per oculum vigilantiam, atque prudentiam. Adde quod Sapiens facit nuncium imprudentem tãquam ſi ſine pedibus ire deberet. In hoc igitur genere virtutis vt excellat legatus, maxime ei fuerit enitendum. & excellet facile ni ingeniũ ad res ſubitas deeſt: & ſi incognita pro cognitis numquam habeat; non his temere aſſentiatur, ſed adhibebit ad conſiderandum & tempus & diligentiam. nam omnia (vt dicebat Fabius) non properanti clara, certaque fiunt: & feſtinatio improuida, ac cæca eſt: ſcientiæ nouercam dixit Plato in Politico: & ille Ætolorum prætor, Conſiliis nullam rem tam inimicam, quam celeritatem, celerem enim pœnitentiam, ſed eandem ſeram atque inutilem ſequi; cum præcipitata raptim conſilia neque reuocari, neque in integrum reſtitui poſſint. Vbi igitur tempus datur, illic nihil temere. Quũ.n. quid facto opus eſt, illud certum ac perſuaſum iam eſſe debet. vt Socratem Crito admonebat. Hi ſunt ſapientiæ nerui. Videndum tamen, ne cunctatio ſit atque ſi ſit nihil. Nam vt ſapientis eſt non præcipitãter credere, ita omnino haud credere, rebus agendis (quod alter dixit) aptum non eſt. & inepte alioqui Senator ille præſtantiſſi-

Orus. *Prou.26.* *Liu.lib.22* *Liu.lib.31* *Epicharmus.* *Polyb.li.8.*

tissimus auribus legatum comparasset; quæ & intentum hominem, & ad aliquid agendum intentum ostendebãt. Ni scilicet innuere magis volebat, legatũ etiam exploratoris munere defungi oportere. Quod a verisimili non longe positũ est. audimus etenim legationib. multus & hoc iniunctum, vt specularentur, explorarent res eius, ad quem ibant. Nec forte indecorum est: si Plato exploratores omnino in rep. sua iubet esse. Sensit vero ita se rem habere Henricus VII. Angliæ, quem propterea passum numquã temporarios apud se esse legatos, narrant. Et sane quid non palam vel profitentur legati Veneti, qui nihil non narrare a legatione reuertentes solent, quod ad rem spectet publicã, in qua fuere legati? Ceterũ ipse hoc in legatis nõ adprobaui. & alieni regni arcana nõ scrutanda, Honorius ac Theodosius Augusti monuerunt. Ergo de prudẽtia, vera virtute, sermo sit noster. Atque vt prudens legatus sit, nec iuuenem eum ego velim, nec talem, qui exteras regiones numquam frequentarit, præter id, quod diximus, esse ipsum oportere iam olim in rerum negotiis publicarum versatum. Ac in eo, quod de ætate scribimus & Græca conuenit appellatio, qua idẽ senibus, legatisque nomẽ tributum renũciant, & iuuenũ natura certissima, vt simplices sint, creduli, ac facile decipiãtur, imperitique actionum vitæ merito iudicentur: ex quib. tamen rationes conficiũtur,

Liu. lib. 22. 27, 38, 42.
Eust. Ilia. ο.
Lib. 13. De legib.
L. 4. C. de cõmer. & merc.
Arist. lib. 2. Rhet. & li. 1. Eth.

&tota prudentia informatur. Alterum quid attinet dicere? peregrinationes esse perutiles, ait libro 1 Rhetoric. Aristoteles, nemóque nō adfirmat: & Vlyssem cum vellet Homerus prudentissimum fingere; virum ipsum cecinit, qui multorum hominum mores, & vrbes nouisset. Quid exterarum rerum imperitissimū mittemus ad exteros? Illum autem peregrinatum dicemus, qui peregrinationis suę testimonium tale habeat, quale rerum peregrinarum peritum virum ostēdat. Nec enim quidquam mouet, si peregre fueris, & huic scientiæ operam non nauasti. Itaque nec adolescentes crediderim fructum huiusmodi referri posse. quod omnino scilicet sensit Plato, qui annis quadraginta minorē peregrinari prorsus vetat. Chalcidenses autem (Heraclide in Politiis narrante) legem habebant, ne quis annos infra quinquaginta natus legationem obiret. Ego certè vt nollem ætatem adeo prouectam exspectari: ita, quid in legatione fit, sic censeo videndū, vt ex eo iudicium de re isthac tota fiat. Nam adolescentes ad Iugurtam legauere Romani. & duos ego pænè pueros egisse legationes præstantissime scio: *Georgium Khisl Barone a Kaltenprun, Germanum,* & *D. Philippum Sydneium Anglum*: pares mehercule præstantibus animis, virtutibusque viros. Nam etsi cum Barone Khisl versatus non sic, vt cum altero, siem: quid tamen de illo a Matthæo patre non audiō;

Odyss. 1.

Lib. 12. de legib.

dio, qui etiam familiarissime, dum medicus vtriusque Ducatus Carniolani fuit, & cum illustrissimo ipsius parente, totaque familia nobilissima, & annos quidem se plures habuit? quid nō fama prædicat? quid edita ingenii specimina nō ostendunt? quid & ego, tāquam leonem ex vnguibus, vno, & altero cōgressu virtuosissimū virū non agnouerim? Eius, Sydneiq; legationes in officiū fuerunt. Has cur etiam adolescentes nō agant, ratio nō est. Ad reliquas certe, quæ iudicii maturitatem quandam requirunt, etsi de Guicciardini ad regem Aragoniæ legatione, aliave quis exciperet, nisi cum qui 30 annum excesserit, aptum adfirmare nō ausim: nec hominem iuniorem censeo peregrinari recte posse. Supra illum annum ætas est, quæ Aristoteli probatur, nec improbatur Platoni. *Arist. lib. 2 Rhet.* Sed non est præsens locus statutus, vbi de prudentis legati rationibus exquisite dicam. statutus est, vt ad eam virtutem legatus excitetur. *Plat. ep. 2.* In id igitur addo, quod ab legatorum imprudētia contingere mala maxima possunt, solentque: quare vel ne istud fiat eniti summopere, vt prudentissime omnia attendat, & agat, legatus debet. Num proferam enunciati historias? Sunt eæ non paucæ. Spartani legati Athenas pacis gratia ineundæ missi, consilio Alcibiadis fraudulento auscultantes per imprudentiam, bellum pro pace, quam quærebant, & iam habebant in manibus, retulere. Adi Plutarchum:

In vita Alcib. & in vit. Nici. Legati quidam Carthaginenses (idem auctor scribit) lapsi fœde sunt, cum non cognoscerent actiones eo tendere Timoleonis & Andromachi, vt illorũ resp. reb. Siculis prospicere statim nequiret, & Timoleonis resistere conaribus. Delusi præclaram rerum Sicularũ occasionem suis præciderunt: & frustra mox iactarunt minas; in quibus relatũ eis par est. Ceterum longissimus fuero, si istá vel attingo leuiter. *Libro 2. de bel. Pers.* Imprudentia legati Romani bonam benegendæ rei rationem præstitit Persis. quod recenset Procopius. & legatorũ ab Alba impru- *Liu. libr. 1. Dionys. lib. 3.* dentia eã occasionem regi Romano dedit, quã cupierat. vnde & cecidit Albana ciuitas. Hæc satis. Nunc de prudẽtia dicemus, quæ (vt apud Platonem in Critone est) non vna est virtutis species, sed reliquarũ dux, & mater: & ad cuius *Diog. in vit. Plat.* præscriptum omnes constituuntur. Istam Plato, & Cicero definierint, scientiã opportunita- *Cicer. libr. 1. De off.* tis idoneorũ ad agendum tẽporum, & caussam, vt recte agantur omnia: arbitram, & normam cunctarum virtutum. Ipsa fidei modũ præscribet, ne ad superstitionem, aut huic contrariam impietatem labatur: ipsa ostendet tẽpora, mensuramque fortitudinis, ne temeritas, feritasve fiet. ipsa rationem temperantiæ docebit, ne in rusticitatem, simileve aliquod vitium euadat: ipsa denique medium illud exhibebit, in quo omnis virtus consistit: ipsa sui moderatrix est, ne versutia merito existimetur.

De

De prudentia legatorum, & fide, CAP. 15.

ET vero vt cœptam disputationem ex ordine resumamus, agitedum, quæstiones de fide examinemus ad istum lapidem. Illa autem, quæ incurrit prima, nullam habet difficultatem, Si legatus, vt fidum se domino præstet suo, a fide potest discedere, quam Deo debet. Sceleratorum hominum, mancipiorum turpissimorum, Orco deuotorum pectorum voces illæ sunt, illi animi sunt dicentium, *nutũ principis suam esse in Deum fidem, suam religionem.* Itaque nec temporarius legatus audiet, si quid ipsum agere princeps velit, quod fidei Deo deuinctę vel tantillum derogare videatur. Quid enim in obligatione omni, qua quis homini obstrictus est, sic obligatio non excipitur, qua Deo tenemur, vt in fidelitate fit feudali cũ rege & Imperatore? Rescribat ergo legatus principi, obedire ei se per religionem suam nõ posse: quam debuit & notam illi fecisse, maxime si caussa sit, cur aliud, diuersumque de legati sui religione princeps potuerit cogitare. Nam vt nullam subibit legatus notam, qui notus principi est, si is quidquam mox petat, quod religioni suæ aduersetur: ita iustam non euitabit reprehensionem, si legationem suscipiet rege de ipso aliter opinante. Sed nec alius vllus legatus adeo amens fuerit, qui in diuinam fidẽ peccare, quam in regiam malit. Is tamen, quicumque erit, aget pessime, si certam

Feud. lib. 2 in. 7.

suscipit legationem, cui lex Dei sui impedimento est, quominus illam conficiat. Alter fidem principi tantopere non violabit. Violat tamen vterque. Tamen vt violet, maior ratio facit. Et ad rem Claudius apud Dionysium pulcre illa: *Iuramenta rei malæ seruare impium, non seruare pium est: Deus enim se ad pulcros, iustosq; consensus adhiberi gaudet, non ad iniustos, & turpes.* Quæ eleganter, ac multis vtriusque iuris, ceterorumque testimoniis auctorum confirmantur. Atque hæc in tanto nostrorum temporum religionis dissidio inutilia nullo modo sunt. Velim autẽ, tantum esse superni numinis respectum, vt si vnquã, hîc maxime cogitaret legatus, rationem eius distinctionis nõ habendam, An quid vt legatus, vel vt Fabius agat. Vanum enim documentũ & rustico illi visum est, cuius ea quæstio fertur, Quid Fabio fiet, legato in Tartara demisso. Mixta est in legato persona, non duæ personæ sunt: in qua ius Dei cum sit potẽtius, trahi ab hoc alterum omnino debet. Non ignoro quid de Syro, quid de aliis nostræ ætatis regeri queat. Sed horum facta consensũ mox omnium reprobata facere negotiũ definitioni nostræ non valent. Altera quæstio est, si principi parere legatus debeat in his reb. quæ suam lædunt admissæ famã, existimationem, dignitatem. Fingite, iubere principem, legatum suum mentiri, fidẽ fallere, simile quid probrosum admittere. Et ipse hanc eadem defini-

Lib. 11. §. 1. Auth. sce. non so. Vide de reg. iur. in. 6.

2 Reg. 5.

finitione excipio. Quid enim si ista licerent in principis gratiam, non licerent & reliqua? furẽ esse? adulterum esse? patricidã esse? belluã esse? hoc est, vitiis omnib. inquinatũ. Fortunas, sanguinem ipsum principi debemus. & vtrumq; effundet legatus libenter, quo se fidũ domino suo probet. Sed religionem, sed virtutem non deserat. Equidem scio, quam ista sint abvsurpatis moribus dissita. Sed ego legatum fingo, nõ qui esse solet, at qui esse debet. Num vero probem legatos vel millies missos speculatores? perfidos? fallaces? Sed proditores iuris gentiũ isti sunt. Num Romanos laudẽ, qui legatos miserunt, pueri in speciẽ regis Demetrii regni cõstituendi, reapse vt infirmarent, Macedoniæq;„ Græciæque res vt specularẽtur? Num Syracusanos feram, qui, vt Plato (si eius est dialogus) in Eryxia tradit, legatos in hoc vnũ misere Athenas, quo istam ciuitatem fraudibus circumuenirent? Sexcenta huiusmodi sunt. non me fugit. Sed iustitia quid constans est, nec motabile prauis vllis hominum institutis. Certa hæc sunt. Modo quæstionẽ propono: in qua paullo magis sit desudandum. *Polyb. in Select.*

Vtrum legatus, si e re esse credit, fallere debeat principem, CAP. 16.

QVÆSTIO est, si principi imponendo, dum eiusdẽ commodũ quæritur, male, & cõtra fidem legatus faciat. Et sane quidquid excellẽtissimus distinguat Tassus, ego in ea sententia

sum, ne aliquod tale a legatis vmquam cómitti
Liu. li. 48. debeat. Si enim quod optime etiam cessit, voluit siue Posthumius, siue Manlius, aut & hic, & ille præstantissimorum filiorum mortib. punitum, quoniam contra imperatorum patrum præcepta pugnassent; & in Fabio mox pro renouato habitum exemplum iustissimũ est: atque similem de Epaminonda quæstionem libro 1 de Inuentione recitat M. Tullius: quid istas laxamus nos legato habenas? Illic de re bene gesta iam non dubitabatur. hic vel si certus spondeatur euentus, non deest hæsitationi locus. vtrobique contemnitur præceptum non
Ælia. li. 6. contemnendum. Ac Athenienses quidem licentiam hanc legatis esse minime opinabãtur, qui legatos in Arcadiam missos, quoniam alia via, quã imperatum erat, profecti fuerãt, mulctarunt morte: mandata etiam si perfecissent. Et iidẽ quid mandatis subiiciebant: *Legati prae-*
Æschin. *terea quidquid boni possunt, agũto:* si credidissent, ex fide facturos isthæc legatos? Quod si nec de omissis cogitarũt interponere se legatũ posse, quid in quæstione nostra censuissent? Grauius profecto est, contra voluntatem, aut expressa mandata facere, quam id facere, de quo cautũ non est. Et vero quid possit legatus absq; mandatione tentare? Procurator certe, cui sic est similis legatus, vt pæne idem videatur, nihil agere huiusmodi valet. Legat⁹ interpres est; an interpres est, qui diuersa refert ab eo, quod interpre-

terpretatur? Huc morem aduocemus, cuius Seruius meminit, vt a legatis superflua quoque renunciarentur: id quod omnino significat, nihil prorsus celatū principi esse oportere. *Nuncium*, dicitur Iliad. 9. *renunciate: hoc enim munus est legatorum*. & Plato in Politico sic: *Preconum genus obsequiis addictum, vbi alienam sententiam accepit, eandem indicit*. Nec quidem, si in certo mandato versamur, dubito quin nō legatis liceat vel transuersum ab illo vnguem secedere. Et Homerum, quem Tassus notat, quod legatos eodem verborum contextu loquentes facit, quo dictata illis legatio est, ego potius adsertorem nostræ huius laudo opinionis. Nā quæ ea fuit & Virgilii religio? Quæ sua Tassi? Hi certe etsi non adeo præcise, vt Homerus, valde tamen sunt in formula retinenda & ipsi. Loci Homerici sunt Iliad. 2, 7, 8, 9, alibi. Quod si Homerus idem in hominum legationib. seruat; nec est tamen improbandus: quia in heroib. non diuersa fuerit ratione procedendum. Plato quoque omnium legationes (quod retulimus) hac in parte a Ioue facit. & de legatis Romanis Tarentum aliquando missis, sic Valerius: *Legationem quibus acceperunt verbis peregerunt*. Atque Valerio Appianus non aduersatur in re ista, etsi diuersa quædam (vt non multo post dicemus) in reliquo habet. Simile autem de Quinto Fabio tradit lib. 21 Liuius. Ait: *Et Q. Fabius nihil vltra quam vnum*,

Li. 11. Æneid.

Li. 4. Æneid.

Li. 1. Heru.

Lib. 2. c. 2.

quod mandatum erat, percunctatus, &c. Ergo nihil nec falsi legatus renunciet, nec reticeat veri, eiusve quodquod gestum, dictumve fuerit. Non principi reticeat, apud quem legatus est: quoniam iustam capiet molestiam ille, quandocumque ista rescierit. & non aliter atque matrimonia multis vltro, citroque iactatis mendaciis cõtracta existere sæpe parũ grata, parumque concordia solent: ita proculdubio & cum negotiis sic transactis eueniet. Ferendũ id minus cum legati principe. qui, quod certam formam legationis præscripsit, certe omnem huiusmodi licentiam legato ademit. Scio, quid mihi responderi, aut obiici possit. fallendos amicos scilicet, qui errarent aliâs: adque eorum vtilitatem multiplici etiam mẽdacio, varioque errore abutendum. quæ Plato lib. 2, & 5, De rep. ac Xenophon lib. 4. de fac. Socr. aliique scribunt, cum id generis aliis. sed ea legatum non attingunt. Igitur hoc vnũ legatus sciat, officium se suum maxime agere, cum intra suum se officium continet: neque voluntatis dominicæ arbiter esse volet, ac moderator. *Obedientiam* (dixit Deus: cuius imaginem principes in terris tenent) *non sacrificium volo*: Legati officium (legatus Iustiniani ait Procop. lib. 1. de bel. Goth. est suũ cũ fide ministerium exequi. Atq; his, quę probata satis existimo, illud adiicio: qđ nec de re alia agẽt legati, quã de ea, quę vna ipsis demãdata est: Idque

Xenoph. lib. 2. de fac. & dictis Socr.

1. Sam. 15.

Lib. 7.

Idque licet nec de mandata possint, si de altera agere nolint. Exemplum prębent legati a Philippo rege ad Titum: quod in fragmentis Polybii est: & Fabius, de quo monuimus. Et si omnino nihil dicere mox iussi sint, & reuerti: hoc quoque fideliter præstare debent. vt belle sane cum Ludouico Moro actum a Florentinis legatis recitat libro 3. Guicciardinus. Non hæc egent latiori confirmatione.

De liberi mandati vi, CAP. 17

DIFFICILIVS est iudicare, quales sint legati partes, iussi agere, quod sibi videbitur. Neque enim dubium est, legationes huiusmodi solitum mitti. Romam misere Carthaginenses, Achæi. Româ missæ ad Coriolanum sunt, & ad plebē, quæ secesserat. Ab singulis Latii ciuitatib. venisse ad conciliū quoddam memorat Dionysius. Ab Athenis ad Lysandrum, Xenophon lib. 2. rer. Græc. Ab Olynthiis Spartam lib. 5. Athenas a Lacedęmone lib. 7. & Plut. in Alc. Et seculo proximo missus a Duce Britannię legatus tanta cum potestate ad principes in Ludouicum XI fœderatos est, vt purum acceperit folium, cui inscribendum curaret, quod factum ipse cum principibus a suo duce voluisset. Postulat ita aliquando res, ne quid certi legato præscribatur: sed vt ei amplissima potestas tribuatur agendi, quod e re esse crediderit. Sic Athenienses apponebant: *Legati præterea, quidquid boni pos-*

Polyb. & App. in Select. Dionys. lib. 3. 6.

Commin. lib. 1.

sunt, *agunto*. Sic Demosthenes verba, dixit, temporaque legatis tradi: hoc est, potestatem rei, quib. vellent verbis, agendæ, & quo tẽpore vellent. quia scilicet notum hoc fuerit: multa contingere solere, de quibus præstitui nihil in mandato possit. Illa certe, in quibus præsens tractatio rerum certiora subiicere consilia valet, committi legatis prorsus oportet. In his legatis prudentia maxima requiritur. His legationibus omnes ex æquo homines fungi non possunt. His legatis habendis diligentissime incumbitur a principibus. Quæ erant Tassi rationes, vt legato liceret verba, aliaque non pauca in mandatis mutare. Nam quid hæc omnia, si legatus nihil nisi mandata, præscriptaque renunciare deberet? Et veræ rationes sunt, nisi in mandato certo versemur. iuuanturque (si inde scilicet non desumpsit Tassus) ex his, quæ in oratione pro Fonteio Cicero de officio iudicis disserit elegantissime. At vero huius etsi sit tanta legati potestas, semper tamen sapientissimi Menenii exemplum meminisse eum oportet, vt si quid præter opinionem omnem accidat, auctoritati non indulgeat suæ: sicut nec Menenius, collegæque indulserunt, qui summa potestate a Senatu donati pro pace cum plebe ineunda tribunos, postulata plebis, concedere, æquũ eis visum non fuit: quoniam (vt dixere) id præter omnem opinionem peteretur. Et forsasse facit iuris nostri documentum, ne man-

Liu. lib. 45.

dato vtcunque generali vmquam id veniat, de quo mandator cogitare haud potuerit. Certe consilium Menenii contrario Cassii facto egregie comprobatur. de quo scilicet sic Dionysius scribit: *Leges fœderis cum Hernicis Cassium consulem instituere suo arbitrio, & rata esse ipsius placita, Senatus decreuit. Tamen huic non placuit fastus hominis, qui accepto a Senatu honore, non vicissim patribus honorem habuerit, vt communicaret cum eis consilium, sed, vt ipsi visum est, conditiones pertulerit.* Scio autem, & hoc præceptum, variari ex occasionibus posse, quæ moram illam a Menenio interiectam non ferrent. Sed nos diximus, quid fides, & prudentia non præceps acta reposcat. Et documentum proculdubio verissimum est, ne quisquam quantauis potestate instructus rem quamlibet peragat, inscio, nec auctore principe suo, eoque, qui rem mandauit. Nam alia sunt in eam definitionem exempla Herculis Ferrariensium Ducis, Philippi Austriæ Archiducis, Antipatri, Agrippæ, Ioabi: quorum duo primi, quod vsi sint data potestate, illaudati: secundi probati sunt, qui peractæ rei nomen dominis reseruarunt. In Guicciardino, in Curtio, in Dione, in sacris libris legat, qui cupit historias istas. ego indicaui. Dico ad fidem legatorum pertinere, vt ita agant: nam ei, qui tibi dederit totum, par est aliquid, asseruare. Quod si præcipitandæ sunt moræ, nihil est, cur legati fidem princeps

Lib. 8.

Guicc. lib. 4. 6. Dio lib. 4, 9. Sam. 2. c. 12. Curt. lib. 4.

desideret: etsi faciat ille vel aduersus ea, quæ iste cogitarit, monueritq;. quoniam mandatorum supremum fuit, vt ex arbitrio ageret legatus suo. Sicut autē hi legati abstinere se a quibusdam debent, quæ permissa ipsis sunt: ita ex aduerso agere multa possunt rectissime, de quibus ne verbum quidem factum est. Ecce in legatione P. Villii ad Antiochum regem quantum fuit, quod regi scierit (Polybio ego & Appiano potius credo) suspectū Annibalem facere? De ea re nēc cogitatum a Romanis existimo: nam Villio in mandatis non datū, certissimum est. Quid egit Clodius Luculli ad Tigranem legatus, vt Mithridatem deposceret? Multos interea potentissimos principes Romanis etiam conciliauit. Legatorum Atheniensium rogatu intercepti a Sitalce illi Lacedęmones, quorum libro 2 meminimus, cap. 3. & de re ista omnino vel suspicari populus Atheniensis non potuit. Legati Athenienses, Spartæ cum alia ob negotia diuersarentur, legatis Corinthiis ibidem Atheniensi populo maledicentibus egregie responderunt. & longam eorumdem Atheniensium cum Meliis disceptationem retulit & in dialogum libr. 5. Thucydides. Habet similia Liuius, & legatorum orationes ferme generis cuiusq;. Xenophon & multus est in hac Agesilai virtute extollenda, quod legatione defungens, & alia egregia patrare solitus fuerat. Sed an hæc facere licet?

Plut. Liu. lib. 35. Polyb. libr. 3. App. de bell. Syr.

Diximus

Diximus libro superiori. Nec sane licet, si hostile quid admittatur in eum, ad quem legatio est. Etsi enim de eo, qui ad hostes mittitur, dici aliud posse videtur; quia inimicorũ mala procurare, hisque lætari, neque iniusti, neque inuidi hominis ducitur: tamen quod legatio nõ sic admittitur, vt præter ea, quę cum illo agenda sunt, ad quem iuit, alia etiam agere possit (nam non est in aliis legatus; cum is ad quem missus in aliis sit, non sit omnino) contra officium certe, immo & contra ius fiet, inimice si quid (vt dixi) fiet. Videat legatus præterea, ne dum fidem summam, diligentiamq; in rebus domini præstare contendit, aut minus commodum aliquid, aut honorificum minus principi curet. Nam Quinctius (si iis nõ credimus, qui mandatum Senatus fuisse dicunt) pro Romani populi maiestate indignissime egit, apud Prusiam legatus, de Annibalis nece. Et Victor quidam, Vrbiciusque libro 30 ab Ammiano, hisque verbis traducuntur: *Legatio ad Parthum missa, vt rex Armeniam non concupisceret: recta quidem & libera, ni deuiasset in eo, quod absq; mandatis oblatas sibi regiones in eadem Armenia suscepit exiguas.* At id nõn contra officium modo actum ab his legatis est, qui fidem istam, & sollicitudinem intempestiuam esse non iudicarunt: sed in ius etiam legationis peccatum. nam hostilis ea susceptio fuit. & in itu, redituque legatus muneris sui meminisse

Plat. in Phil. Xenoph. lib. 4 de fact. Soc.

Plut. Liu. libr. 39. App. de bell. Syr.

debet. An duplex admisissent hoc facinus, si iura legationis calluissent & historias? Clodius ille id sane noluit. amicitias si iniit quasdā; id nulla potest ratione iusta reprehendi. Hæc habui, quæ de fide prudentis legati notarem. Scio autem lucida ex ipsis dogmata stare: quare, ea vt ego explicatiora faciam, non laboro.

De prudentia Legatorum & fortitudine, Cap. 18.

Sequens tractatio est & de prudentia legatorum & fortitudine. In qua illud primo monendum venit, vt qui aduersus omnem vim, omnemq; euentum pectus imperterritum nō gerit, is saltem cognoscat hoc, & non suscipiat legationem: imiteturq; Ciceronē magis quā Demosthenem. Ille ista ratione legationem ad Antonium prudenter deprecatus est, & refugit: iste imprudenter egit, qui ad Alexandrum destinatus, & vsq; in aliquam viæ partem progressus, dum subinde regis impotentem iram reformidat, deserta legatione retrocessit. Legatione suscepta, cōsideret legatus mox, quando vtēdum fortitudine est, quandove tempori cedendum fuerit. Fortis fuit Popilius, prudensq;, qui nullā omnino moram sibi ab Antiocho fieri passus est. nā impubes Ægypti rex, pro quo Romanus legationem agebat, nullā saluti suæ moram nō perniciosam poterat sustinere. Recolamus quid Masanissæ nepoti acciderit, quod legati Romani iusta acerbitate cum Iugurtha nō egerint caussam adolescētis, & suam

Philip. 12. *Plut.* *Sal. de bell. Iug.*

& suam legationem. Itaq; Polybio adsentiendum non est, qui graue & superbum vult hoc Popilii factũ fuisse. Ecqui isti reges erant, quos & cum imperio alloqui legatus populi Romani non posset? De Annibale, qui eodem modo, quo illi reges, Romanis parebat, dixit consul, eum & vectigalem, & stipendiarium, & populi Romani seruum esse. adstipulatur autem & Cic. lib. 4. in Verr. vbi seruos pariter istos appellat. Etiamne opinabimur, loquacem & temerarium (sic nominat Polybius) grammaticum Isocratem recte dixisse, factum superbe & per impudentem licentiam, quod alii legati Romanorum ex lege fœderum naues exussissent, occidissentq; elephantos Antiocho Eupatori: & Octauium propterea principem legationis iuste a latrone cæsum Laodiceæ? Si iuste agitur, si pro auctoritate mittentis agitur, si agitur prudenter; an non agitur fortiter? At iuste, & pro auctoritate, & prudenter isti Romani. Sed et si inferiores sunt lõge, qui mittunt legationẽ iis, ad quos mittitur, poterit tamen legatus forti quadã elatione vti, si magnanimi sint illi, quibus exponetur legatio. Ecce, cum Romani nihil moderati, æquiq; Carthaginẽsib. legatis respõdissent, Hanno vnus legatorũ dũ libere multa, & aperte in Romanos dicit, concluditq; orationẽ ita: Nisi pacem nobis dare vultis, Sardiniam & Siciliam reddite, quibus non ad tempus aliquod, sed æ-

In Select. *Liu. lib. 21* *In Select.* *App. de bell. Syr.* *Dio in Select.*

ternam a vobis emimus amicitiam: verecūdiores, & æquiores Romanos effecit. Præclare & legatus Priuernatum, cuius libro 8 Liuius meminit, in duriori adhuc patriæ conditione. Adi, lege illam historiam. Liuio adsentiri caueas, qui Priuernatis ferociam non admodum probat: nā & recte processit legatio: & de Romanis vera monuit Consul: habetque similia

In Select. plane Diodorus. inquit: *Romani etiam hostes à virtute magnanimos, & victoriæ cupidos diligūt.* Exēpla in id plura nō desunt. & ait in fine libri 1 de Inuent. Cicero: *Sæpe virtus & magnificentia, in quo grauitas, & auctoritas est, plus proficit ad misericordiā cōmouendā, quā humilitas & obsecratio.* Ceterū oportet animaduertere, vt alia

Liu. lib. 36. non repugnent. nā ferocia Ætolis obfuit legatis Romæ. Arrogantes hi, perfidiq; in populum Romanum fuere. itaque ferociter agendum victis non erat: cum altera Romanorum virtus in debellando superbos consisteret. Sic prudentius Carthaginienses more adorantiū adeunt Scipionem. Sic imprudenter Spartani; qui a Gelone aliquando auxilia petentes agunt tamen cum tyranno insolentissime. quæ est ab Herodoto scripta historia libro 6. Cauendum, ne quid nimis. Cymbros enim legatos non fortes, sed feros & stolidos dixerim; qui cum victa ea gens esset, & in angustias redacta a Mario, huic tamen minitabantur. Nec enim probris incessere, sed orare necesse est;

&

& precibus, non criminibus placare id, quod est potentius. Quorum legatorum non ferociter agentium, sed demissiſſime etiam ſupplicantium plura occurrunt exempla, & dicta a nobis ſunt, quam vt vel vnũ hic prætereea proferatur. At id ſane reticendum non eſt, quod a legato Veneto noſtrorum auorum memoria geſtum eſt. Armis totius Europæ Veneti premebantur, cum pro regulo Mantuano apud iſtos captiuo ſic verba Baiazethes Turcarum Imperator cum eo legato fecit, vt nullam omnino admitteret excuſationem, quin promitteret legatus ſibi, futurum prorſus, vt regulus liberaretur. nec enim legato auſcultabat barbarus referenti, rẽ haud ſuæ poteſtatis eſſe; & ſe tamen ſpondere audere, Venetam remp. Imperatoris petitioni facile, ac libenter aſſenſuram. Acerbitate igitur, & iniuſtitia hominis perculſus ipſe id legatus ꝓmiſit: quod nec potuit, nec, ſi rẽ conſideres ſimpliciter, ſpectesq; debuit polliceri. Verum alieno illo, peſſimoq; reip. tempore fortiſſimi legati fuit fortitudinẽ obliuiſci totam, & cauta magis, quam elata cõſilia ſequi. Idque virorum prudentiſſimorum teſtimonio probatum eſt. Æſchines vero generaliter inquit: *Temporibus accommodare ſe publice & priuatim omnes neceſſe habent.* Hoc capite dicendum de iuniore illo legato eſſet, qui iuſſu Teucæ reginæ obtruncatus fuit: libro enim 2 Polybius, quod ei ſuorum latroci-

Guicc. lib. 9.

nia ex regiis consuetudinibus excusanti, comprobantique legatus, Dabimus, dixerit operam; vt non longe post regias istas consuetudines emendare cogaris: magnanimum quidem responsum, sed non satis pro tempore dictum scribit. De illis Romanis videndum
Lib. 15. foret, quorũ παῤῥησίαν tulisse ęgerrime Carthaginẽses, idẽ auctor nobis recenset. Disceptare de aliis oporteret. Sed & alibi hãc partem exequuti sumus: & ex hic dictis, prudentiam immo neque in iuuene illo recte desiderari, liquido liquet. Magis igitur illud dicam, quod a paratis precibus decurrendum aliquando ad hanc animi ferociam legato est, vt ostendit Veturia
Lib. 2. Coriolani mater: & relatum a Liuio est. Et is forte potest casus vnus esse, in quo vel a certo mandato resilire legatis liceat: quando scilicet rem aliter inuenit legatus, atque creditum fuerat, cum mitteretur: aut se sane habuerit res aliter, sed mutata sub aduentum legati sit. Nouis enim rebus noua consilia aptanda sunt: Dogmati certe alterũ quoq; adstipulatur exẽplum, quod de Luculli legatis ad Parthũ missis Plutarchus habet. & alterũ, quod habet Xenophon lib 4. rer. Græc. de Bœotiis ad Agesilaum. Atq; quod de precibus in indignationẽ vertendis diximus: idẽ & contra valet. eadem quippe est disciplina contrariorũ idẽ in omni alio immutando mandato obtinet. Si etenim nullũ esset in mora periculũ: quin legatus non possit

possit ad principem suum rescribere, eumque monere de his, quæ sibi videntur contra eius mandatum, ego non video.

De asserenda legationis dignitate, CAP. 19. *Tac. lib. 15.*

NEc vero in magnis solum, sed & in omni re magnum, dignumque gerere animum legatos volo; nec, vt tantillum de sua dignitate vllo modo imminuatur, pati. En quidam legati Germanorum aduertentes cultu externo quosdam in sedibus Senatorũ Romæ: & quinam forent rogitantes, postquam audissent, earum gentium legatis id honoris datum, quę virtute, & amicitia Romana præcellerent, nullos mortalium armis, aut fide ante Germanos esse exclamant, digrediunturque, & inter patres considunt. Et hoc quidem est, in quod valde, recteque incumbere legati solent, ne aliis supra se locum digniorem esse, si non postulet ratio, patiantur: aut quid huiusmodi fieri. nam videmus Martium noluisse transire amnem: & ratione, iocoque ad se Perseum pellexisse: *Minor*, inquit, *ad maiorem, & filius* (Persei pater Philippus, quod cognomen Martio fuerat) *ad patrem transeat.* Orobazum videmus regis Parthorum legatum necari a rege, quoniam Syllæ imperatori Romano nobiliorẽ in cõsessu sellã concesserit. Videmus Demagorã mulctatũ Athenis, quia Persarũ regi mõre gẽris cultũ exhibuisset: & Demadẽ quoq;, q Alexandro similes honores, Græcis auctos, *Liu. lib. 42.* *Plut.* *Val. lib. 6. cap. 3.*

Athen.lib. 6. Sigis.in hist. Musc. præstitisset. Quid agendum? Venetus legatus clauo sensit capiti affixum pileum, qui Moscho Duci id honoris nō detulit, vt ipsi aperiret caput. ego pilei gestandi consuetudinem potius sinerem longe ante, quam, si de summo iure nihil remittendum censerem, in hæc mala me, principemve meum coniicerem. Prudenti legato consilia minime deesse possunt, quib. se ab istiusmodi omnibus expedire queat. Alter, qui Persicam adorationem nō exhiberet, accusari tamen non valeret de non exhibita, dimisit e manibus nescio quid, quod vt reciperet se flexit, atq; ita barbaris visus est, morē ipsorū tenuisse. Aliquando etiam dignitas isthæc facienda non tanti est, quin non sit curæ (id pro sua prudentia metietur legatus) recta ratio magis, qua legatio perficitur expeditius. Sic forte legatus Theodosii non male ex equo de- *Proc.lib.1 de bell.Per.* scendit regi Persę obuius factus. nam & obstupuit ad tantum honorem barbarus, & legato petita indulsit. Quod tamen alii Romani legati adsentando, & demulcendo Cosrhoem itē Persarum regem postulatą confecerint, minime ex dignitate Romana egisse notati sunt. Illud igitur confirmat certe, quod monui, quod *Liu.lib.35.* legatus itidem Romanus in Ætolorum concilio dicere primum Athenienfem legatum voluit, quia immania Philippi hic erat explicaturus; vnde inflammari Ætoli ad bellū poterāt, quod volebat Romanus. Sed quid si per prin-

cipem,

cipem, apud quem eſt legatus, nõ poteſt dignitatem ſuã retinere? Quid facto opus ſit, principem conſulat ſuũ. interim ſe ſic cõtineat, vt vitet, quantum poteſt, omnem indignitatem. & quidem ſi nequibit effugere, quominus cõtumeliam aliquã tulerit; id ſciat primum, grauiſſimam omnem iniuriam eſſe nullam penitus, quod attinet ad perſonam propriam. atq; tantum docuit Zeno, qui rogatus, contumelias quemadmodũ ferret, Quomodo legatus, qui ſine reſponſo dimittitur, dixit: & leuiſſimũ iniuriæ genus nominans, & quod legati perſonã omnino nihil attingeret, ſed tantũ legationẽ. Et idem in omni iniuria eſt. Ego ita Zenonem accipio ex ſuæ ſectæ inſtituto. Pelagius tamen ad Totilã legatus aliter ſentire viſus eſt, dum ait: Iniuria legato fit, nõ tantum ſi vapulet, ſed & ſi re infecta dimittatur. Ceterum huius ego dicta magis deduxerim ad Zenonis ſententiã: Atq; hîc illud facit, quod reſponſum ab altero legato eſt, rogatus, vtrum publice, an priuatim adeſſet: *Publice*, reſpondit, *ſi quod volumus adipiſcimur, ſin minus, priuatim*: oſtendens, non ei iniuriam iſtam fieri, qui agit legationem, ſed omnino ei, cuius nomine agitur. atq; is pie cõtumeliam in ſe omnem cadere voluit. Quemadmodũ deinde in cõtumelia vel vindicanda, vel ferenda ſe gerat, arbitrii ſui non eſt, ſed ſui principis. Et hinc laudatur Tarentum ab vrbe legatio miſſa, quæ ſordibus illic reſperſa, nihil

Diog.

Proc. lib. 3 de bell. Goth.

Plut. in Lycurgo.

Vall. lib. 2. c. 2.

de re ista dicitur questa, at mandatum tantum expofuisse. Nam si legati iniuria non est, quid eã legatus prôsequitur, aut mittit? ignarus penitus quatenus ad animum suum illã princeps, cui facta est, reuocet. Ait tamen in Selectis Appianus, resperſum in theatro vrina legatum Romanum non sine plausu multitudinis, vtq; barbarũ loco eiectum, magnanima hæc protulisse verba: *Accipio omen, plura enim datis, quam petimus: & vestem hanc sanguine lauetis. nunc gaudete, Tarentini, breuiter; nam longum lugebitis.* Ceterum non aduerſantur ista prioribus, & definitioni nostræ. Et hanc animi prestantiam in legato ipse quoque requiro: verũ illud dico, non spectare ad legatum mox, quomodo iniuriam persequatur. Ast tempus iam, vt ad temperantiæ etiam repedemus tractatũ.

De prudentia legatorũ, & temperantia Cap. 20.

L. 3. D. de off. procõs. De temperantia orationẽ resumentes, vetus hic prouerbium censeo tenendum, quod de muneribus accipiendis est. *Neque omnia, neque passim, neq; ab omnibus. nam* (vt Seuerus, & Antoninus Augusti elegantissime cõplexi sunt) *valde inhumanum est, a nemine accipere: sed passim, vilissimum est: & omnia, auarissimum.* Ego hoc loco de muneribus pleraque omnia dico, quod nihil aut occurrat frequentius, quam de corruptis munere aliquo legatis sermo, aut facilius obrepat, & officium ista in parte legatorum contaminet, quam si

animus ipsorum intemperans ad munera factus est. Nec enim vt in reliquis voluptatibus fit, dici res improba potest donorum acceptio, si in liberalitatis partem vocatur: & propterea decipere apta est maxime. Ea accipere non debet legatus munera, quæ propterea dãtur, vt corrumpatur. & accipere a Pyrrho Fabritius noluit. non enim honoris gratia a rege delata (quidquid attestetur Plutarchus) sunt; sed mercandi gratia Romanam beneuolentiam, & sceleris ergo, vt Liuius, Valerius, alii rectius tradunt. Dona isthæc dolosa prudens legatus facile agnouerit: agnouerunt Thebæi illi, aliique, quorum capite 13 fecimus mentionem: temperans refutabit, iidemque refutarunt. *Ab impuro capere munera neq; bonum virum neq; Deum decet.* Quæ honoris & beneuolentiæ caussa dantur, ea aspernãda non sunt, quod res ipsa docet: & probatissima exempla confirmant. Sic videlicet Pelopidas legatus apud Artaxerxem dona ea tãtum, dimissis reliquis, accepit, quæ eiuscemodi erant. idem & legatus Luculli apud Tigranẽ Clodius. Immo quędã munera sunt, quę velle legati debẽt, tantũ abest, vt nolle debeãt. Ista sunt ordinaria quędã. Sũt, quę legatis discedẽtib. daricõsueuerũt. Atq; Germani (qđ habet Tacit⁹) hęc ostẽtare etiã solebãt. & maxime indignabãtur, si quãdo cõscuti nõ fuerant. vt additũ ab Amiano est. Nõ est hîc a corruptione periculũ:

Eth. lib. 4.

Liu. lib. 13, 35. Val. lib. 4 c. 3. Vict. de vi. illust

De mor. Germ.

Lib. 16.

Lib. 16. nam res fere debita soluitur, vt propter ipsam nulla legat⁹ obligatione muneratori obstringatur. Si in commodum quoque reip. suæ oblata munera velit legatus ab munifico principe verti, laudabile proculdubio facinus faciet. nam id iactitat se fecisse apud Philippum Demosthenes. Aliæ etiã caussæ esse possunt, propter quas legati munera nõ refutent. Sed præceptis moralibus eruditus legatus noster, & bene ab historiis instructus quid operam nostram exigit longiorem? initiandus quasi a nobis erat: quod fecimus: relinquendus mox ingenio, iudicio sapientiæ, virtutibus suis est: & statim relinquetur. Plura quoque, quam offerantur, si dono sibi legatus desumat, id potest aliquando elegantis hominis factum esse. & exemplum in Plutarcho est. Missas ad legatum Atheniensem stolas duas commemorat, *In Lysand.* vt vnam, quam vellet, filiæ donum acciperet: illum vero vtramq; sumsisse sub hoc elogium: *Filia eliget melius.* Hic tamen præter quam quod videndum est, ne pretia rerum arguant auaritiam accipientis, debet & illud inspici, si gratius donatori factum continget. quod cum liberali, amico, & verecundo, subuerenti pluri offerre, eueniet. Ac satis de muneribus. Aliud quid? Si sordidus alibi legatus sit, temperasse sibi à muneribus accipiendis nõ est satis. Liberalitas, quo est nomine minus vir princeps laudandus, ita si legato viro principi ab-

famem eum penitus, prorsusque reddit. non enim acquisititiũ quid id est in supremis viris, sed insititium, propriumque. atque hoc qui illorum caret, esse illorum non potest. Et hic tamen aduertere prudenter oportet, ne dum timet legatus auari ac sordidi nomen, non dico, prodigus fiat: talis enim persona fieri prodiga nequit: sed ne in legationem, & ius eius per nummorum contemptũ male aliquid admittat. Casum petis? Do ex historia exemplum luculentissimum. Missi Romam ab Ætolis legati intercipiuntur in itinere a Romanorum sociis Epirotis. Fit illis copia redimendi se, si singuli talenta exsoluissent quinque: mox & si tria: paupertatem scilicet caussantibus. hæc omnes soluerunt: atque adeo dimissi sunt, vno, qui solus ditissimus erat, & quidquam præstare renuerat, excepto. tãta (inquit Polybius) in eo vis auaritiæ inerat, vt tabe potius confici, quam tantula pecunia lui vellet. Certe si respectum pecuniarum præ se tulit: in eo sordidus: at si ius legationis inuocabat, prudenter egit. & subdit quidem Polybius, magnæ fuisse laudi hanc rem homini: quoniam litteræ allatæ mox Roma sunt, quæ legatos dimitti imperabant. & dimissus hic est: & solus functus legatione est. Cetera iam præsentis virtutis petenda a philosophis sunt. Ego ea dixi, quæ legationibus maxime accidunt. Nisi ad relatam modo historiam omittendum

In Select.

non est, quod si legationis occasio per moras conseruandi iura illius corrumperetur, ferendum potius sit, eripi ius legationis sibi, quam legationem totam perire. & id quidem exploratum est, nec necesse habet, vt argumentis probetur. Sordes alias, quæ manifesto sordes sunt legato quid narrem, & fugiendas proponam? Quis est non prorsus sordidus homo, qui facinus sordidissimum non sentiat, quod tres, & quidem viri patricii, Florentini legati non admodum pridem egerunt? Ad Carolū V. & Clementem VII. proficiscentes Bononiam merces secum eo aliquas deuehebant, quas a vectigalibus immunes, vt legatorum supellectilem, in vrbem inducerent. sed res scrutati publicani, & indecoram legatorum fallaciam deprehenderunt, & patefacientes, risum Imperatori; bilem Papæ Florentino ciui commouerunt. Ipsi legati inauditi dimissi sunt cum infamia. Hæc, similiaque quis non nouit? quis, vt a nobis præmonstrētur, requirit? Claudo istum tractatum cum ea Platonis sententia, *Et dicere, & facere ea, quæ decent, ad sobriū & prudentē hominē tantū pertinet.* est in Timæo. Ad id, qđ de prudētia restat dicēdū, pgo.

Iou. ius lib. 28.

De prudentis legati rationibus. Cap. 21.

PRudentia legati (quantū quidē mihi videtur) vel in cōsiliis excipiēdis est, notādisq; actionib. aliorū, vel in explicādis propriis recteque cōponēdis versatur. Ad aliena qđ attinet, siue

siue ea consilia sint, ad se delata, siue sint actiones negotiis suis cōiunctæ, duo legatus, ne fallatur, diligenter cōsiderabit, personam consulentem, agentē, & quod consulitur, agitur. Auctorem enim intueri solū (quod tamen fit) leue est, & periculi plenum. ac rursus, nihil nisi rem æstimare, quid erit aliud, quam delectū tollere personarum? & dignis æque atque indignis fidei testimonium cōmunicare? Auctori vni attendere, quam leue sit, Liuius ibi ostēdit, dum Accio Tullio Volsco sic creditum a Romanis memorat, vt hi per summam contumeliam ex vrbe Volscos eiecerint. Qua ex re concitatum illud bellum fuit, quo, ni fortuna muliebris obstitisset, Romanum potuit nomen, imperiumque succumbere. Et leue igitur fuit in auctorē tantum oculos defixisse, & perniciosum. Sed & quod auctoris humilitatem, & propter eum monita quoque Deorum mox iidem spreuissent, an non captam a Gallis vrbem sensere? Si Pythius Apollo illis eisdem Romanis non accurrisset, qui leuem, nec satis fidum auctorem censuere vatem Veientem in eo, quod vnicum erat remedium expugnandi Veios, an potiti ciuitatem hanc nobilissimam vnquam fuissent? Quid pluribus opus est? Sapiētissima Hannonis oratio haud multos Carthagine mouit. nam (inquit Liuius) & simultas cum familia Barchina (contra Annibalem Barcham loquebatur) leuiorem auctorem faciebat.

Lib. 2.

Liu. lib. 5.

Lib. 23.

Periit Carthago. Ego in persona consulentis & vitam omnem anteactam attendendam existimo, & magis quæ ipsius in re præsenti mens esse possit, ac verisimiliter fiet. Generalis enim illa prior coniectura non adeo certa est, vt hæc posterior, quæ ipsi agendæ rei cohæret. Ergo quod vir probus, innocensq; habitus is sit, cui præstamus aures: si tamen singularis subest ratio, ne in præsentia fidamus: viro huic prudens legatus nō credet. Nam certum illud est a malis nec posse, nec solere nobis imponi, sed tantū ab iis, quibus fidendum esse existimamus. nec vero, nisi bonæ famæ hominibus dari istud oportere, censemus, aut damus. Et vt bono viro fidem non adhibendam iudico, si eius persona nunc ipsa sibi deneget fidem: ita hominem improbum, eumve, cui alias non crederetur, si in proposita re talis sit ipsius persona, vt a narratis, suasisque non discrepet, sed conueniat cum illis potius, audiendum esse opinor. Numidarum gens fallax sæpe promissi fidem præstitit hac, quam nos dicimus, occasione. Masinissa & Numida, & hostis Romanorū acerrimus summa fide iniit, coluit, retinuit amicitiam Romanam: nam rei qualitas vincebat hominis ingenium; & tutissime ei creditum est. Hæc sunt & legationum præsenti argumento apta. Si enim in legatione feliciter peracta verteretur etiam salus, magnumve commodum hominis, qui consilium affert: indignus certe vt hic sit aliâs omni

Xenoph. libr. 7. de exp. Cyr.

Liu. lib. 25. 26.

omni fide, nunc leuis auctor haberi nō potest. Ast in re ipsa, quæ proponitur magis multo est. *Numquamne vos res potius, quam auctores spectabitis?* Appius plebi aduersus tribunitiam quandam rogationem clamabat. Res vero & loco, & tempore, & reliquis adiunctis, quæ non modo rem comitatur, sed variant quoq; diuersimode, debet diligenter expendi. Res magna neq; creditur facile, neque sperni solet, si maior sit, quam ipsius auctores, & horum opera peragenda est. prudētius spernitur, quam arripitur. Et in huiusmodi casu Annibal postquam dubitarit diu, fideritque, & diffiderit his, qui Capuam se ei prodituros pollicebantur, an, vt tādem crederet, moueri sapienter potuit ante cladem Cannensem? Sed qua etiam credidit? Inspiciendus libro Liuius 22. Quod si persona, resque vna suadeant consilium suscipiendum, non hæsitabimus. Verum si alio nos personæ existimatio, alio existimatio rei ducit: electio difficilis reddita est: certior tamen est ex re cō-iectura. rei namque nihil cohæret magis, quā res ipsamet. & si coniectura ex personis sumpta illa præfertur, quæ agendæ rei propius iungitur: certe coniectura ex re ipsa accepta reliquis omnibus anteponetur. & cognatos, & familiares infidos esse æque ac ignotos posse, notat Plato, siue quis est Demodoci auctor, & rem ipsam præcipue intuendam, si consilium nobis detur, ostendit. Martius ille, qui duobus Sci-

Liu. lib. 6.

Liu. lib. 37.

pionibus extinctis rem Romanam in Hispaniā restituit, quid aliud ad animandos in maximū facinus milites potuit afferre certius, quam quod dixit: *Nec huius occasionis spē, milites, forte, temere, sed ex re ipsa conceptā habeo.* Difficilis tamen (vt dixi) optio est. Nam quid si rem visam, sensibus subiectam narret legato is, cui fides alias præstaretur: num fidere legatus denegabit, quoniam narratæ rei ratio repugnare videtur? At res plures & præter opinionem, & præter rationem omnē accidere solent. nam vt multa hominibus credibilia sunt, quæ sunt falsa: ita multa, quamuis sint incredibilia, vera tamen esse, decet existimare: vt Aristoteles libro 2. Rhetor. ait. Id semper legato suaserim; ne sic fidat vnquam, vt non putet & aduersus omnē bene iactam sententiam cedere rem posse: vtque malo huic non studeat paratum, promptū habere auxilium, quod potest melius. Nihil.n. adeò certum est, quod non frustrari nos queat: turpe autem semper illud, *Non putaram. Quorum ego*, dicebat Scipio. *fidei ita innitor, vt veriturus perfidiam sim.* Dicebat de Syphace, ac Masanissa. Habet iam & alienarum actionū diiudicatio non dissimilem rationem. Tenēda hic tamen præcipue sententia Liuii est: *Fraus fidem in paruis sibi præstituit, vt, cum operæprecium sit, cum mercede magna fallat.* Omni standum facto non est. Quid rursus indicem deceptorū legatorum historias? Addo, inanib. colloquiis

Liu. lib. 25.

Liu. lib. 28

Eodem.

frustra=

frustratos a Cæsare legatos Pharnacis ipsos imperatori Romano expeditissimam adtulisse victoriam illam de rege suo, quæ tribus est præscripta verbis. Legatos Atheniensium à Lysandro delusos notat lib.2.rer. Græc.Xenophon: & inde Athenarum seruitutem. Quod autem est, si quis vel legatos audire procrastinetur, aut eis responsum dare, vel frustretur aliâs: idē & in responso, aut quo alio facto ambiguo est. Quid enim ambiguum a nullo distat? Egregie igitur Fabius Æquis ambigue respondentibus talem se præbuit, ac si inique respondissent. & ille eiusdem gentis cum tergiuersantes Pœnos in re petita videret, indigna, quam illi proponebant, disceptatione refutata, bellum eis extemplo indixit. Egregium exemplū: quo legatus instruitur, & indecoras loco, quem tenet, altercationes, & inexpedita responsa, alia refutare. Illi ab istis cunctationibus belle se vindicarunt, quibus mora iniecta cum iugiter esset, nec regem alloqui possent, & huius inualetudo semper obtensa: *At locuturi*, hi retulere *venimus non luctaturi*. Agesilai regis astum vt astu superarint legati Thebanorum, Plutarchus docet. ego non recenseo: neque alia, quæ huc adduci valerent. Dixi satis multa. Et quod restat de propriis consiliis a legato explicandis, & propriis actionib. componendis, exponi ipsum potest ex iis, quæ dicta late sunt tota hac vltima istius voluminis parte. Illud hic est caput

App. lib. 2. de bel. ciu.

Diony. li. 9
Polyb. lib. 3

principiumque, vt id, de quo consilium initur, bene intelligamus, vel omnino necesse est, deliberantes prorsus aberrare. Achaicus ille quantum erratum admisit, quod legatus ad Ptolomæum, vt cum eo rege fœdera quædam confirmaret, nec dispexerit in fœderum varietate, quæ illa essent, de quibus confirmandis mandatum acceperat, atque omnia adeo confirmarit: quantum, inquam, erratum iste admiserit, & nosse omnes valemus, & recitat in Selectis Polybius. Turpe erratum. Nec tamen & errata alia non sunt, etsi adeo turpia, crassaque non sint. Intelligenda autem non generalia modo, sed & singularia sunt. Cauendum maxime ab imperitorum medicorum vitio, immo (vt in Phædro dicit Plato) ab amentia: qui scilicet quum ex quodam medicorum libro aliquãdo quidpiam audierint, & medicamentorum nõnullorum vsum temere didicerint, medicandi tamen viam, rationemque nequaquam intelligant, se medicos euasisse arbitrantur. Vir prudens & legatus noster cognoscere præterea debet, quibus, quando, quatenus hoc, illudve cõsilium fuerit adhibendũ: siue habeat ex se consilium, siue petitum ex historiis est. Sic enim fiet, vt alterum quoque vitium vitemus, quod puerorum appellat libro 10 De rep. Plato. Inquit: *De his rebus, quæ acciderunt, consilium ineundum est, & tamquam in talorum iactu; prout fors ceciderit, ita res componenda quomodocunque ratio*

rem

rem melius, opportuniusve futuram edixerit: non vero, sicut solent pueri, inhærendum est ei rei, ad quam impegeris. Et id tamen, quod de mutandis consiliis dicitur, non sic est accipiendum, vt si quid non ex animi sententia cesserit, cõfestim a suscepta deliberatione discedendum opinemur: immo tamquam in naui moderari nos oportet, quousque aura secundior flare incipiat. id enim si non fecerimus, quo pacto vnquam, quo tenditur, poterimus peruenire, si re quapiam leui impediente, ilico in contrarium volumus nauigare? Quæ Critias vnus triginta tyrannorum Atheniensium prudenter disseruit. *Xenoph. libro 2. rer. Græc.* Magna & difficilis ad docendum hæc pars est: dixisse nos tamen aliquid, opinamur. Omnia vero prosequi velle, & operis immensi foret; &, quemadmodũ in Hipparchico scribit Xenophon, mandare litteris, quæ facienda sunt omnia, non magis facile est, quam omnia futura scire. Genera quædam attigimus, & summa quasi capita rerum: a quibus non leuissimam specierum cognitionem legatus (arbitror) potis fuerit deriuare. Tamen res ipsæ, quæ consilia magis dant hominibus, quam homines rebus, virum prudentem rectius in legatione tota instruent. *Liu. lib. 22.* Quoniam vero nec quisquam est, qui sapiat semper, & fidis, prudentibusque cõ-

magis: ſuadeo ſane, vt legatus noſter comites ſibi præſtantes viros adſciſcat, quorum in arduis negotiis vti opera poſſit. Exempla ſummorum omnium virorum, qui id fecere, non commemorabo. vnum Scipionis ſat fuerit. Hic, dũ nobiliſſimam obit ad reges legationem, Lælium illum ſapientem habuit ſecũ, ſiue (vt tradit Cicero) Panætium. Ceterũ pigro & inerti ſæculo hoc noſtro legati hanc partem (at quam plerique?) curare minime ſolent, nec tantùm ſapientes, doctoſque in comitatu ſuo viros legatus ducet, ſed & qui grati eo loci eſſe valent, vbi peragenda legatio eſt. quod ſcilicet probato exemplo Dinocratis Meſſenii (habet in Selectis Polybius) fiet. Ac quidem, vt in ſumma dicam, tales adeſſe ſibi comites, legatus ſtudeat, qui vel ſinguli legatione defungi quirent; non minus, quam de exercitu Fabiorum ſcriptũ eſt, vnumquemque in eo militem potuiſſe partes imperatoris obire.

Vict. in vita illius.
Cic. in Lucull.
Liu. lib. 2.

De perfecto legato, CAP. 22.

HÆc mihi eſſe omnia videntur, quæ perfectum conſtituere legatũ poſſunt. Nam etſi ſingillatim niſi de quibuſdã virtutib. diximus: eæ tamen illæ ſunt, quæ ducunt, tamquam familias ſuas, cæteras omnes. Perfectus legatus, qui negotia & officia demandata, aut quæ ipſe ſibi incumbere nouit, apte conficere valet. Cuius itaque generis legatus ſit, teneat oportet: ne alteram perſonam pro altera induat. Conſuetu-

ſuetudines, moreſque indutæ perſonæ & ſeruet ipſe ſemper, & ſeruari ſibi proſpiciat. Iura legationum quanta, qualiaque ſint, ſic didicerit, vt in numerato penitus habeat, ac retineri ſanctiſſime, religioſiſſimeque velit. Splendore circa ipſum apparatus, comitumque pro eius, qui miſit, dignitate ornatũ, & honeſtis ortum natalibus, & nunc loco agentem honeſto eum eſſe oportet. Valere etenim nobilitatem, quam etiam Cicero blandam conciliatriculam dicit, non parum, rationi conſentaneũ eſt. Apta quoq; in rem præſentẽ ſi alia adſint fortunæ, naturæque bona, pluribus exemplis commoda commonſtrauimus. Quanta erit in ingenio vis? Quanta in ſermonis, & actionũ comitate? Magno hic opus ingenio eſt. nihil enim videtur difficilius, quam grauitati facilitatem morum, res ſcilicet longiſſime diſtantes, adiungere. Neque ſane cuiuſuis eſt, in comitate dignitatem retinere; ſed eius tantum viri, qui ſummis præditus virtutibus eſt, quique magis atque magis æſtimari, quo cognoſcitur magis, ſolet. Inertes barba (quod alicubi peritiſſimus Galenus notat) ad pectus promiſſa, ceteraque mire tetrici grauitatis conſequi nomen conātur; ad alteram virtutẽ aſpirare nõ poſſunt. quia ſi explorari ſe ſinerẽt, ab omni prorſus caderẽt bona (nam multos ea ſpecie fallunt) opinione

In orat. pro P. Sex.

Cic. in orat.

Libro 2. de pulſ. diff.

gligens esse non potest; sed quæ prudentissimi in proposito docuere, ea diligenter seruabit, neutra carere legatus potest. nam principali personæ grauitatem debet: & hæc sine comitate facile so itudinem legato pariet: qui sc. nũc cum suis nõ viuit. Qui vero (vt optamus) apud legatum erit in solitudine splẽdor? Gratia, quæ omnes humanas actiones (Dionysio præclare docente libro 8) exornat, desiderari in legato nostro haud debet. Nec debet legatus adeo principalis personæ meminisse, quin non recogitet etiam clarissimos viros, principesque, qui summa ex comitate sic summam consecuti sunt laudem, vt ad reliquam gloriam nihil istam obfuisse ipsis lenitatem, sed multum quoque profuisse, non dubitetur. Suam etiam personam legatus intuebitur, quam quidem vt tectam quodammodo habeat, non habet tamen extinctam: itaque exerat se & ista aliquando, necesse est. Sed & si exempla requirat, exemplis profecto res non carebit laudatissimis. atque ego illud vnum in memoriam reuocabo, quod Spartanis oratoribus accidisse Athenis, & Cicero, & alii litteris consignarũt. Illi Athenis cum in theatro ad spectacula sederẽt, senẽ, a nullo suorum ciuium receptũ consurgentes, & in suo loco susceperunt, & a cuncto consessu plausum multiplicem ipsi propterea exceperunt. Ea, quæ de duabus Macedonicis legationibus referuntur, etsi hinc non longissime abeant,

Pla. c. 4.

Cic. De senect.

Val. lib. 4.

abeant, iuuat tamen, aliud ſi documentum legato præſtāt. quod eſt, vt hæc etiā facere legatus ſciat, quæ mādata ſibi non ſunt, nec etiā recta ſpectant legationem, ſed tamen & ipſi legato, & principe ſuo eſſe, ſi fiant, vtilia queunt. Hoc indicat & Taſſus præceptum, vt legatus omni ſtudio, omnique opera amicis ſui principis ſemper adſit. Et ita actum ab Macedonibus eſt, nam in funus P. Æmilii viri & clariſſimi, & de Macedonia bene meriti inciden- *Val lib. 2, c. 10.* tes, funebri lecto ſponte ſe ſubiecerunt. Altera legatio quid egerit, audi Ciceronem pro Plantio: *Miſſi ob aliam cauſſam, tamen huius repentino periculo commoti, huic adſident: huic ſi præſto fuerint, gratius ciuitatibus ſuis facturos ſperant, quam ſi legationem, & mandata ſua confecerint.* His documentis & ea, quæ pluris ſunt, addere oportet. Dicere non quidem de omnibus poſſe, ſed de his ſane legatus bene debet, quæ ſub artem politicam, & ciuilem cadunt. Loquetur autem philoſophica magis, quam oratoria oratione. Sed hæc patria illi ſit, apud quem loquitur. Hiſtoriis omnibus curam magnam impendet. Adiunget iuris ciuilis, & probatioris philoſophiæ aliquam cognitionem. Fidem eximiam ſentiet ſe debere, & præſtet: nec vlla vmquam cauillatione a prima hac ſui

Iliad. 15. & illud suadere. quod Homerus alicubi indicauit Neptuni voce, & libro 8 De rep. Plato. Egregiam fortitudinem, insignem temperantiam, prudentiam singularem in legato requirimus. Prudentes vero Romanos illos haud fuisse, quis opinabitur, qui Dionysia agentes Tarentinos adierint, quare & turpi illic fuerunt contumelia affecti. quid enim homines temulentos adeas, quibus legationem exponas? Temulentos fuisse, non dubitamus. Illi *App. Dio in Select.* egregium legatis omnibus exemplum præstant, qui apud Ptolemæum dum essent ma- *Plato lib. 1. De legib.* gnificentia summa excepti: non istud, nō ipsis *Diodor. in Select.* ostentata gaza, non cetera regia, non sumptuosa conuiuia eorum oculos, aut animum detinuere, sed vrbs, sed regio, quam diligentissime perlustrarunt. Sentin', Legate noster, documentum? Ceterū quid te pluribus moror? Quid iterum quasi admoneam, vt hæc humanitatis officia, quæ legatis præstari solent, tu *Poly in Select.* recte consideres, si quid extra ordinem habēt, & id ipsum quid fiet? Dicam legatos Rhodios in perniciem ciuitatis suæ ineptijsse, qui ingētem ipsis Romæ præstitam humanitatem referri illuc voluerint, quasi Rhodios vererentur Romani? Alia huius generis narrem? Scribam, e legationis dignitate non fuisse, quod *Lib. 27 c. 3.* Plinius de legatis Cyprii narrat? Erat illorum vnus ex ea familia, quam a venenatis non lædi perhibent. itaq; a Coss. in dolium serpentium

conie-

coniectus experimenti cauſſa. Non, etſi fuerit legatio prouincialis, id ille debuit. niſi enim Græcæ licentiæ hîc aliquid demus, legationis perſonam turpiter habitam, quiſq; cognoſcit. Iam dicendi finem apte cadere opinor. Copioſius de Legato (vt arbitror) ſcripſi, quã ſcripſerit Crates, aut Phalereus: Taſſi certe teſtimonio latius, quam ab Hermolao factum perhibeatur: &, quod ego ſcio, ab ipſo Taſſo factum eſt. De aliis (non ignoro, alios adhuc in iſto argumento elaboraſſe) dicere, meum nõ eſt, qui ipſorum libros non legi. Dicent alii & de re iſthac, & de aliis, quas quidem a me tibi, Legate, præſtitas deſideraui. Optimi legati formam latiſſimis, ſiue expreſſam, ſiue adumbratam diſputationibus, quantum in me fuit, tradere conatus ſum: & eam minutiori mox iſta tabella, nec tamen ſine emblematum adiectione, reddere ſtudui. At neq; prius te dimitto, quam, quod Socrates iucundius adhuc exiſtimabat, tibi etiam imaginem iſtam, ſpeciemq; viuam perfecti legati exhibeã. ad quam ſc. rem nec mihi Zeuxis artificio, nec alterius cuiusquã, qui quid ſimile ſunt executi, cenſeo opus eſſe: in vno enim viro excellentem hanc formam inueniri, & oſtendi poſſe confido: nam is omnia ſic habet, quæ ad ſummum hunc no-

Diog.

Xenoph. in Oecon.

Cic. lib. 2. de Inuent.